
Vergaderjaar 2021–2022

35 925 XVII

**Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse
Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor het jaar
2022**

Nr. 2

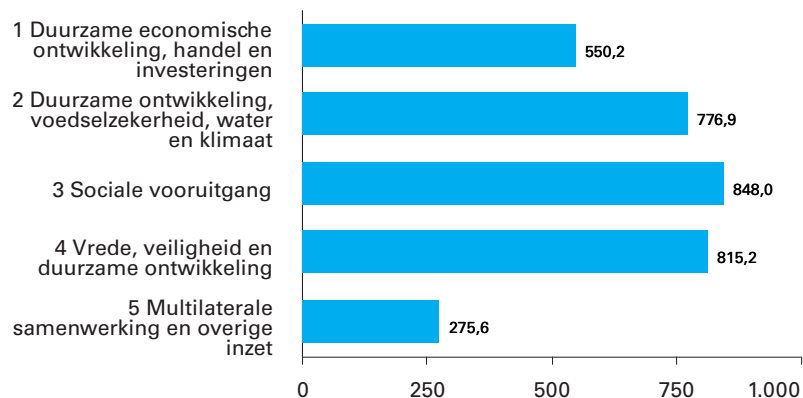
MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

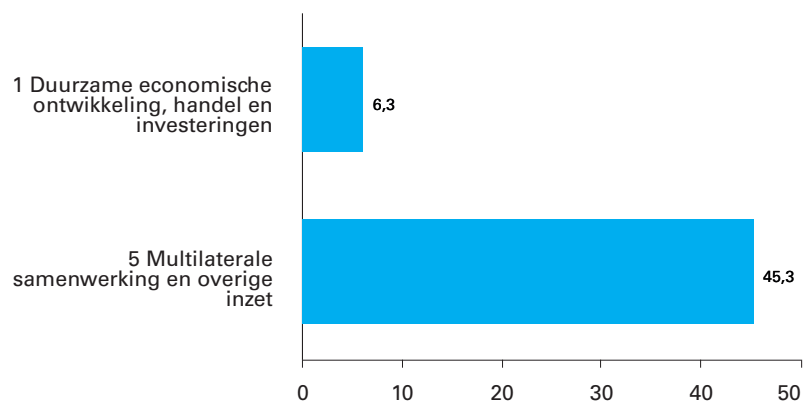
Geraamde uitgaven en ontvangsten	3
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	4
B. Artikelsgewijze toelichting bij de begrotingsartikelen	5
1. Leeswijzer	5
2. Beleidsagenda	8
2.1 Beleidsprioriteiten	8
2.2 Indicatoren en streefwaarden Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	20
2.3 Belangrijkste beleidsmatige mutaties	24
2.4 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven	27
2.5 Strategische Evaluatie Agenda	28
2.6 Overzicht risicoregelingen	29
3. Beleidsartikelen	34
Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	34
Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat	44
Artikel 3: Sociale vooruitgang	51
Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	57
Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet	63
4. Bijlagen	67
Bijlage 1: Verdiepingshoofdstuk	67
Bijlage 2: Moties en toezeggingen	70
Bijlage 3: Subsidieoverzicht	75
Bijlage 4: Strategische Evaluatie Agenda	78
Bijlage 5: Lijst van afkortingen	90

GERAAMDE UITGAVEN EN ONTVANGSTEN

Figuur 1 Geraamde uitgaven verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 3.265,8

Figuur 2 Geraamde ontvangsten verdeeld over beleidsartikelen en niet-beleidsartikelen (bedragen x € 1 mln.). Totaal € 51,6

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETSVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat/begrotingsstaten voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Th.J.A.M. de Bruijn

B. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ DE BEGROTINGSARTIKELLEN

1. Leeswijzer

Deze leeswijzer gaat in op de totstandkoming van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de opbouw van de beleidsagenda, de beleidsartikelen en de overige onderdelen van de begroting.

Algemeen

Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa, Aruba, Curaçao en Sint Maarten, alsmede de Nederlandse openbare lichamen in het Caribisch gebied (Bonaire, Sint Eustatius en Saba). Waar deze begroting spreekt over «Nederland» of «Nederlands» wordt daarmee bedoeld: «(van) het Koninkrijk der Nederlanden», tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals het EU-lidmaatschap en ontwikkelingssamenwerking.

Voor de uitvoering van het programma maakt de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking gebruik van het apparaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Groeiparagraaf

In zowel de begroting als het jaarverslag wordt in de leeswijzer onder het kopje «Groeiparagraaf» kort aangegeven wat de belangrijkste verbeteringen in de begroting zijn ten opzichte van het vorige jaar. In dit onderdeel wordt dus niet vooruit gekeken naar nog te realiseren verbeteringen.

Beleidsagenda

De beleidsagenda bevat de politieke hoofdlijnen van het beleid voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van het kabinet. De beleidsagenda wordt gevolgd door een tabel met indicatoren en streefwaarden en een overzicht van de belangrijkste beleidsmatige mutaties ten opzichte van de memorie van toelichting 2021. Daarna volgt een tabel met daarin de niet-juridisch verplichte uitgaven per artikelonderdeel in 2022. De beleidsagenda sluit af met een overzicht van de meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen en een overzicht van de risicoregelingen en de toelichting hierop.

Doelmatigheid, doeltreffendheid, resultaten en streefwaarden

Sinds de memorie van toelichting 2017 worden kwantitatieve indicatoren opgenomen in de begroting. In de beleidsagenda (onderdeel 2.2) zijn de indicatoren die betrekking hebben op Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking opgenomen en samengevat in een tabel met een verwijzing naar het bijbehorende artikel.

Beleidsartikelen

A. Algemene doelstelling

Elk beleidsartikel begint met de algemene doelstelling (titel van het beleidsartikel).

B. Rol en verantwoordelijkheid

De rol en de verantwoordelijkheid van de Minister wordt beschreven aan de hand van de volgende categorieën: stimuleren, financieren, regisseren en uitvoeren. Op de beleidsterreinen voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft de Minister een stimulerende, faciliterende of regisserende rol en slechts in sommige gevallen een uitvoerende rol.

C. Beleidswijzigingen

Dit is een overzicht van belangrijke wijzigingen als gevolg van nieuw kabinetsbeleid, evaluatie of voortschrijdend inzicht. Daar waar sprake is van beleidswijzigingen die in beleidsnotities zijn verschenen, is verwezen naar de betreffende notitie met het kamerstuk.

D1. Tabel Budgettaire gevolgen van beleid

In het kader van «verantwoord begroten» presenteren departementen de financiële inzet op instrumentniveau. Het aantal activiteiten en het aantal financiële instrumenten van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) is aanzienlijk. In sommige gevallen zijn de instrumenten nog niet bekend, omdat de programma's na het verschijnen van de begroting starten en dan duidelijk wordt hoe financiering plaatsvindt. Voor deze onderdelen is het verwachte instrument gekozen.

Daarnaast geldt voor de gehele BHOS-begroting dat er niet gestuurd wordt op instrumenten maar op te bereiken resultaten. Dit kan betekenen dat de gebruikte instrumenten (subsidies, bijdragen etc.) voor hetzelfde instrumentonderdeel van jaar tot jaar kunnen verschillen. Dit is bij een aantal artikelen zichtbaar. Tevens betekent dit dat voor hetzelfde instrumentonderdeel meerdere instrumenten mogelijk zijn.

D2. Budgetflexibiliteit

Per begrotingsartikel is aangegeven welk percentage van de begroting juridisch is vastgelegd. De peildatum hiervoor is per 1 januari 2022. Als onderdeel van verantwoord begroten wordt alleen de juridische verplichting voor het begrotingsjaar opgenomen. Ook wordt toegelicht hoe de juridische verplichting op artikelonderdeel is ingevuld. Aanvullend hierop is, in lijn met de rijksbrede begrotingsvoorschriften, gekozen om toe te lichten hoe de niet-juridisch verplichte middelen naar verwachting zullen worden ingezet. Dit overzicht staat onder hoofdstuk 2.4 (als onderdeel van de beleidsagenda) van de begrotingstoelichting.

E. Toelichting op de instrumenten

Per artikelonderdeel wordt inzicht gegeven in de financiële instrumenten, zoals die zijn opgenomen in de tabel onder D1.

Overige onderdelen van de begroting

Na de vijf beleidsartikelen volgen vijf bijlagen: (1) het verdiepingshoofdstuk met informatie over andere nog niet toegelichte beleidsmatige mutaties onder de beleidsagenda; (2) de lijst met moties en toezeggingen aan de Kamer; (3) het subsidieoverzicht; (4) de evaluatie- en overig onderzoek tabel; en de (5) lijst met afkortingen.

Open data/transparancy

Nederland heeft zich met 98 andere landen aangesloten bij het Open Government Partnership en met 992 andere organisaties aangesloten bij het International Aid Transparency Initiative (IATI). Het toegankelijk maken

en beschikbaar stellen van informatie hoort daarbij. Via de BHOS-begrotingswebpagina wordt inzicht gegeven in de budgetten en activiteiten voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De relatie met de HGIS-nota

Samen met de departementale begrotingen wordt ook de HGIS-nota aan de Staten-Generaal gepresenteerd. Deze omvat naast de HGIS uitgaven en ontvangsten van Buitenlandse Zaken ook buitenlanduitgaven en ontvangsten van de andere ministeries. Deze bundeling bevordert de samenhang en samenwerking die voor een geïntegreerd en coherent buitenlandbeleid van belang zijn. De nota over de HGIS bevat een overzicht van de belangrijkste programma's en uitgaven voor het buitenlandbeleid, waaronder een overzicht van de begrotingsontwikkelingen binnen de HGIS en bijlagen die alle buitenlanduitgaven overzichtelijk presenteren, zoals een totaaloverzicht van de buitenlanduitgaven die als officiële ontwikkelingshulp (ODA) kwalificeren. In de HGIS-nota wordt daarnaast op hoofdlijnen inzicht gegeven in de internationale klimaatfinanciering 2022 en de internationale inspanningen op migratie in 2022.

2. Beleidsagenda

2.1 Beleidsprioriteiten

De gevolgen van de COVID-19 pandemie zullen ook in 2022 nog merkbaar zijn in binnen- en buitenland. De pandemie heeft de internationale handel en daarmee het Nederlandse internationaal opererende bedrijfsleven zwaar geraakt. Het jaar 2022 zal in het teken staan van een duurzaam herstel van het internationale verdienvermogen van Nederland en een sterke internationale concurrentiepositie voor onze bedrijven. In ontwikkelingslanden en opkomende economieën is de crisis voorlopig nog niet ten einde. COVID-19 is daar niet alleen een gezondheidscrisis, maar ook een economische crisis met verstrekende gevolgen. Eerder geboekte vooruitgang bij het terugdringen van armoede is deels verloren gegaan, mensenrechten en maatschappelijke ruimte staan in veel landen onder druk, en ook de schuldendruk stijgt.

Tegelijkertijd zijn er internationaal ook andere grote uitdagingen: de urgentie voor klimaatactie groeit, conflicten en ontheemding duren voort en de geopolitieke spanningen nemen verder toe, mede als gevolg van een steeds assertievere opstelling van China, met consequenties voor de positie van internationaal opererende Nederlandse bedrijven in internationale waardeketens. Preventie en weerbaarheid zijn daarom sleutelwoorden voor 2022.

Het kabinet blijft in deze uitdagende context inzetten op de drie hoofddoelen van de BHOS-nota *Investeren in Perspectief*: (1) verminderen van instabiliteit, armoede en ongelijkheid in ontwikkelingslanden; (2) bevorderen van duurzame economische groei en effectieve klimaatactie wereldwijd; (3) versterken van het internationaal verdienvermogen van Nederland. De nadruk ligt daarbij op groen en inclusief herstel in de nasleep van de pandemie, met aandacht voor het tegengaan van ongelijkheid, waarborgen van mensenrechten en het vergroten van de economische weerbaarheid van Nederland. Om impact te vergroten trekken we waar mogelijk op in EU- of multilateraal verband.

De Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) – gericht op preventie en het vergroten van weerbaarheid en de brede welvaart (hier en nu, later en elders) – blijven het kader voor de Nederlandse inzet, in samenwerking met andere overheden, partners uit het maatschappelijk middenveld, het bedrijfsleven en internationale organisaties. Ook stelt het kabinet het perspectief van jongeren steeds meer centraal in het BHOS-beleid, en worden in 2022 verdere stappen gezet om het Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerkingsbeleid in lijn met het Akkoord van Parijs te brengen.

Focusgebieden Ontwikkelingssamenwerking

Gezondheid en keuzevrijheid voor vrouwen en meisjes

De COVID-19 pandemie onderstreept het belang van een sterke en veerkrachtige gezondheidssector. Nederland zal in 2022 extra aandacht besteden aan het veerkrachtiger maken van gezondheidszorgsystemen, bijvoorbeeld door met innovatieve financiering efficiëntie te vergroten, en de coördinatie op landenniveau en de samenwerking met eindgebruikers van gezondheidsdiensten te verbeteren.

Ook de basisgezondheidszorg staat in veel ontwikkelingslanden onder druk. Dit leidt tot meer ongeplande (tiener-)zwangerschappen en moeder- en kindsterfte, en tot verminderde toegang tot hiv- en aidspreventie en -behandeling. Om de doelstellingen voor Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR) te behalen blijft Nederland in 2022 inzetten op het overeind houden en versterken van basisgezondheidszorg, door onder meer de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO), UNFPA (*United Nations Population Fund*), GFF (*Global Financing Facility for Every Woman, Every Child*) en maatschappelijke organisaties te steunen. Daarbij ziet het kabinet lokaal eigenaarschap als fundament voor samenwerking tussen lokale overheden en de WHO en andere partijen.

Om de pandemie mondiaal te bedwingen is wereldwijde toegang tot vaccins, diagnostiek en beschermende middelen cruciaal. Nederland blijft zich dus inzetten voor een solidaire verdeling van deze middelen door het internationaal coördinatiemechanisme Access to COVID-19 Tools Accelerator (ACT-A) en het vaccinprogramma COVAX te steunen, ook via de EU.

Keuzevrijheid voor vrouwen en meisjes, goede informatievoorziening en toegang tot anticonceptie blijven onverminderd een pijler van het BHOS-beleid. Internationale afspraken over de SRGR-agenda staan echter onder druk. Samen met steeds meer gelijkgezinde landen bedrijft Nederland daarom stille en luide diplomatie om de *pushback* tegen vrouwenrechten, gendergelijkheid en SRGR tegen te gaan. Het kabinet is verheugd de VS op deze belangrijke agenda weer aan zijn zijde te vinden. Via het internationale *SRHR Partnership Fund* steunt Nederland lokale beleidsbeïnvloeding gericht op met name jongeren en achtergestelden.

Gendergelijkheid en empowerment van vrouwen en meisjes

Het Nederlandse internationale genderbeleid behoudt in 2022 de volgende doelstellingen: (1) het versterken van politieke participatie en leiderschap van vrouwen; (2) het versterken van economische participatie en empowerment van vrouwen; (3) het tegengaan van (seksueel) geweld tegen vrouwen en meisjes; en (4) het versterken van de rol van vrouwen in conflictpreventie en vredesopbouw. Nederland draagt hieraan bij via het derde EU Gender Actie Plan (GAP) en het vierde Nationaal Actieplan 1325 (NAP). Ook blijft Nederland zich in 2022 uitspreken voor ratificatie en implementatie van de Istanbul Conventie en tegen gender-gerelateerd geweld.

Daarnaast dragen de strategische partnerschappen onder het vorig jaar gelanceerde SDG 5 fonds in 2022 bij aan de doelen van de *Generation Equality Forum Actiecoalitie van Feminist Movements and Leadership* (2021-2026). Ook pleit het kabinet op internationale fora en via bilaterale contacten voor politieke en financiële steun aan (Zuidelijke) vrouwenrechtenorganisaties.

Versterking maatschappelijk middenveld

De pandemie heeft de (politieke) ruimte voor het maatschappelijk middenveld wereldwijd verder onder druk gezet. Nederland trekt daarom ook in 2022 samen met andere landen op om het maatschappelijk middenveld – een essentieel onderdeel van een goed functionerende democratie – te versterken. Het kabinet doet dit onder meer via de 42 in 2021 gestarte partnerschappen onder het Beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld, gericht op het versterken van de positie van lokale maatschappelijke organisaties. Daarnaast zet het kabinet zich diplomatiek in voor meer ruimte voor het maatschappelijk middenveld, zowel binnen

EU-, VN- als in OESO/DAC-verband. Organisaties als CIVICUS en het *International Centre for Not for Profit Law* dragen daar met Nederlandse steun aan bij.

Investeren in onderwijs, werk en jongeren

Het blijft voor het kabinet van belang om te werken aan perspectief voor jongeren in de focusregio's, zoals uiteengezet in de strategie *Youth at Heart*. Investerings in kwaliteitsonderwijs worden in 2022 gecontinueerd, onder andere via het *Global Partnership for Education* (GPE) en *Education Cannot Wait* (ECW). Onderwijs voor meisjes krijgt daarbij bijzondere aandacht.

Cruciaal blijft de aansluiting van (beroeps)onderwijs op de vraag vanuit de arbeidsmarkt. Om die aansluiting te verbeteren en jongeren meer kans te bieden op betekenisvol werk zet Nederland in 2022 het *Nexus Skills and Jobs* programma en de samenwerking met *Generation Unlimited* voort. Met het *Prospects* partnerschap draagt Nederland bij aan het perspectief op werk voor vluchtelingen, ontheemden en kwetsbare gemeenschappen. Vanaf 2022 zal dit programma zich nog meer richten op het vergroten van de stem en participatie van jongeren.

De ondersteuning van het MKB in ontwikkelingslanden met groeipotentieel wordt voortgezet, om werk te creëren voor jongeren en vrouwen. Ondernemerschap en fatsoenlijk werk en inkomen voor jongeren worden gesteund via het *Challenge Fund for Youth Employment, Orange Corners*, het *Local Employment for Development in Africa* (LEAD) programma, en het *Youth Entrepreneurship and Innovation* fonds van de Afrikaanse Ontwikkelingsbank. Met FMO-programma's als *MASSIF* en het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) wordt ook in 2022 de toegang tot financiering voor jongeren verder vergroot.

In 2022 zal het kabinet samenwerken met een Jongerenadviescommissie om het belang van de stem van jongeren in beleidsvorming te benadrukken en de stem van jongeren in de focusregio's te versterken.

Opvang en bescherming in de regio

Wereldwijd blijft het aantal vluchtelingen en ontheemden stijgen. Als gevolg van de pandemie zijn zij extra kwetsbaar en staan zelfredzaamheid en perspectief nog meer onder druk. Via het *Prospects* partnerschap met *UNHCR, ILO, UNICEF, IFC*, en de Wereldbank – dat in 2022 het vierde jaar ingaat – investeert Nederland in een duurzame aanpak van de langdurige crises van ontheemden in de Syrië-regio en de Hoorn van Afrika. De tussentijdse evaluatie van *Prospects* in 2021 zal leiden tot verbetering van programmering en van de beleidsdialoog met partners, donoren en autoriteiten van betreffende landen. De lessen van de COVID-19 pandemie worden in het programma meegenomen (bijv. online onderwijs voor vluchtelingen en gastgemeenschappen).

Migratiesamenwerking

Met de plannen voor een nieuw Pact voor Asiel en Migratie heeft de Europese Commissie een impuls gegeven aan internationale samenwerking inzake migratie, zowel binnen als buiten Europa. Meer dan voorheen is die samenwerking van belang om het Nederlandse migratiebeleid goed te kunnen uitvoeren.

In 2022 vult Nederland de relatie met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), de grootste uitvoerder van Nederlandse programma's op het terrein van migratiesamenwerking, verder in. Dat betreft enerzijds hoe en waar IOM met Nederlandse steun programma's uitvoert, en anderzijds de rol van Nederland bij het bepalen van de koers van de organisatie.

Samen met het Ministerie van Justitie en Veiligheid, de Koninklijke Marechaussee, de Nationale Politie en het Openbaar Ministerie blijft Nederland inzetten op het stroomlijnen van de internationale aanpak van mensenhandel en -smokkel, langs de voor Nederland belangrijke migratieroutes.

Noodhulp en humanitaire diplomatie

De verwachting is dat de noden in 2022 opnieuw toenemen als gevolg van de COVID-19 crisis, klimaatverandering en conflict. Nederland blijft zich committeren aan hulp voor mensen waar de nood het hoogst is, met flexibele en meerjarige financiering. Daarbij staan altijd en overal in de Nederlandse diplomatieke inspanningen rond humanitaire crises bescherming van burgers, ongehinderde toegang tot hulpverlening, en naleving van het internationale humanitaire recht centraal.

In navolging van de in 2021 gelanceerde *Grand Bargain 2.0* richt het kabinet zich op meer betrokkenheid en zeggenschap van lokale spelers en getroffen gemeenschappen. Ook continueert het kabinet de inspanningen om geestelijke gezondheid en psychosociale steun (MHPSS) in noodhulp te integreren, en om grensoverschrijdend gedrag in de internationale hulpverlening tegen te gaan.

Meer effectiviteit en efficiëntie binnen het humanitaire systeem blijven van groot belang. Tijdens het Nederlandse voorzitterschap (t/m juni 2022) van de *OCHA Donor Support Group* (ODSG) zal de rol van het Bureau voor de Coördinatie van Humanitaire Zaken van de VN (OCHA) in het vergroten van de effectiviteit van humanitaire hulp een belangrijk punt zijn. Nederland richt zich op meer gezamenlijke programmering, uitvoering en financiering, in het bijzonder op het beter betrekken van lokale hulporganisaties en op gedegen verantwoording richting hulpontvangers.

Vanaf 2022 worden verschillende Nederlandse bijdragen (onder meer aan de VN, de *Dutch Relief Alliance* (DRA) en het Rode Kruis) vernieuwd, met specifieke aandacht voor lokalisering, integratie van MHPSS in crisisrespons en het tegengaan van seksuele exploitatie, misbruik en gendergerelateerd geweld.

Rechtvaardige en vreedzame samenlevingen

Stabiliteit, vrede en rechtvaardigheid in de focusregio's zijn ook in 2022 beleidsdoelen voor het kabinet. Nederland blijft zich hiervoor inspannen, onder meer door het versterken van de rechtsstaat, opruimen van explosieve oorlogsresten, hervormen van de veiligheidssector, voorkomen van gewelddadig extremisme, conflictbemiddeling en *transitional justice*, steun voor inclusieve vredesonderhandelingen, verbeteren van toegang tot recht en versterken van democratische instellingen. Ook op dit thema vormen de SDG's, specifiek SDG 16 (rechtvaardige, vreedzame en inclusieve samenlevingen), het overkoepelende kader. Om deze doelen te realiseren is een geïntegreerde inzet van ontwikkelingssamenwerking, diplomatie en missies en operaties nodig.

Als lid van de VN Vredesopbouw Commissie richt het kabinet zich in 2022 op meer structurele aandacht voor geestelijke gezondheid en psychosociale steun bij internationale vredesopbouw, ook binnen de programmering van het VN Vredesopbouw Fonds.

Internationale klimaatactie

Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu en vraagt om een mondiale aanpak. Nederland blijft daarom in 2022 internationaal actieve klimaatdiplomatie voeren om de uitvoering van het Akkoord van Parijs te versnellen. De nadruk ligt op gebieden waar Nederland het grootste verschil kan maken, zoals klimaatweerbaarheid in Afrika, de energietransitie in Azië en bosbehoud in de tropen. Nederland zet daarom onder meer in op ambitieuze en effectieve EU-wetgeving, gericht op het voorkomen van ontbossing en bosdegradatie. Ook zorgen we dat Nederlandse vertegenwoordigingen, waar opportuun, concrete ondersteuning kunnen bieden voor een versnelde energietransitie. Daarnaast vraagt Nederland internationaal aandacht voor meer financiering voor klimaatadaptatie, private klimaatfinanciering en vergroening van het beleid van multilaterale banken.

Een belangrijke pijler voor de Nederlandse inspanningen in ontwikkelingslanden is eerlijk, inclusief en groen herstel na de COVID-19 crisis. Nederland blijft in 2022 klimaatprojecten financieren in de armste en meest kwetsbare landen, onder andere via internationale fondsen zoals het Groene Klimaatfonds (GCF) en het nationale klimaatfonds (DFCD). Hierbij prioriteert Nederland versterking van weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering, het tegengaan van ontbossing en het verbeteren van toegang tot hernieuwbare energie. Het kabinet besteedt extra aandacht aan arme en kwetsbare groepen, in het bijzonder vrouwen, bijvoorbeeld in multilaterale fora zoals de *Commission on the Status of Women*.

Voor een toekomstbestendige mondiale economie is de energietransitie cruciaal. Nederland geeft opvolging aan de *UN High Level Dialogue on Energy* door in 2022 in totaal 3,2 miljoen mensen toegang tot hernieuwbare energie te geven. Specifieke aandacht is er voor toegang tot schoon koken en elektriciteit voor de allerarmsten in de focusregio's Sahel en de Hoorn van Afrika.

Betere voeding en klimaatslimme landbouw

Als gevolg van de COVID-19 pandemie, klimaatverandering en conflict is de mondiale voedselzekerheid in 2021 verder verslechterd. Ook de verwachtingen voor 2022 zijn negatief. Nederland zet daarom onverminderd in op SDG 2, het beëindigen van honger en het promoten van duurzame landbouw. De afspraken van de VN voedseltop van september 2021 moeten leiden tot een intensivering en versnelling van de internationale inzet om SDG 2 te halen. Nederland hanteert daarbij een integrale aanpak van duurzaam beheer van land, klimaat, landbouw en een gezonde voeding voor iedereen. Daarbij wordt onder andere via het *Netherlands Food Partnership* gebruik gemaakt van Nederlandse kennis en kunde voor meer impact in ontwikkelingslanden.

Waterbeheer, drinkwater en sanitaire voorzieningen

Ook in 2022 wil Nederland blijvende en inclusieve toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen en hygiëne (WASH) bevorderen. Deze voorzieningen dragen bij aan een goede gezondheid en bleken cruciaal om

COVID-19 in ontwikkelingslanden in te dammen. Met publiek ontwikkelingsgeld als hefboom voor private en andere vormen van financiering neemt het financieringstekort voor SDG 6 (schoon water en sanitatie) af. Zo draagt Nederland bij aan het *Global Acceleration Framework* (GAP).

In 2023 vindt onder voorzitterschap van Nederland en Tajikistan de VN-Watertop plaats. Nederland zal samen met VN-lidstaten, internationale organisaties, de private sector en maatschappelijke organisaties een actiegerichte agenda en uitkomst van de Top nastreven.

Als vervolg op het *High Level Panel on Water* heeft het kabinet in samenwerking met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in de periode 2019-2022 het *Valuing Water* initiatief vorm en inhoud gegeven. In 2022 wordt een externe partij aangewezen om het initiatief vanaf 2023 verder te ontwikkelen.

Investerings in de focusregio's

Nederland continueert de verschuiving van het zwaartepunt van de nationale ontwikkelingssamenwerking naar West-Afrika/Sahel, Hoorn van Afrika en Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA).

In de Sahel blijven de inspanningen gericht op armoedebestrijding en het verbeteren van het toekomstperspectief van de jeugd, met name meisjes. In 2022 is Nederland nauw betrokken bij de uitvoering van de EU-Sahel strategie en de internationale inzet ter ondersteuning van de G5-Sahel. Ook zet Nederland in op een eerlijke, effectieve politieke dialoog met autoriteiten in de regio over het belang van goed bestuur en van een geïntegreerde inzet op het bevorderen van veiligheid, rechtsstaat en ontwikkeling.

De steeds veranderende conflictdynamiek en de gevolgen daarvan voor vredesopbouw, humanitaire hulp en ontwikkeling maken de inzet in de Hoorn van Afrika complex. Binnen de EU-strategie voor de Hoorn van Afrika richt Nederland zich vooral op democratische transitie, inclusieve ontwikkeling, het tegengaan van marginalisering van groepen en het bestrijden van corruptie en nepotisme.

Nederland en EU-ontwikkelingssamenwerking

Nederland werkt in 2022 samen met Europese partners verder aan uitvoering van de EU-Afrika strategie. Hierbij streeft de EU naar een gelijkwaardig partnerschap met Afrikaanse landen, gebaseerd op wederzijdse belangen en afspraken, wederkerigheid, gedeelde verantwoordelijkheid en gezamenlijk handelen. De prioriteiten hiervoor worden nader uitgewerkt in aanloop naar de zesde EU-AU Top, die door de COVID-19 pandemie is uitgesteld en naar verwachting begin zal 2022 plaatsvinden. Nederlandse prioriteiten voor die top zijn: banen en investeringen, klimaat, migratie, landbouw en voedselzekerheid, veiligheid en terrorisme.

Het kabinet is het met de Europese Commissie eens dat sterke politieke, economische en culturele banden tussen EU en Afrika cruciaal zijn om de wederzijdse belangen te dienen. De EU voert daarom een intensieve politieke dialoog met veel Afrikaanse landen en trekt, waar opportuun, multilateraal op. De EU is tevens de grootste investeerder in Afrika. Dit leidt onder meer tot werkgelegenheid, en draagt zo bij aan een van de Nederlandse beleidsdoelen.

In 2022 worden programma's uitgevoerd onder het nieuwe instrument voor Nabuurschap, Ontwikkeling en Internationale Samenwerking (NDICI), waarmee ontwikkeling buiten de EU wordt gefinancierd. Het NDICI bevat ook een garantiefonds, het *European Fund for Sustainable Development+* (EFSD+). Nederland zal bij de uitvoering van het NDICI en bij de beoordeling van projectvoorstellen onder meer het belang van een ambitieuze inzet op het behalen van de afgesproken gender- en klimaatdoelstellingen benadrukken. Waar relevant neemt Nederland actief deel aan *Team Europe* initiatieven met de EU-instellingen en andere lidstaten, om in derde landen gezamenlijk effectiever te zijn in het behalen van de SDG's en het realiseren van groen en inclusief herstel na de COVID-19 pandemie.

Duurzame en inclusieve groei wereldwijd

Mobiliseren van de private sector voor de SDG's

Het internationale verdienvermogen van Nederland draagt significant bij aan de Nederlandse economie en aan de economische ontwikkeling van de landen waarin Nederlandse bedrijven actief zijn. Het midden- en kleinbedrijf is de motor van de economie en creëert banen, in Nederland en in ontwikkelingslanden. Met hun investerings-, markt-, en innovatiekracht zijn zij een belangrijke partner voor duurzame economische ontwikkeling. Samenwerking met de private sector is daarom essentieel om de SDG's en doelstellingen van het Akkoord van Parijs te bereiken.

Het kabinet werkt daarom actief samen met de private sector om in ontwikkelingslanden werkgelegenheid te creëren en arbeidsomstandigheden te verbeteren. Daarnaast richt het zich op het verbeteren van het ondernemingsklimaat, het vergroten van toegang tot financiële diensten en op meer en eerlijke handel. Door middel van Innovatieve Financiering voor Ontwikkeling (IFO) worden publieke middelen als hefboom ingezet voor het aantrekken en opschalen van private investeringen, die gebruikt worden om in ontwikkelingslanden werkgelegenheid te stimuleren. In 2022 is ook de FMO, met onder meer de fondsen die de Ontwikkelingsbank namens de staat beheert, weer een belangrijke innovatieve speler bij het aantrekken van dergelijke financiering. Via het Innovatiefonds steunt het kabinet Nederlandse en lokale bedrijven bij het ontwikkelen van digitale en circulaire toepassingen die bijdragen aan de SDG's.

Van publieke zijde wordt de inzet van Nederlandse bedrijven voor de SDG's ondersteund via de brede economische diplomatie, de handelsinstrumenten van RVO en het financieren en verzekeren van buitenlandse investeringen en exporten. In de prioriteitsmarkten uit de handelsagenda richt deze steun zich vooral op (dwarsverbanden tussen) sectoren die voor het bereiken van de SDG's relevant zijn, en voor het Nederlandse bedrijfsleven verdienkansen bieden in het buitenland.

Integrale aanpak mondiale ketenverduurzaming

De COVID-19 pandemie heeft zwaktes in wereldwijde handelsketens blootgelegd en de noodzaak tot verduurzaming van waardeketens en verantwoord ondernemen onderstreept. Nederland blijft daarom wereldwijd streven naar duurzame en verantwoorde productie van goederen en diensten. Daarbij ziet het kabinet een rol voor zowel de private sector en maatschappelijke organisaties als voor overheden. Bijzondere aandacht blijft uitgaan naar specifieke ketens als textiel, cacao en palmolie. Hierin zet Nederland in op het bevorderen van leefbaar loon en het

tegengaan van kinderarbeid en ontbossing. Het kabinet blijft diverse organisaties steunen om verder te werken aan de transitie naar duurzame ketens. In 2022 wordt het in 2021 herziene Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten verder ingevuld en uitgevoerd.

Nederlandse bedrijven hebben een significant aandeel in het verduurzamen van waardeketens via internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). Hieraan wordt een verdere impuls gegeven via het 5V-model, dat zich richt op voorlichten, verleiden, vergemakkelijken, stellen van voorwaarden en verplichten. Een belangrijk element hiervan is de invoering van een verplichting voor bedrijven om gepaste zorgvuldigheid toe te passen en IMVO-standaarden na te leven. Deze verplichting wordt bij voorkeur in Europees verband verankerd op basis van het voorstel van de Europese Commissie. Komt een Europese verplichting echter niet van de grond, dan is Nederland ook voorbereid op het invoeren van nationale dwingende maatregelen. Daarnaast wordt bedrijven hulp geboden bij het toepassen van gepaste zorgvuldigheid via een 'steunpunt IMVO', dat verder uitgerold zal worden. Tegelijkertijd moet de overheid het goede voorbeeld geven, onder meer door voorwaarden te stellen aan de toegang tot het bedrijfsleveninstrumentarium en met het eigen inkoopbeleid, om zodoende bedrijven aan te moedigen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

Investeren in een toekomstbestendig handels- en investeringssysteem
Internationale handel is essentieel voor post-COVID economisch herstel. Nederland blijft zich bilateraal, in EU-verband en multilateraal inzetten voor versterking van het op regels gebaseerde internationale handelssysteem, onder meer via hervorming van de WTO. Daarnaast zal handelspolitiek in 2022 in het teken staan van het vergroten van de weerbaarheid van de EU, het creëren van een internationaal gelijk speelveld voor het bedrijfsleven, meer toezicht op de naleving van EU-handelsakkoorden (zowel bilateraal als multilateraal) en verdere verduurzaming van het EU-handelsbeleid.

In 2021 heeft de Europese Commissie een herziening van het EU-handelsbeleid gepubliceerd, waarin Nederland veel van de eigen prioriteiten terugziet. In 2022 zal de implementatie van deze herziening verder vorm krijgen, onder meer door het ontwikkelen van handelsgerelateerde wetgeving zoals een nieuw overheidsaanbestedingeninstrument, een nieuw *anti-coercion instrument*, nieuwe regels om buitenlandse subsidies die de interne markt verstoren aan te pakken, wetgeving op het terrein van ontbossing, wetgeving op het terrein van maatschappelijk verantwoord ondernemen en een *carbon border adjustment mechanism*. Hoewel deze instrumenten niet allemaal primair handelspolitieke instrumenten zijn, zal dit pakket (voorgenomen) wetgeving grote gevolgen hebben voor de EU-handelsrelaties met derde landen. Voor Nederland is belangrijk dat deze maatregelen bijdragen aan een gelijk speelveld en een duurzamer EU-handelsbeleid, zonder dat de EU vervalt in protectionisme of in meerdere bilaterale handelsgeschillen belandt.

De relatie tussen handel en duurzaamheid zal verder versterkt worden, onder andere door verdere verduurzaming van toekomstige EU-handelsakkoorden waar Nederland zich voor inzet. Samen met Frankrijk heeft Nederland hiervoor ideeën aangedragen die de Europese Commissie deels heeft overgenomen. De Commissie werkt in 2021 en 2022 aan de herziening van het «15-punten actieplan voor handel en duurzame ontwikkeling», waarbij Nederland zich zal inspannen om die ideeën daarin op te nemen. Multilateraal kan verduurzaming van handel gerealiseerd worden door

een sterkere focus hierop binnen de WTO, onder andere door een discussie te entameren over productiestandaarden in relatie tot handelspolitiek en door het lanceren van een handel & klimaat initiatief.

Nederland zal blijven werken aan een duurzaam internationaal investeringsstelsel door in te zetten op de voortgaande modernisering en hervorming van investeringsakkoorden en van investeerder-staat geschillenbeslechting.

Ons handelsbeleid bestaat ook uit exportcontrole op goederen en diensten voor tweemaal gebruik (*dual-use*). Begin juni 2021 is de herziene EU *dual-use* verordening gepubliceerd en na 90 dagen officieel in werking getreden. Het jaar 2022 zal in het teken staan van een efficiënte en effectieve implementatie van de herziene verordening. Een belangrijke wijziging betreft cybersurveillance-technologie en de mogelijkheid deze nationaal onder exportcontrole te brengen als er zorgen zijn over mensenrechtenschendingen. Daarnaast verbetert de herziening het gelijke speelveld binnen de EU en de transparantie en onderlinge samenwerking tussen lidstaten, en worden de administratieve drempels in geval van laag-risico export van bepaalde goederen verlaagd.

Mede door de snelheid van technologische ontwikkelingen op het gebied van cybersurveillance, is de definitie van cybersurveillance-technologie nog niet volledig ingevuld. De Europese Commissie zal in 2022 samen met de EU-lidstaten richtlijnen opzetten over de reikwijdte van het begrip. Nederland zal zich blijven inzetten voor het toezicht op technologie met potentiële cybersurveillance toepassingen die het risico van mensenrechtenschendingen met zich meebrengen.

Economische veiligheid

Door geopolitieke spanningen, waaronder de competitie tussen de VS en China, en technologische ontwikkelingen zijn economie, politiek en veiligheid sterker verweven geraakt. De COVID-19 crisis en de toenemende geopolitisering van de internationale economie hebben aanleiding gegeven om onderzoek te doen naar strategische afhankelijkheden in waardeketens en het behoud van toegang tot strategische goederen en diensten. De uitkomsten hiervan zullen onder meer worden gebruikt voor de Nederlandse inzet in de discussie over open strategische autonomie die nu in EU-verband plaatsvindt.

Digitaliseringsagenda BHOS

In 2022 gaat het kabinet verder met de implementatie van de Digitale Agenda voor BHOS en de verdere integratie van digitalisering in beleid en uitvoering. Net als voorgaande jaren is het benutten van kansen voor de SDG's de leidraad, met daarbij ook oog voor de risico's van digitalisering. Nederland zet de lokale context centraal en richt zich op de toekomst van werk, digitalisering voor duurzame voedselproductie, versterking van het maatschappelijk middenveld en digitalisering bij noodhulp. Nederland stimuleert ook digitale inclusie in ontwikkelingslanden, om te voorkomen dat vrouwen, ouderen en mensen op het platteland minder profiteren van technologische innovatie of zelfs worden uitgesloten van belangrijke dienstverlening. Deze thema's zijn ook leidend bij Nederlandse deelname aan internationale en regionale beleidsdialogen over digitalisering. Het kabinet zet daarbij ook in op internationalisering van Nederlandse kennis, kunde en technologie op het gebied van digitalisering ten behoeve van het Nederlands verdienvermogen.

Proactieve handels- en investeringsagenda

Markttoegang

De EU zal in 2022 de onderhandelingen met derde landen over bilaterale handelsakkoorden voortzetten. Dergelijke handelsakkoorden leiden tot nauwere politieke relaties en intensievere economische betrekkingen door verbeterde onderlinge markttoegang voor goederen en diensten. Ze bieden een platform voor samenwerking en dialoog, onder andere over handel en duurzaamheid, en verminderen het risico op handelsconflicten en schadelijk protectionisme. De EU zal verder onderhandelen met Indonesië en Australië over nieuwe EU-handelsakkoorden. De onderhandelingen met Chili over een gemoderniseerd associatieakkoord en met Nieuw-Zeeland over een handelsakkoord worden mogelijk nog in 2021 afgerond, zodat in 2022 kan worden toegewerkt naar besluitvorming in de Raad.

Handelsbetrekkingen met het VK post-Brexit

In 2022 wordt het in 2021 in werking getreden Handels- en Samenwerkingsakkoord tussen de EU en het VK verder geïmplementeerd. Het kabinet zal de implementatie van het akkoord en de gevolgen voor de Europese interne markt, voor de bilaterale handelsrelatie met het VK en voor Nederlandse bedrijven die actief zijn in het VK nauwlettend blijven monitoren. Het kabinet blijft inzetten op goede informatievoorziening aan exporterende bedrijven, bijvoorbeeld over de procedures rond grenscontroles en de gevolgen voor markttoegang.

Het kabinet wil de belangrijke handelsrelatie met het VK behouden en veiligstellen en focus houden op Nederland als 'Gateway to Europe'. Nederland zal zich in de nieuwe relatie met het VK positioneren als betrouwbare partner om samen te werken aan oplossingen voor wereldwijde uitdagingen. Met publieke en private stakeholders wordt de meerjarige inzet op de bilaterale relatie met het VK geformuleerd.

In de multilaterale relatie met het VK zet Nederland in op samenwerking op thema's waarop beide landen een vergelijkbare positie innemen, zoals IMVO, exportcontrole en hervormingen binnen de WTO en de G20. In EU-verband dringt Nederland aan op EU-samenwerking met het VK op de voor Nederland belangrijke thema's (duurzaamheid, dierenwelzijn).

Maatwerk in de economische diplomatie

Het jaar 2022 zal in het teken staan van herstel na de COVID-pandemie die de internationale handel zwaar heeft geraakt. Hoewel de handelscijfers voor Nederland zich nog op redelijk niveau handhaven. De kwetsbare positie van het Nederlandse exporterende bedrijfsleven is vooral zichtbaar in de slechte liquiditeitspositie van ondernemingen. Voor export gerelateerde activiteiten wordt intensief gebruik gemaakt van het door de Nederlandse overheid beschikbaar gestelde instrumentarium.

Ook in 2022 zet Nederland in op een gedifferentieerde benadering van markten waar kansen liggen voor Nederlandse ondernemers (top-9, top 25-markten, OS-focusmarkten en overige markten). Daarbij worden de Nederlandse kennis en kunde optimaal geïmplementeerd op de strategische markten voor ons internationale verdienvermogen.

Met een internationale positioneringsstrategie zet het kabinet in op het uitdragen van een sterk en eenduidig beeld van Nederland als betrouwbare samenwerkingspartner bij het ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor wereldwijde uitdagingen.

Fysieke handelsbevorderende activiteiten zoals missies, beurzen en evenementen zullen weer opgestart worden als de situatie dat toelaat. Digitale activiteiten waar positieve ervaringen mee zijn opgedaan, worden voortgezet, maar voor het onderhouden en ontwikkelen van een sterke exportrelatie blijft fysieke aanwezigheid in landen nodig.

Een goed toegankelijk handelsinstrumentarium en een aanbod van economische dienstverlening dat past bij de behoefte van bedrijven heeft onverminderd de aandacht van het kabinet. Met de start van *Invest International* wordt een belangrijk nieuw onderdeel aan het financieringsaanbod voor internationaal actieve bedrijven toegevoegd. Invest International zal – aanvullend op de markt – het Nederlandse bedrijfsleven gaan helpen om projecten in het buitenland te ontwikkelen en te financieren en overheden in lage- en middeninkomenslanden te ondersteunen bij infrastructuurprojecten. De nieuwe instelling zal zich richten op projecten in het buitenland die goed zijn voor de Nederlandse economie en bijdragen aan belangrijke maatschappelijke opgaven zoals de SDG's (bestaande uit economische, sociale en ecologische opgaven).

De wereldtentoonstelling *Expo 2020 Dubai* is door de COVID-19 crisis een jaar uitgesteld. Nederland neemt in 2021 en 2022 deel met een circulair paviljoen onder het thema *Uniting Water, Energy and Food*. De Expo is een van de eerste grootschalige semi-fysieke economische activiteiten sinds de crisis en biedt een uitstekende kans om het Nederlands bedrijfsleven internationaal te positioneren op een mondiaal platform.

Herinrichten van het publieke en private handels- en investeringsbevorderende netwerk

De inzet op het publiek-private netwerk (2017-2022) bestaande uit *NLinBusiness* (NLiB), *Trade and Innovate NL* (TINL) en *NLWorks*, gericht op het versterken van de economische belangen, wordt gecontinueerd. In 2022 worden de bereikte resultaten beoordeeld en lessen voor de toekomst getrokken. Het Internationaal Strategisch Overleg (ISO NL) ondersteunt deze inzet en ziet toe op de samenhang.

De vijftien in 2021 ontwikkelde meerjarige strategieën voor kansrijke markt-thema combinaties worden in 2022 in het publiek-private netwerk verder uitgewerkt en uitgevoerd. BZ, EZK, het postennet en RVO trekken daarbij samen op met TINL, NL Works, NLiB, topsectoren en brancheorganisaties.

NLiB ondersteunt mkb ondernemers die internationaal willen groeien door kennis, contacten en marktexpertise te delen en het bereik van ondernemers te vergroten. Via verdere digitalisering van het platform en samenwerking met lokale groepen ondernemers in het buitenland wordt het aantal NL Business Hubs wereldwijd uitgebreid.

TINL realiseert een landelijk dekkend netwerk van regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROMS) die zich gezamenlijk inzetten voor internationalisering van de regio's. Tegelijkertijd verdiept het netwerk de onderlinge relaties. Alle provinciale en stedelijke partners worden ingezet om het bereik van ondernemers in het buitenland te vergroten en te versterken via workshops, seminars, in- en uitgaande missies en bedrijfsadviesing.

NL Works ondersteunt de ontwikkeling van consortia van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen met nieuwe programma's op het gebied van water, gezondheidszorg, landbouw, duurzame ketens en natuurbescherming, landbouwlogistiek en havengebied ontwikkeling en *smart cities*. Deze programma's zijn innovatief en dragen bij aan oplossingen voor mondiale maatschappelijke uitdagingen in het kader van de SDG-agenda.

Excellente dienstverlening voor het mkb en start-ups

De impact van de COVID-19 crisis op het internationale actieve bedrijfsleven en internationale handelsstromen zal ook in 2022 groot zijn. Het kabinet zet in 2022 in op ondersteuning van bedrijven bij opbouw en herstel. Bezien wordt of de reeds genomen steunmaatregelen voortgezet kunnen worden. Het doel is om sterker en groener uit de crisis te komen.

Ook in 2022 richt het kabinet zich daarbij in het bijzonder op internationale ambities van Nederlandse mkb'ers en start-ups, met specifieke aandacht voor kansen voor vrouwelijke ondernemers.

De publiek-private samenwerking richt zich in 2022 onder andere op innovatie. Twee pilotprojecten worden opgezet om inzicht te bieden in manieren om de verbinding tussen *Research & Development* samenwerking en handelsbevordering te versterken. BHOS werkt hierbij samen met RVO en het ministerie van EZK. De pilotprojecten zijn ontwikkeld naar aanleiding van het amendement Weverling (Kamerstuk [35 300 XVII, nr. 25](#)).

Coronamaatregelen

2020 en 2021 zijn voor een belangrijk deel getekend door de coronacrisis. Het kabinet heeft diverse (nood)maatregelen genomen om de crisis het hoofd te bieden. Een uitgebreid overzicht hiervan is te vinden op <https://www.rijksfinancien.nl/corona-visual>. In dit overzicht zijn alleen EMU-relevante corona-uitgaven opgenomen. Voor BHOS zijn er geen EMU-relevante corona-uitgaven. De niet EMU-relevante corona-uitgaven zijn terug te vinden onder de belangrijkste beleidsmatige mutaties en de toelichting op de financiële instrumenten.

2.2 Indicatoren en streefwaarden Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Bij de vormgeving van beleidsinstrumenten en activiteiten wordt standaard aandacht besteed aan doelmatigheid en doeltreffendheid. Bij de identificatie en beoordeling van activiteiten, zorgt een toets op beleidsrelevantie en kwaliteit, en de afweging van alternatieven (zgn. «Quality at Entry») voor borging van kwaliteit en het verkrijgen van beter inzicht in de realisatie van de beleidsprioriteiten. Daarnaast vindt periodiek een analyse plaats van de samenhang en kwaliteit van het activiteitenportfolio per thema of land (de portfolioschouw). Bij de portfolioschouw van alle hoofdthema's van ontwikkelingssamenwerking ligt de focus op behaalde resultaten en onderliggende analyses, mede op basis van indicatoren en streefwaarden.

Indicatoren maken het effect van interventies meetbaar en drukken dit uit in te bereiken en bereikte streefwaarden op diverse niveaus: impact, outcome, output en input. De indicatoren en streefwaarden in deze begroting liggen voornamelijk op outcome niveau, en zijn SMART geformuleerd (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden). Voor het meten van de doelen op het gebied van voedselzekerheid worden geen outcome maar output indicatoren gebruikt, die zorgen voor preciezere en meer betrouwbare gegevens.

De streefwaarden en indicatoren zijn afgeleid van de *Sustainable Development Goals* (SDG's), die internationaal zijn afgesproken tijdens de VN-top daarover in september 2015. Deze goals worden zowel nationaal als internationaal gemonitord. In de indicatorentabel is een verwijzing opgenomen naar de corresponderende SDG.

Naast de SDG's vormen de *Theories of Change* een belangrijke basis. Deze geven aan hoe en waarom de door Nederland gesteunde interventies en activiteiten worden verondersteld bij te dragen aan de gewenste maatschappelijke en economische veranderingen en resultaten. De *Theories of Change* zijn aangepast op basis van de meest recente BHOS-nota.

Doelen en ambities strekken zich uit over een langere termijn. Inspanningen in ontwikkelingssamenwerking zullen in veel gevallen pas na een aantal jaar vruchten afwerpen en niet lineair verlopen. Voor de lange termijn wordt de horizon van 2030 van de SDG's gehanteerd. Deze termijn wordt voor de BHOS-begroting opgesplitst in drie overzienbare periodes van eerst vier en dan twee keer vijf jaar. De indicatoren en eventueel bijbehorende streefwaarden zullen daarom periodiek worden bijgesteld (eerste periode van 2017 tot en met 2020; tweede van 2021–2025 en derde van 2026–2030). Uitzonderingen zijn water, sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiëne, en klimaat waarvoor per indicator reeds streefwaarden zijn vastgelegd voor 2030, het eindjaar van de SDG's.

De werkelijk behaalde resultaten worden gerapporteerd in het Jaarverslag met een toelichting op de succes- en faalfactoren. De realisaties voor de indicatoren in het jaar 2019 (voor buitenlandse handel is het 2020) worden gehanteerd als referentiewaarden. De meeste streefwaarden zijn uitgedrukt in absolute getallen die in een jaar worden bereikt (aantal personen, organisaties). In een aantal gevallen betreffen de streefwaarden cumulatieve waarden (dus een optelsom van de bereikte resultaten in alle jaren binnen de meetperiode).

Omdat niet alle resultaten kwantitatief meetbaar en aggregaerbaar zijn, dienen deze indicatoren en streefwaarden in samenhang te worden gezien met de overige in deze begroting geformuleerde (kwalitatieve) doelen en resultaten. Aanvullende resultaten en nadere toelichting op ontwikkelings-samenwerking zijn terug te vinden op www.osresultaten.nl.

Het CBS brengt op verzoek van het kabinet vanaf 2019 elk jaar in september een publicatie uit waarin nader wordt ingegaan op de internationalisering van de Nederlandse economie en de effecten daarvan op onder andere economische groei, werkgelegenheid en productiviteit.

Tabel 1 Indicatoren en streefwaarden buitenlandse handel

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Referentiewaarde 2020	Streefwaarde	SDG
Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	Bevorderen van MVO onder het Nederlands bedrijfsleven	Het aandeel grote bedrijven in Nederland dat de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen expliciet onderschrijft als referentiekader voor hun internationale activiteiten	35%	Streefwaarde 90% in 2023	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei, SDG 12 Duurzame consumptie en productie
	Bevorderen van internationaal ondernemerschap	Het aantal door RVO voor internationalisering ondersteunde ondernemingen, dat in de 3 jaar na de beleidsinterventie meer heeft geëxporteerd naar de doelmarkt	415 van 1.820	n.v.t.	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei, SDG 9 Innovatie en duurzame infrastructuur
		De cumulatieve exporttoename van de betreffende bedrijven	EUR 145,5 miljoen	n.v.t.	

Tabel 2 Indicatoren en streefwaarden Ontwikkelingsamenwerking

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Realisatie 2016-2020 ¹	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2021-2025 ²	SDG
Private sectorontwikkeling (PSD) <i>Artikel 1</i>	Bedrijfsontwikkeling	Aantal banen ondersteund door PSD-programma's (<i>direct jobs supported</i> naar internationaal geharmoniseerde definitie)	2019: 180.000 2018: 255.000 2017: 217.000	150.000	300.000 (streefwaarde in 2025, wordt nog aangepast met insluiting van 2021-2024)	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei
		Aantal bedrijven (Nederlandse en lokale ondernemingen) met een ondersteund plan voor investering, handel of dienstverlening	2019: 12.660 2018: 8.800 2017: 5.576	10.000	24.000 (streefwaarde in 2025, wordt nog aangepast met insluiting van 2021-2024)	
Voedselzekerheid <i>Artikel 2</i>	Uitbannen van de huidige honger en ondervoeding	Aantal mensen bereikt met activiteiten gericht op verbetering van de inname van voedsel	2019: 15.300.000 2018: 11.400.000 2017: 15.500.000	20.000.000 per jaar	20.000.000 per jaar	SDG 2 Einde maken aan honger
	Stimuleren van duurzame en inclusieve groei van de landbouwsector	Aantal boeren bereikt met activiteiten gericht op toename van productiviteit en/of inkomen	2019: 6.600.000 2018: 1.200.000 2017: 1.950.000	10.000.000 per jaar	10.000.000 per jaar	
	Creëren van ecologisch duurzame voedselsystemen	Aantal hectare landbouwgrond bereikt met activiteiten gericht op eco-efficiënter gebruik	2019: 612.000 2018: 635.000 2017: 370.000	1.000.000	5.000.000	

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Realisatie 2016-2020 ¹	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2021-2025 ²	SDG
Water <i>Artikel 2</i>	Drinkwater, sanitaire voorzieningen en hygiëne	Het aantal mensen met toegang tot een verbeterde waterbron	2019: 2.900.000 2018: 2.200.000 2017: 2.504.187 2016: 1.330.000	2.200.000	9.500.000 (30 miljoen cumulatief in 2030)	SDG 6 Toegang tot een duurzaam beheer van water
		Het aantal mensen met toegang tot verbeterde sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiënische leefomstandigheden	2019: 5.300.000 2018: 3.600.000 2017: 2.440.175 2016: 1.270.000	3.800.000	17.000.000 (50 miljoen cumulatief in 2030)	
	Verbeterd stroomgebied beheer en veilige delta's	Het aantal mensen dat voordeel ondervindt van verbeterd stroomgebied beheer en veiligere delta's	2019: 670.000 2018: 2.400.000 2017: 10.200.000 2016: 3.110.000	3.000.000	12.500.000	
Klimaat <i>Artikel 2</i>	Hernieuwbare energie	Aantal mensen met toegang tot hernieuwbare energie	2019: 2.500.000 2018: 2.600.000 2017: 2.700.000 2016: 1.900.000	2.000.000	16.100.000 (50 miljoen, cumulatief in 2030)	SDG 7 Toegang tot duurzame en moderne energie
Vrouwenrechten en gendergelijkheid <i>Artikel 3</i>	Verbeterde randvoorwaarden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid	Aantal keren dat maatschappelijke organisaties erin slagen ruimte te creëren voor maatschappelijke eisen en posities op het gebied van vrouwenrechten en gendergelijkheid ⁴	n.v.t	n.v.t.	n.v.t	SDG 5 Sekse-gelijkheid en zelfontplooiing van vrouwen
	Versterkte capaciteit van maatschappelijke organisaties	Aantal maatschappelijke organisaties met versterkte capaciteit voor de bevordering van vrouwenrechten en gendergelijkheid	2019: 230 2018: 820 2017: 113	300	1.500	
Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR) en HIV <i>Artikel 3</i>	Toegang tot family planning	Toename in vrouwen en meisjes met toegang tot moderne anticonceptie in 69 FamilyPlanning2020 focuslanden (t.o.v. basisjaar 2012)	2019: 2.750.000 2018: 2.499.288 2017: 2.420.560 2016: 1.800.000	3.500.000	5.100.000 Cumulatief sinds de baseline in 2012	SDG 3 Goede gezondheid en welzijn SDG 5 Sekse-gelijkheid en zelfontplooiing van vrouwen
	Rechten	Aantal gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en pleitbezorgingsnetwerken met versterkte capaciteit voor de bevordering van seksuele en reproductieve gezondheid & rechten ⁵	n.v.t	n.v.t	n.v.t.	
Veiligheid & Rechtsorde <i>Artikel 4</i>	Rechtstaat ontwikkeling	Aantal mensen (man/vrouw) dat toegang heeft tot recht via een juridische	2019: 286.086, waarvan 63.860 vrouwen (22%) 2018: 136.912, waarvan 42.939	300.000 waarvan 50% vrouwen	1.500.000 cumulatief	SDG 16 Vreedzame en inclusieve samenleving

Thema	Resultaatgebied	Indicator	Realisatie 2016-2020 ¹	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2021-2025 ²	SDG
		instelling (formeel of informeel), om zo hun grondrechten te beschermen, strafbare feiten te laten berechten en geschillen te beslechten,	<i>vrouwen (32%) 2017: 147.000, waarvan 56.000 vrouwen (38%) 2016: 22.607, waarvan 5.578 vrouwen (25%)</i>			
	Menselijke Veiligheid	Aantal m2 land dat is vrijgegeven als gevolg van humanitaire ontmijningswerkzaamheden	2019: 10.800.000 2018: 15.000.000 2017: 18.000.000	12.000.000 m2	60.000.000 m2	SDG 16 Vreedzame en inclusieve samenleving
Migratie en Ontwikkeling <i>Artikel 4</i>	Opvang en bescherming in de regio	Aantal mensen dat formeel/ informeel onderwijs en trainingen volgt	2019: 240.000	125.000 personen	625.000 personen	SDG 4 Kwaliteitsonderwijs
		Aantal mensen ondersteund in het ontwikkelen van inkomsten genererende activiteiten	2019: 30.000 2018: 4.000	30.000 personen	150.000 personen	SDG 8 Inclusieve en duurzame groei

Noot 1: In deze kolom zijn waar van toepassing de cumulatieve realisaties opgenomen van 2016 t/m 2019 (2016 is het eerste jaar van de implementatie van de SDG's), met uitzondering van de indicator voor Familyplanning die vanaf 2012 wordt gemeten.

Noot 2: Streefwaarden in deze kolom zijn de optelsom over de komende vijfjaar periode voor rapportage met betrekking tot de SDG's. Voor indicatoren waar cumulatieve waarden worden gemeten is dit vermeld.

Impact van de Corona pandemie op resultaten zijn lastig in te schatten. Om die reden zullen streefwaardes mogelijk worden aangepast in de loop van deze vijf jaar periode.

Noot 3: De formulering van de indicatoren op dit beleidsartikel zijn licht aangepast en reflecteren nu juist dat wat er wordt gemeten.

Noot 4: Deze indicator is gewijzigd om deze in lijn te brengen met de resultatenkaders 'Versterking Maatschappelijk Middenveld' en 'Vrouwenrechten en Gendergelijkheid' als onderdeel van de strategische partnerschappen.

De streefwaardes worden in overleg met de partners nog vastgesteld.

Noot 5: Deze indicator is gewijzigd om deze in lijn te brengen met het resultatenkader voor 'Seksuele en Reproductieve gezondheidszorg en Rechten'. De streefwaardes worden in overleg met de partners nog vastgesteld

2.3 Belangrijkste beleidsmatige mutaties

In dit onderdeel wordt een overzicht op hoofdlijnen gegeven van de belangrijkste mutaties die zijn opgetreden tussen de begroting 2021 en de huidige begroting voor 2022. Een deel van de mutaties is eerder al toegelicht in de eerste suppletoire begroting 2021. De meest recente raming van het CPB laat een meerjarige stijging van het BNI zien ten opzichte van de vorige raming bij Voorjaarsnota (CEP). Derhalve wordt de begroting van BHOS navenant verhoogd en dit wordt verrekend met het budget op het onderdeel nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen. Voor de jaren 2021 en 2022 is deze verhoging reeds herverdeeld over de beleidsartikelen.

Tabel 3 Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)

	artikel	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		3 064 088	3 045 752	3 026 068	3 021 699	3 106 567	
Belangrijkste mutaties							
1. Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie	1.2	6 199	5 000	3 000	3 000	3 000	
2. Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	1.3	19 612	40 000	0	0	0	
3. Klimaat	2.3	16 286	38 716	- 7 324	- 6 563	0	
4. Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hiv/aids	3.1	122 127	122 358	22 736	22 468	20 000	
5. Maatschappelijk middenveld	3.3	- 52 865	- 21 562	- 21 964	- 21 772	- 20 000	
6. Humanitaire hulp	4.1	22 000	68 000	0	0	0	
7. Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	4.2	15 000	0	0	0	0	
8. Multilaterale samenwerking	5.1	20 170	1 213	172	0	1 338	
9. Overig Armoedebeleid	5.2	15 555	16 760	- 27	- 35	- 35	
Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen	5.4	- 49 694	- 56 302	462 675	613 238	726 852	
Overige mutaties		- 12 516	5 827	8 802	7 744	- 235	
Stand ontwerpbegroting 2022		3 185 962	3 265 762	3 494 138	3 639 779	3 837 487	4 049 182

Toelichting

Beleidsartikel 1.2

Er is in 2022 extra budget vrijgemaakt voor de financiering van het RVO-impulspakket voor Nederlandse ondernemers ter bestrijding van de gevolgen van COVID-19. Ook is er meerjarig budget vrijgemaakt voor btw-compensatie in relatie tot de oprichting van *Invest International*.

Beleidsartikel 1.3

Om de gevolgen van COVID-19 op te vangen worden er in 2021 extra bijdragen gedaan aan onder andere: *Trade Mark East Africa* (EUR 3 miljoen), *Aceli* (EUR 3 miljoen) en aan het *Health Insurance Fund* voor *Carepay* (EUR 5 miljoen).

In 2022 worden er, om de gevolgen van COVID-19 op te vangen, extra bijdragen gedaan aan onder andere: *Private Infrastructure Development Group* (PIDG) (EUR 12 miljoen), *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) (EUR 15 miljoen), *Aceli* (EUR 5 miljoen), *OECD Tax* (EUR 2 miljoen) en aan *Trade Mark East Africa* (EUR 3 miljoen).

Beleidsartikel 2.3

In 2021 worden er extra bijdragen gedaan aan het *Least Developed Countries Fund* (LDCF) (EUR 10 miljoen) en de *Climate Investment Funds* (CIF) (EUR 8 miljoen) ter ondersteuning bij het aanpassen aan de gevolgen

van klimaatverandering en het helpen bij grootschalige inpassingen van hernieuwbare energie. Ook is er in 2021 een extra bijdrage gedaan aan het *Central-African Forest initiative* (CAFI) (EUR 5 miljoen) ter bestrijding van ontbossing.

Ook in 2022 zullen er om deze redenen extra bijdragen worden gedaan aan het LDCF (EUR 15 miljoen), CIF (EUR 15 miljoen), CAFI + IDB (EUR 5 miljoen) en aan het *Global Environment Facility* (GEF) (EUR 10 miljoen).

Beleidsartikel 3.1

Ter bestrijding van de impact van COVID-19 in de armste landen worden er in 2021 extra bijdragen gedaan het WHO *Strategic Preparedness and Response Plan* (EUR 10 miljoen), *The Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria* (GFATM) (EUR 5 miljoen) en *Global Financing Facility* (GFF) (EUR 10 miljoen).

In 2022 worden er in het kader van de COVID-19 respons nog een aantal extra bijdragen gedaan aan WHO *Strategic Preparedness and Response Plan* (EUR 20 miljoen), COVAX (EUR 20 miljoen), GFATM (EUR 10 miljoen) en GFF (EUR 20 miljoen). Daarnaast word er extra bijdragen gedaan aan *Product Development partnerships* (EUR 15 miljoen) en *UNFPA supplies* (EUR 15 miljoen).

Beleidsartikel 3.3

De mutatie betreft een overheveling naar artikel 3.1 SRGR en hiv/aids ter dekking van een extra bijdrage aan COVAX en voor een bijdrage aan de nieuwe SRGR-partnerschappen. Deze overheveling is middels de Voorjaarsnota reeds met u gedeeld.

Beleidsartikel 4.1

In 2021 worden vanwege humanitaire noden in Ethiopië en de Sahel extra bijdragen gedaan aan de *Country Based Pooled Funds Sahel* (EUR 5 miljoen) en aan de *Dutch Relief Alliance* (DRA) (EUR 3 miljoen). Daarnaast is het budget met EUR 5 miljoen opgehoogd in verband met de verwerking van [amendement 35570 XVII nr. 11](#) van het lid Bouali cs. over opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio.

Vanwege de toenemende humanitaire noden wereldwijd, onder meer in Ethiopië en Afghanistan, zullen ook in 2022 extra bijdragen worden gedaan aan humanitaire organisaties. Het betreft onder meer de humanitaire fondsen en organisaties van de VN (38 mln), de DRA (EUR 10 miljoen), ICRC (EUR 10 miljoen) en aan de Nederlandse hulporganisatie (NRK) die onderdeel is van de Internationale Federatie van Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen (IFRC) (EUR 10 miljoen).

Beleidsartikel 4.2

In 2021 zal er een extra bijdrage worden gedaan aan zwaar getroffen vluchtelingen en gastgemeenschappen in Libanon om in hun overlevingsbehoefte te kunnen voorzien en hun weerbaarheid te vergroten (EUR 10 miljoen). Verder is het budget met EUR 5 miljoen opgehoogd in verband met de verwerking van [amendement 35570 XVII nr. 11](#) van het lid Bouali cs. over opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio.

Beleidsartikel 5.1

De mutatie betreft voornamelijk een verhoging van EUR 20 miljoen voor 2021 aan de *Subsidy Account* van de *Poverty Reduction and Growth Trust* (PRGT), een vehikel van het IMF dat concessionele leningen aan lage-inkomenslanden mogelijk maakt. Deze verhoging werd in de Voorjaarsnota reeds opgenomen.

Beleidsartikel 5.2

In 2022 worden extra middelen vrijgemaakt bedoeld voor het opzetten van een duurzaam programma omtrent *cash transfers* (EUR 20 miljoen).

Beleidsartikel 5.4

Naar aanleiding van de nieuwe macro-economische ramingen van het Centraal Plan bureau (CPB) wordt het ODA-budget meerjarig aangepast aan de ontwikkeling van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI). In het Regeerakkoord is vastgelegd dat het budget voor ontwikkelingssamenwerking (Official Development Assistance, ODA) gekoppeld is aan de omvang van het BNI. De meest recente raming van het CPB laat een meerjarige stijging van het BNI zien ten opzichte van de vorige raming bij Voorjaarsnota (CEP). Derhalve wordt de begroting van BHOS navenant verhoogd en dit wordt verrekend met het budget op het onderdeel nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen. Voor de jaren 2021 en 2022 is deze verhoging reeds herverdeeld over de beleidsartikelen.

Tabel 4 Belangrijkste beleidsmatige ontvangstenmutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)

	artikel	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		56 661	52 240	47 267	42 453	42 125	
Belangrijkste mutaties							
Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen	5.20	- 4 553	- 666	1 133	1 161	317	
Ontvangsten OS	5.21	80					
Overige mutaties		- 80	0	0	3 250	0	
Stand ontwerpbegroting 2022		52 108	51 574	48 400	46 864	42 442	39 152

Toelichting

De mutaties op artikel 5.20 in 2021 en verder hebben betrekking op ingestelde ramingen op terugbetalingen op leningen die worden beheerd door de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden (NIO). Deze zijn naar beneden bijgesteld vanwege het door de G20 ingeroepen schuldenmoratorium (DSSI). De inschatting is dat deze uitgestelde terugbetalingen op leningen in de periode 2023 tot en met 2025 worden gecompenseerd door hogere af- en rentebetalingen.

2.4 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven

Tabel 5 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemming (bedragen x €1.000)

Art. Naam artikel (€ tot. uitg. art.)	Juridisch verplichte uitgaven	Niet-juridisch verplichte uitgaven	Bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen (€550.199)	496.439 (90%)	53.760 (10%)	- Decentraal PSD in landen in focus-regio's (met name de Palestijnse gebieden, Libanon en Jordanië) Eur 16 miljoen
2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat (€776.880)	737.869 (98%)	39.011 (2%)	- Versterken van de inzet via de ambassades voor vergroten van duurzame landbouwproductiviteit, klimaatweerbaarheid en voeding (EUR 29 miljoen) - Signaleren en helpen voorkomen van watergerelateerde conflicten (EUR 1 miljoen) - Inclusief waterbeheer (EUR 4 miljoen) - Vergroten van toegang tot drinkwater, sanitatie en hygiëne (30/50 doelstelling) (EUR 5 miljoen)
3 Sociale vooruitgang (€847.956)	805.558 (95%)	42.398 (5%)	- 3.1: Tegengaan kinderprostitutie ter uitvoering van amendement Voordewind - 3.1: Invulling innovatiekader met nadruk op innovatieve financiering van de zorg. - 3.2: NL-bijdrage uitgestelde Beijing+25 viering (EUR 1 miljoen) - 3.2: Bijdrage WB Umbrella Fund for Gender Equality (pas voorzien na 2021) - 3.2: Bijdrage aan Women Peace Humanitarian Fund/ COVID window (EUR 2 miljoen) - 3.3: Follow-up CIVICUS en Partos - 3.4: extra bijdrage aan GPE
4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling (€777.152)	699.333 (86%)	115.819 (14%)	- 4.1: Crisis-specifieke bijdragen humanitaire hulp - 4.1: Acute noodhulp - 4.1: Thematische noodhulp bijdragen w.o. MHPSS - 4.2: Bijdragen aan kansen (opportunity fund) binnen het partnerschap PROSPECTS (opvang in de regio) - 4.2: Bijdragen aan migratiesamenwerking - 4.3: Bijdragen en subsidies in het kader van veiligheid en rechtsoorde, incl. de landenprogramma's.
5 Multilaterale samenwerking en overige inzet (€258.724)	201.137 (78%)	57.587 (22%)	- 5.1: De Algemene Vrijwillige Bijdrage (AVB) voor UNDP loopt in 2021 af en de nieuwe verplichting zal naar verwachting in 2022 worden gesloten. De rest van de activiteiten op dit artikel zijn volledig juridisch verplicht. - 5.2: Het budget voor zowel Schuldverlichting en UNESCO zijn beiden 100% juridisch verplicht. - 5.2: Van de activiteiten die onder 'Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling' vallen zijn niet alle budgetten juridisch verplicht: 1- Voor Algemene ODA-activiteiten is 7,6% juridisch verplicht. Dit betreft voornamelijk kleinschalige budgetten voor kortstondige en eenjarige activiteiten. Het lage percentage is te verklaren door een aanpassing in systematiek van toekennen 2- Het budget voor activiteiten die onder Sport en OS vallen is 100% juridisch verplicht. 3- Het budget voor Cultuur en OS is voor 85,5% juridisch verplicht - 5.2: Het budget voor 'Diverse ondersteunende activiteiten' is 62,2% juridisch verplicht. - 5.2: De EUR 20 miljoen voor een nieuw op te zetten programma in 2022 is juridisch nog onverplicht - 5.2: Alle resterende budgetten op dit artikel zijn volledig juridisch verplicht
Totaal aan niet juridisch-verplichte uitgaven		308.575	

2.5 Strategische Evaluatie Agenda

Tabel 6 Planning Strategische Evaluatie Agenda				
Thema	Type onderzoek	Afronding	Toelichting onderzoek	Begrotingsartikel
Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	Beleidsdoorlichting	2021	Beleidsdoorlichting	BHOS art. 1
Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden	Periodieke rapportage	2023	Periodieke rapportage van het beleid op basis van onderliggende studies	Doelstellingen van BHOS art 2. Beleid breder.
Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden	Periodieke rapportage	2023	Periodieke rapportage van het beleid op basis van onderliggende studies	Doelstellingen van BHOS art 2. Beleid breder.
Sociale vooruitgang	Periodieke rapportage Sociale vooruitgang	2023	Periodieke rapportage van het beleid op BHOS artikel 3 op basis van onderliggende studies	BHOS 3.1, 3.2, 3.3, 3.4
Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	Periodieke rapportage Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	2023	Periodieke rapportage van het beleid op BHOS artikel 4 op basis van onderliggende studies	BHOS 4.1, 4.2, 4.3

Voor een uitwerking van de SEA wordt verwezen naar bijlage 4. In deze bijlage is tevens een beknopte beschrijving van de beleidsthema's en sub-thema's opgenomen.

Een interactieve versie van deze Strategische Evaluatie Agenda is opgenomen op www.rijksfinancien.nl.

Voor verdere criteria voor de SEA wordt verwezen naar de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek. Waar de RPE in 2021 afwijkt van het SEA kader, is laatstgenoemde leidend in goed overleg met het Ministerie van Financiën.

De begrotingsjaren 2022 en 2023 zullen nog als overgangsperiode naar de SEA gelden. Dit betekent dat nog niet alle thema's volledig zijn uitgewerkt en al opgestarte trajecten voor beleidsdoorlichtingen conform huidige RPE doorgang kunnen vinden.

2.6 Overzicht risicoregelingen

Tabel 7 Overzicht verstrekte garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitstaande	Geraamd	Geraamd	Uitstaande	Geraamd	Geraamd	Uitstaande	Garantieplafond (jaarlijks)	Totaal plafond
		garanties 2020	verlenen 2021	te vervallen 2021	garanties 2021	verlenen 2022	te vervallen 2022	garanties 2022		
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	FOM	13.196	0	5.000	8.196	0	5.000	3.196	0	13.196
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DGGF	124.301	50.000	0	174.301	50.000	0	224.301	0	675.000
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DRIVE	52.354	0	0	52.354	0	0	52.354	55.000	0
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DTIF	18.894	24.000	0	42.894	24.000	0	66.894	0	140.000
3. Sociale vooruitgang	IFFEd	0	222.500	0	222.500	0	0	222.500	0	222.500
5. Multilaterale samenwerking	IS-NIO	104.574	0	14.550	90.024	0	10.164	79.860	0	108.064
5. Multilaterale samenwerking	African Development Bank	1.442.784	0	0	1.442.784	0	0	1.442.784		01.442.784
5. Multilaterale samenwerking	Asian Development Bank	1.241.244	0	0	1.241.244	0	0	1.241.244		01.241.244
5. Multilaterale samenwerking	Inter American Development Bank	275.166	0	0	275.166	0	0	275.166	0	275.166
	Totaal	3.272.513	296.500	19.550	3.549.463	74.000	15.164	3.608.299	55.000	4.117.954

Tabel 8 Overzicht uitgaven en ontvangsten garanties (bedragen x € 1.000)

Artikel	Omschrijving	Uitgaven	Ontvangsten	Stand	Saldo	Uitgaven	Ontvangsten	Stand	Saldo	Uitgaven	Ontvangsten	Stand	Saldo
		2020	2020	risico 2020	2020	2021	2021	risico 2021*	2021	2022	2022	risico 2022*	2022
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	FOM	1.450	51	30.560	- 1.399	0	300	30.860	300	0	300	31.160	300
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DGGF	5.010	2.248	53.647	- 2.762	5.000	3.000	51.647	- 2.000	5.000	3.000	49.647	- 2.000
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DRIVE	0	0	12.500	0	0	0	12.500	0	0	0	12.500	0
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	DTIF	7.888	2.698	26.052	- 5.190	7.000	500	5.000	- 6.500	7.000	1.000	5.000	- 6.000
3. Sociale vooruitgang	IFFED	0	0	0	0	0	0	8.900	0	0	0	8.900	0
5. Multilaterale samenwerking	IS-NIO	2.784	0	nvt	- 2.784	0	0	nvt	0	0	0	nvt	0
	Totaal	17.132	4.997	122.759	- 12.135	12.000	3.800	108.907	- 8.200	12.000	4.300	107.207	- 7.700

FOM

De Faciliteit Opkomende Markten (FOM) is medio 2016 opgegaan in het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF). De komende jaren betreffen daarom louter het beheer en afbouw van de bestaande portefeuille. De middelen die de komende jaren vrijvallen worden toegevoegd aan het DTIF.

DGGF

Het DGGF bestaat uit drie onderdelen:

- Onderdeel 1 voorziet in het financieren van Nederlands midden- en kleinbedrijf dat ontwikkelingsrelevante investeringen wil doen in lage- en middeninkomenslanden.
- Onderdeel 2 financiert het lokaal midden- en kleinbedrijf in lage- en middeninkomenslanden.
- Onderdeel 3 voorziet in het financieren en verzekeren van het Nederlandse midden- en kleinbedrijf dat wil exporteren naar lage- en middeninkomenslanden.

Binnen alle drie de onderdelen van het DGGF is het mogelijk om garanties te verstrekken, waarvoor kostendekkende premies worden betaald. Voor onderdeel 2 dat uitgevoerd wordt door PwC en Triple Jump houdt de fondsbeheerder zelf een reserve aan ter grootte van de verstrekte garanties, waardoor het begrotingsrisico voor BHOS nihil is.

Om een buffer op te kunnen bouwen en de schommelingen in de tijd op te kunnen vangen wordt voor onderdeel 1 en 3 van het DGGF gebruik gemaakt van het instrument 'interne begrotingsreserve'. De reserve wordt gevuld vanuit de middelen die voor de onderdelen 1 en 3 van het DGGF beschikbaar zijn voor garanties. De uiteindelijke hoogte van de begrotingsreserve is gerelateerd aan de hoogte van de garantieplafonds die voor de onderdelen 1 en 3 per onderdeel van het DGGF zijn vastgesteld, respectievelijk 1:2 en 1:3. Het garantieplafond voor de onderdelen 1, 2 en 3 is vastgesteld op EUR 675 miljoen.

De voorwaarden van het DGGF zijn medio 2018 aangepast voor steun op maat aan Nederlandse bedrijven die willen opereren in risicovolle landen. Daarnaast zijn de financierings- en ondersteuningsmogelijkheden voor het midden- en kleinbedrijf verruimd en zullen Nederlandse investeerders, exporteurs en startups beter en sneller worden bediend en waar nodig technische assistentie krijgen. Overigens is het risicoprofiel van de regeling door deze aanpassingen niet gewijzigd.

Onderdeel 1 (uitvoerder RVO.nl)

Als een commerciële partij (vaak een bank) bereid is mee te financieren zal er worden getracht een garantie in te zetten als instrument. Met dit instrument zal de overheid borg staan voor een percentage van de financiering die een bank, lokaal dan wel Nederlands, geeft. De Nederlandse staat neemt een deel van de risico's over, waardoor een bank eerder geneigd zal zijn financiering te verschaffen. Ook is het mogelijk dat de overheid borg staat voor een gedeelte van de financiering in het geval van een tekort aan onderpand van de Nederlandse MKB'er.

De inzet van het DGGF is om in het geval van lokale banken samen te werken met zogenaamde netwerkbanken, zijnde banken met een uitgebreid netwerk en/of vele vestigingen in DGGF-landen.

DGGF onderdeel 2 (Price Waterhouse Coopers / Triple Jump)

Het totaal beschikbare kasbudget van DGGF onderdeel 2 is EUR 350 miljoen. Om de fondsbeheerder in de gelegenheid te stellen dit budget volledig in te kunnen zetten zullen zij, conform het toetsingskader, voor een hoger bedrag contracten moeten kunnen aangaan met intermediaire fondsen. Het gaat hier dus om een overcommitteringsruimte in de vorm van een garantie aan de fondsbeheerder van maximaal EUR 100 miljoen (garantieplafond). De fondsbeheerder zal zelf een reserve aanhouden voor het verstrekken van garanties aan intermediaire fondsen.

Onderdeel 3 (uitvoerder Atradius)

De aanvullende EKV, die bij onderdeel 3 van het DGGF wordt verstrekt, werkt hetzelfde als de reguliere EKV. De politieke en commerciële risico's van exporttransacties worden verzekerd. Er kan aanspraak worden gemaakt op de polis als één van de gedekte schadeoorzaken leidt tot non-betaling van de vordering. De waaier van specifieke verzekeringen (bijvoorbeeld, exporteurs- en bankpolis, werkkapitaaldekking en garantiedekkingen etc.) die bij de EKV worden gevoerd, kunnen ook onder onderdeel 3 van het DGGF worden verzekerd. Met onderdeel 3 van het DGGF wordt een aanvulling geboden op de mogelijkheden onder de reguliere EKV voor ontwikkelingsrelevante exporttransacties. De noodzaak is er in gelegen dat een aantal exporttransacties nu geen doorgang vindt, terwijl die wel ontwikkelingsrelevant zijn. Daarnaast biedt onderdeel 3 van het DGGF financiering voor kleine transacties (tot EUR 5 miljoen) waarvoor geen bankfinanciering verkregen kan worden. In die gevallen wordt de financiering ook verzekerd.

DRIVE

Met DRIVE worden investeringen in publieke infrastructuurprojecten gefaciliteerd die bijdragen aan een goed ondernemingsklimaat en de ontwikkeling van de private sector in lage- en middeninkomenslanden. DRIVE doet dit middels het verstrekken van subsidies met of zonder terugbetalingsverplichting (lening of *a fonds perdu*) aan het bedrijfsleven. Daarnaast kunnen ook garanties worden verstrekt en is er aanvullende EKV beschikbaar.

Het garantieplafond voor DRIVE is vastgesteld op EUR 55 miljoen per jaar tot en met 2020. Daarnaast kan Atradius bij deze transacties het kredietrisico van de commerciële tranches verzekeren.

Ter afdekking van de risico's en ter compensatie van de mismatch in de tijd tussen (premie)inkomsten en uitgaven (ten behoeve van schades), is afgesproken een interne begrotingsreserve aan te houden volgens de hefboom 1:4. Tevens is bij de start van DRIVE besloten tot een minimale omvang van de begrotingsreserve van EUR 12,5 miljoen ter dekking van het extra financiële risico dat de Staat kan gaan lopen door het verstrekken van garanties en verzekeringen.

DTIF

Het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) is een garantieregeling. Het DTIF verstrekt financieringen (garanties, leningen, wissels) voor directe investeringen en export van Nederlandse bedrijven, indien banken en andere financiële instellingen deze financiering niet bieden, en er wordt voldaan aan de criteria die gelden voor publieke interventie. Het DTIF is non-ODA en is beschikbaar voor landen die niet worden bediend door het DGGF. Hierdoor verbetert de synergie tussen de handels- en OS-agenda. Ten behoeve van het DTIF worden de bestaande (garantie)regelingen FOM en Finance for Internationale Business (FIB) afgebouwd. In de periode 2016-2021 bedraagt het totale budget EUR 107 miljoen. Het garantieplafond

is vastgesteld op EUR 140 miljoen. Er wordt een kostendekkende premie geheven en de regeling wordt uiterlijk in 2022 geëvalueerd. Ter afdekking van de risico's en ter compensatie van de schommelingen in de tijd tussen (premie)inkomsten en uitgaven (ten behoeve van schades), is een begrotingsreserve ingesteld. Deze begrotingsreserve wordt gevuld op basis van de hefboom 1:4. Tevens is bij de start van DTIF besloten tot een minimale omvang van de begrotingsreserve van EUR 5 miljoen ter dekking van het extra financiële risico dat de Staat kan gaan lopen door het verstrekken van garanties en verzekeringen.

De voorwaarden van het DTIF zijn medio 2018 aangepast voor steun op maat aan Nederlandse bedrijven. Daarnaast zijn de financierings- en ondersteuningsmogelijkheden voor het midden- en kleinbedrijf verruimd en zullen Nederlandse investeerders, exporteurs en startups beter en sneller worden bediend en waar nodig technische assistentie krijgen. Overigens is het risicoprofiel van de regeling door deze aanpassingen niet gewijzigd.

NIO

De NIO is in 1965 opgericht als volledige dochter van de Nationale Investeringsbank. Deze was destijds een volledige staatsbank en is in 1945 opgericht om de Marshall hulp te kanaliseren naar het Nederlandse bedrijfsleven. Het doel van de dochteronderneming NIO was leningen te verstrekken aan ontwikkelingslanden onder gunstige voorwaarden zodat deze landen, die destijds geen toegang hadden tot de reguliere kapitaalmarkt, in staat werden gesteld ontwikkelingsrelevante investeringen te doen. Deze leningen hadden een lange looptijd en een lage rente. Deze zogenaamde bilaterale concessionele leningen waren destijds een onderdeel van het Nederlandse ontwikkelingssamenwerkingbeleid. In een overeenkomst die in 1993 is gesloten tussen de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en NIO is geregeld dat de Staat garant staat voor de financiering van NIO. De Staat heeft zich jegens NIO verplicht om middelen ter beschikking te stellen in het geval NIO niet zelfstandig in staat is om (her)financiering aan te trekken op de kapitaalmarkt voor reeds verstrekte leningen wegens incidentele krapte. Tevens heeft de Staat zich verplicht om de NIO te compenseren in geval debiteuren in gebreke blijven, voor zover dat ertoe zou leiden dat de NIO zelf niet is om aan zijn verplichtingen kan voldoen. Eind jaren negentig is de Nationale Investeringsbank geprivatiseerd en in 2000 zijn de aandelen NIO overgenomen door FMO. Na 2001 zijn geen nieuwe concessionele leningen door NIO verstrekt. NIO bleef vanaf dat moment verantwoordelijk voor het beheer van de afgesloten leningen. In 2010 heeft De Staat de aandelen van FMO overgenomen. Premieheffing is niet van toepassing en de komende jaren zijn gericht op de volledige afbouw van de portefeuille.

IFFEd (International Finance Facility for Education)

Voor het aanpakken van de «learning crisis» was het streven van Nederland om vanaf 2021 deel te nemen aan het International Finance Facility for Education (IFFEd), een initiatief van de Education Commission. Door een combinatie van garanties en giften beoogt dit innovatieve financieringsinstrument onderwijsbeleid en -programma's van landen te financieren via het verhogen van de uitleencapaciteit van de Multilaterale Ontwikkelingsbanken. Het instrument richt zich volledig op de Lage-Midden-Inkomenslanden (LMIC's), waar het grootste aantal kinderen woont die óf niet naar school gaan óf naar school gaan maar te weinig leren. Eind 2020 was er echter met de Wereldbank nog geen overeenstemming bereikt om Trustfundhouder voor IFFEd te worden. Gedurende 2021 worden er door de Education Commission gesprekken gevoerd met de European Investment

Bank als mogelijk Trustfundhouder. Nederland blijft geïnteresseerd in deelname aan IFFEd, via een garantie van USD 250 miljoen (EUR 222,5 miljoen), waarvan 15% contant ingelegd wordt (USD 37,5 miljoen – EUR 33,4 miljoen). Daarenboven wordt een begrotingsreserve van USD 10 miljoen (EUR 8,9 miljoen) aangehouden.

Regionale Ontwikkelingsbanken

AfDB:

De garanties voor de Afrikaanse Ontwikkelingsbank Groep zijn in SDR vastgesteld. De nominale waarde van een aandeel bedraagt SDR 10.000.

Inmiddels kent de Afrikaanse Ontwikkelingsbank 81 lidstaten: 54 regionale en 27 niet-regionale leden. De Bank verstrekt niet-concessionele leningen aan kredietwaardige Afrikaanse landen. De bank heeft aandelenkapitaal waarvan 6% daadwerkelijk ingelegd (paid-in capital), de andere 94% garanti kapitaal (callable capital). De AfDB richt zich op een specifiek terrein (armoedebestrijding, inclusieve groei, duurzame ontwikkeling) dat onvoldoende wordt gedekt door commerciële banken. Nederland heeft een aandeel van 0,85% in de Bank. Op basis van het garanti kapitaal is de AfDB in staat goedkoop geld aan te trekken op kapitaalmarkten en dit door te lenen aan landen voor ontwikkelingsdoeleinden. Premieheffing is niet van toepassing.

AsDB:

De garanties voor de Aziatische Ontwikkelingsbank (AsDB) zijn in SDR vastgesteld. De AsDB werd in 1966 opgericht door een groep van 31 landen, waaronder Nederland. Sindsdien is het gegroeid naar 68 lidstaten: 49 regionale en 19 niet-regionale. De AsDB heeft als mandaat het bevorderen van economische groei en regionale samenwerking in Azië en de Stille Oceaan regio. Sinds 1999 is de overkoepelende doelstelling van de bank armoedebestrijding. De AsDB heeft een aandelenkapitaal van USD 147 miljard. Van dit kapitaal wordt 5% daadwerkelijk ingelegd (paid-in capital), de andere 95% geldt als garanti kapitaal (callable capital). De totale waarde van het Nederlands aandeel bij de bank bedraagt USD 1,6 miljard, het aandeel garanti kapitaal hierin bedraagt USD 1,5 miljard (dec 2020). Dit aandeel garanti kapitaal wordt door lidstaten vastgesteld tijdens afspraken over kapitaalverhogingen. De Board (raad van bewindvoerders) bestaat uit 12 leden. Nederland zit in een kiesgroep met Canada, Denemarken, Finland, Ierland, Noorwegen en Zweden. De bewindvoerder van deze kiesgroep is altijd een Canadees. Premieheffing is niet van toepassing.

IDB:

De IDB-Groep garanties voor de Inter-American Development Bank (IDB) zijn in USD vastgesteld. De IDB-Groep, opgericht in 1959, bestaat naast de IDB uit IDB Invest (de private sector poot), en het IDB Lab (innovatie). De IDB heeft 48 lidstaten waarvan 26 lenende landen. Naast Canada en de VS zijn de overige 20 lidstaten 'niet regionale landen' buiten het westelijk halfrond, waaronder Nederland (sinds 1976). De Bank wordt gefinancierd op basis van het aandelenkapitaal, waarvan lidstaten een deel inleggen en een deel in de vorm van garanties verstrekken. Op basis van het aandelenkapitaal verstrekt de IDB leningen aan de nationale overheden en aan particuliere bedrijven in de regionale landen. Omdat de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking zich minder dan voorheen richt op Latijns-Amerika, heeft Nederland niet meegedaan met de laatste IDB kapitaalverhogingen waardoor het Nederlandse aandeel is afgenomen van 0,338% naar 0,200%. Daarnaast bedraagt het NL aandeel in IDB Invest 0,67%. Premieheffing is niet van toepassing.

3. Beleidsartikelen

Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

A. Algemene doelstelling

Verminderen van armoede en maatschappelijke ongelijkheid, bevorderen van duurzame inclusieve groei wereldwijd en versterken van het internationaal verdienvermogen van Nederland. Daartoe werkt Nederland aan een duurzaam handels- en investeringssysteem inclusief Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), versterking van de Nederlandse handels- en investeringspositie en aan versterking van de private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Het vergt een kabinetbrede inspanning om deze doelstellingen te verwezenlijken. De minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking werkt hiertoe in het bijzonder samen met de minister van Financiën, de minister en staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de minister van Infrastructuur en Waterstaat.

De minister is verantwoordelijk voor:

Financiering

- Het voeren van een op maat gesneden en onderling samenhangend financieel instrumentarium gericht op export- en investeringsbevordering voor het Nederlands en lokaal bedrijfsleven in ontwikkelingslanden, handelsfacilitatie en markttoegang. In het licht van internationale ontwikkelingen en toenemende concurrentie internationaal inzetten op een verbetering van het gelijk speelveld in het financieel instrumentarium gericht op export- en investeringsbevordering.
- Het financieel ondersteunen van het Nederlandse en lokale midden- en kleinbedrijf en startups om met eigentijdse oplossingen bij te dragen aan duurzame economische ontwikkeling wereldwijd.
- Het financieren van diverse bilaterale en internationale programma's die bijdragen aan een gunstig ondernemingsklimaat en innovatief ondernemerschap in lage- en middeninkomenslanden, met in het bijzonder aandacht voor (jeugd)werkgelegenheid en innovatie.
- Het financieren van het National Contact Punt (NCP) voor de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen belast met voorlichting over de OESO-richtlijnen, en het behandelen van klachten met betrekking tot het nakomen van de OESO-richtlijnen door Nederlandse bedrijven.

Stimuleren

- Het bevorderen van het nakomen van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen door het Nederlandse bedrijfsleven, onder meer door middel van dialoog, voorlichting, IMVO-convenanten, het bedrijfsleveninstrumentarium voor BHOS en steun aan internationale initiatieven.
- Het bevorderen van werkgelegenheid en ondernemerschap in lage- en middeninkomenslanden, vooral voor jongeren en vrouwen.

- Stimuleren van ketenverduurzaming in lage- en middeninkomenslanden.
- Het stimuleren van het bedrijfsleven en kennisinstellingen, Nederlands en lokaal, om met hun internationale activiteiten bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen, bijvoorbeeld die zoals benoemd in de SDGs van de VN.
- Het faciliteren en ondersteunen van Nederlandse bedrijven om zaken te doen op buitenlandse markten, waaronder in lage- en middeninkomenslanden, met behulp van kennis en informatie, contacten en netwerken, positionering en belangenbehartiging (incl. financiering). Hierbij is speciale aandacht voor het Nederlandse midden- en kleinbedrijf, startups en clustergerwijze samenwerking van bedrijven op buitenlandse markten.
- Het stimuleren van een aantrekkelijk internationaal vestigingsklimaat voor buitenlandse investeringen in Nederland ten behoeve van een versterkt internationaal verdienvermogen van Nederland.
- Het stimuleren van goed bestuur in de vorm van goede wet- en regelgeving, betrouwbare instituties en actoren en verbeterde belastingregimes in lage- en middeninkomenslanden.

Regisseren

- Een actieve bijdrage leveren aan het schragen en bevorderen van een op regels gebaseerd mondiaal handels- en investeringsstelsel, met oog voor duurzaamheid, inclusiviteit en een gelijk speelveld, onder meer via de WTO, OESO en G20.
- Het bevorderen van duurzame, inclusieve bilaterale handelsakkoorden van de EU met derde landen en effectieve implementatie van deze handelsakkoorden.
- Het bevorderen van internationale kaders voor IMVO via de VN, OESO, EU en *voluntary principles on security and human rights*.
- Het vorm en inhoud geven aan economische diplomatie, economische missies en inkomende en uitgaande bezoeken, en het opstellen en bewaken van de afgestemde reisagenda van het kabinet.
- Het bevorderen van publiek-private samenwerking op het terrein van internationaal ondernemen, onder andere via het publiek-private stelsel met aan de private kant krachtenbundeling via NL International Business, aan de publieke kant het Trade & Innovate NL netwerk en daartussen in de publiek-private 'Werkplaats'. De nieuw opgerichte International Strategy Board (ISB) zal zicht houden op het realiseren van de gezamenlijke internationaliseringsstrategieën en daarover aan private en publieke partijen adviseren.
- Het invulling geven aan de internationale kant van het topsectorenbeleid.
- Het inhoud geven aan de mede-beleidsverantwoordelijkheid voor de Exportkredietverzekering (EKV) met de minister van Financiën.
- Het afstemmen van Nederlandse inspanningen op het gebied van private sectorontwikkeling en duurzame en inclusieve groei met die van andere multilaterale en bilaterale donoren, met bijzondere aandacht voor programma's van de Europese Commissie en EU-lidstaten.

Uitvoeren

- Het behandelen van klachten van Nederlandse bedrijven in het buitenland, onder andere over oneerlijke concurrentie.
- Het uitvoeren van controle op de export van strategische goederen, zoals in de EU en internationale kaders overeengekomen.
- Nationale implementatie en uitvoering van internationale sancties, waar die export gerelateerde maatregelen betreffen.

- Het aansturen en vormgeven van de inzet van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) op het gebied van handelsbevordering en private sector ontwikkeling en het strategisch aansturen van de Nederlandse ontwikkelingsbank FMO.
- Het aansturen van het *Netherlands Foreign Investment Agency* (NFIA) met als oogmerk het aantrekken van buitenlandse investeerders naar Nederland, samen met de minister van Economische Zaken en Klimaat.

C. Beleidswijzigingen

Geen beleidswijzigingen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 9 Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art.1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen (bedragen x € 1.000)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichtingen	467 946	516 601	575 216	328 824	302 481	341 239	323 474
waarvan garantieverplichtingen	- 29 747	74 000	100 000				
waarvan overige verplichtingen	497 693	442 601	475 216				
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	569 149	538 951	550 199	504 856	487 410	497 811	498 046
waarvan juridisch verplicht			90%				
1.1 Duurzaam handels- en investeringsstelsel, incl. MVO	24 590	28 556	31 525	30 781	30 388	28 296	28 531
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	11 685	12 575	13 575	12 575	12 575	12 575	12 575
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	328	1 642	2 611	4 117	3 724	1 632	1 867
<i>Opdrachten</i>							
MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	1 619	2 294	2 294	2 294	2 294	2 294	2 294
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	1 227	1 850	1 850	1 600	1 600	1 600	1 600
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
MVO en beleidsondersteuning (ODA)	4 439	5 000	6 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Contributies internationaal ondernemen (non-ODA)	5 292	5 195	5 195	5 195	5 195	5 195	5 195
1.2 Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie	127 922	97 976	86 665	84 665	84 165	84 165	84 165
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Programma's internationaal ondernemen	16 100	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Versterking concurrentiepositie Nederland	5 000	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502	6 502

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Invest Internationaal	275	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Dutch Trade and Investment Fund	13 209	9 010	4 499	4 499	4 499	4 499	4 499
<i>Leningen</i>							
Dutch Trade and Investment Fund	0	0	0	0	0	0	0
<i>Garanties</i>							
Dutch Trade and Investment Fund	28 217	3 000	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
<i>Opdrachten</i>							
Programma's internationaal ondernemen	11 697	12 216	11 566	9 566	9 566	9 566	9 566
Dutch Trade and Investment Fund	814	450	450	450	450	450	450
Wereldtentoonstelling Dubai	3 325	4 450	0	0	0	0	0
China-strategie	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	48 137	43 348	43 148	43 148	42 648	42 648	42 648
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Programma's internationaal ondernemen	1 148	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>							
Versterking economische functie	0	0	0	0	0	0	0
Overig	0	0	0	0	0	0	0
1.3 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden	416 637	412 419	432 009	389 410	372 857	385 350	385 350
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Marktontwikkeling en markttoegang	11 834	8 450	8 450	5 450	5 450	5 450	5 450
Economic governance and institutions	36 089	30 400	26 400	26 400	25 400	25 400	25 400
Financiële sector ontwikkeling	12 824	45 000	36 810	51 000	50 000	56 000	56 000
Infrastructuurontwikkeling	30 254	34 350	36 500	37 160	34 100	34 100	34 100
Duurzame productie en handel (Jeugd)werkgelegenheid	52 214	39 700	39 700	39 700	39 700	39 700	39 700
Dutch Good Growth Fund	9 735	8 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
Dutch Good Growth Fund	11 776	0	0	0	0	0	0
<i>Leningen</i>							
Infrastructuurontwikkeling	12 460	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Dutch Good Growth Fund	27 100	0	0	0	0	0	0
Financiële sector ontwikkeling		14 000	34 000	0	0	0	0
<i>Garanties</i>							
Dutch Good Growth Fund	7 257	0	0	0	0	0	0
Financiële sector ontwikkeling		1 000	1 000	0	0	0	0
Infrastructuurontwikkeling		0	0	0	0	0	0
<i>Opdrachten</i>							
Marktontwikkeling en markttoegang	9 625	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Economic governance and institutions	19 038	18 000	18 000	18 000	17 000	17 000	17 000
Financiële sector ontwikkeling	13 470	4 000	4 000	4 000	1 000	1 000	1 000
Infrastructuurontwikkeling	0	750	750	750	750	750	750
(Jeugd)werkgelegenheid	0	20 875	19 305	20 850	21 250	25 050	26 600
Dutch Good Growth Fund	1 217	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	33 259	34 000	34 000	34 000	34 000	36 000	36 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
International Labour Organisation	4 925	5 700	5 700	5 700	5 700	5 700	5 700
Lokale private sector ontwikkeling	20 531	28 294	29 794	29 100	29 500	29 500	29 150
Marktontwikkeling en markttoegang	24 776	13 500	8 500	8 500	7 500	7 500	7 500
Partnershipprogramma ILO	5 028	4 900	5 500	5 500	5 500	5 500	5 500
Economic governance and institutions	2 901	9 000	10 000	7 000	6 000	6 000	6 000
Financiële sector ontwikkeling	11 078	3 000	3 000	3 000	2 000	2 000	2 000
Infrastructuurontwikkeling	49 831	45 000	57 000	43 000	38 507	40 000	40 000
(Jeugd)werkgelegenheid	3 560	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Nexus onderwijs en werk	5 855	19 500	22 600	19 300	18 500	17 700	16 500
<i>Nog te verdelen</i>		0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	33.025	6.264	6.264	6.264	6.264	6.264	6.264
Ontvangsten duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	25.767	3.264	3.264	3.264	3.264	3.264	3.264
1.30 Ontvangsten DGGF	7.258	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000

Budgetflexibiliteit

Artikel 1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem inclusief MVO is volledig juridisch verplicht. Voor dit onderdeel zijn meerjarige subsidies verstrekt voor de bestrijding van kinderarbeid en de verdere implementatie van de IMVO convenanten.

Ook artikel 1.2 Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie is volledig juridisch verplicht. Het betreft voornamelijk diverse regelingen en werkzaamheden die de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland uitvoert.

Artikel 1.3 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden is bijna volledig juridisch verplicht door de implementatie van de beleidsnota met meerjarige overeenkomsten. Het nog niet juridisch verplichte budget is bestemd voor bijdragen aan (inter)nationale organisaties betreffende lokale private sectorontwikkeling en de Nexus onderwijs en werk.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem incl. MVO

- De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is beleidsinitieënd en coördinerend op het gebied van handelspolitiek. Het belangrijkste orgaan hiervoor is de Interdepartementale Raad voor Handelspolitiek (IRHP). Op basis van de uitkomsten in de IRHP neemt Nederland deel aan onderhandelingen en officiële besprekingen op bilateraal, communautair en multilateraal niveau (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling - OESO, World Trade Organisation - WTO). Vanuit dit budget worden de jaarlijkse contributies aan de verschillende partijen gefinancierd.
- Er is sprake van structurele voortzetting van programma's ter ondersteuning van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, in relatie tot de totstandkoming en implementatie van de IMVO-convenanten (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen). Dit is in het Regeerakkoord afgesproken.
- Er wordt ingezet op bijdragen aan beleidsondersteuning en –onderzoek en -evaluatie, alsmede incidentele projecten.
- Uitgaven ten behoeve van de bestrijding kinderarbeid vallen onder MVO en beleidsondersteuning ODA. Er wordt ingezet op drie terreinen: Een bijdrage aan de International Labour Organisation; subsidies via het door RVO uitgevoerde Fonds Bestrijding Kinderarbeid en een subsidie aan de Alliantie Stop Kinderarbeid.

1.2 Versterkte Nederlandse handels- en investeringspositie

Programma's internationaal ondernemen

- De regeling *Starters International Business* (SIB) bestaat uit individuele coaching-, missie- en kennisvouchers voor startende mkb-ondernemingen die de stap willen maken naar buitenlandse markten.
- Met het Programma Strategische Beurzen worden collectieve promotionele activiteiten ondersteund voor een succesvolle positionering van Nederlandse topsectoren en clusters in buitenlandse markten.
- Het instrument *Partners for International Business* (PIB) ondersteunt de structurele positionering van clusters van Nederlandse bedrijven, met name uit topsectoren, op voor Nederland kansrijke markten. Daarbij geldt als richtlijn, dat clusters van bedrijven (eventueel aangevuld met kennisinstellingen), die een grote en langdurige kans op een buitenlandse markt zien, maar tegen marktbelemmeringen aanlopen, gebruik kunnen maken van de faciliteit.
- Het instrument DHI helpt ondernemers met een drietal modules waarvoor ondernemers een aanvraag kunnen indienen: demonstratieprojecten, haalbaarheidsstudies en investeringsvoorbereidingsstudies.

Dutch Trade and Investment Fund

Voor Nederlandse bedrijven die actief zijn op buitenlandse markten is een effectief functionerend handelsinstrumentarium, evenals goede economische diplomatie van groot belang. Het bestaande non-ODA financieringsinstrumentarium zorgt er voor dat optimaal ingespeeld wordt op veranderende marktomstandigheden en financieringsbehoeftes. Maatwerk en flexibiliteit wordt hierbij geboden. Het Dutch Trade and Investment Fund (DTIF) biedt financiering voor investeringen en export van MKB en grote bedrijven, indien banken en andere financiële instellingen deze financiering niet bieden en er voldaan wordt aan de criteria die gelden voor publieke interventie. Daarnaast voorziet het in verdiscontering (liquide maken) van

wissels (exportfinanciering) en verschaffen van werkkapitaal. Het DTIF beoogt synergie met DHI (Demonstratie, Haalbaarheids- en Investeringsstudies).

Versterking concurrentiepositie Nederland

Ter versterking van de concurrentiepositie van Nederland wordt ingezet op publiek-private samenwerking en afstemming van de export-, investerings- en innovatiebevorderende activiteiten van de overheid en het bedrijfsleven. NL Works is ingericht als 'werkplaats' waar projecten gericht op specifieke landen, sectoren en maatschappelijke uitdagingen in publiek-private consortia worden opgepakt. Zeker om toegang te krijgen tot groeiemarkten is dit een vruchtbare manier van werken. Ook kan er vanuit de werkplaats meer worden gedaan met contacten en 'leads' die voortvloeien uit handelsmissies.

Invest International

Het structurele budget voor projectontwikkeling van Invest International wordt gebruikt voor een subsidie aan Invest International.

Wereldtentoonstelling Dubai

Nederland positioneert zich via een vierjarige campagne in aanloop naar, tijdens en na de Wereldtentoonstelling Dubai EXPO 2020 (uitgesteld tot 2021) op het thema 'uniting water, food and energy'. De inzet is daarbij gericht op de gehele Golfregio, waarbij de Verenigde Arabische Emiraten worden gebruikt als springplank. Bij de invulling van de Nederlandse deelname wordt nauw samengewerkt met het bedrijfsleven, Rijks- en lagere overheden, en kennisinstellingen. Het hier gepresenteerde budget is exclusief de apparaatskosten.

China-strategie

In samenspraak met RVO (Rijksdienst voor ondernemend Nederland) is een pakket aan acties en maatregelen uitgewerkt waarmee invulling wordt gegeven aan de beleidsnotie 'Nederland-China: een nieuwe balans'. Zo wordt onder meer een 'capability building' programma opgezet voor het bedrijfsleven, bestaande uit diverse thematische modules (bijvoorbeeld over Intellectueel Eigendomsrecht). Daarnaast wordt gewerkt aan een 'online awareness tool'. Ook de capaciteit ten behoeve van inkomende bezoeken zal worden versterkt, met een zogenoemd 'visitors office', vooral bedoeld voor versterking van de regie en advies aan en samenwerking met decentrale overheden.

Rijksdienst voor ondernemend Nederland

RVO is de centrale uitvoeringsorganisatie voor publieke handelsbevordering. Zij voert het financiële instrumentarium uit en faciliteert netwerken en contacten op het gebied van handels- en investeringsbevordering. Ook neemt RVO belemmeringen voor het bedrijfsleven weg, via het beschikbaar maken van kennis, informatie en contacten.

1.3 Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden

Marktontwikkeling en markttoegang

- Innovatie wordt ondersteund door een fonds dat bestaat uit twee complementaire sporen: 1) het in Nederland succesvolle *Small Business Innovation Research* (SBIR) instrument, en 2) door het ondersteunen van *SDG co-innovation challenges* voor lokale bedrijven.

- Met de bijdrage aan zowel de *West Africa Trade Facility* als aan *Trade Mark East Africa* wordt regionale handel bevorderd en markttoegang vergroot in regio's deel uitmakend of grenzend aan de focusregio's. Regionale handel is van belang voor de aanvoer van voedsel en medicijnen, en zorgt voor banen en economisch herstel.
- Het Centraal Bureau voor Import uit Ontwikkelingslanden (CBI), onderdeel van RVO, richt zich op realisatie van export van ontwikkelingslanden naar de Europese Unie.

Economic governance and institutions

- Verbetering van fiscale wetgeving en uitvoering (en beleidsplannen van lokale overheden) in ontwikkelingslanden door capaciteitsopbouw via multi- en bilaterale kanalen zal tot hogere belastingopbrengsten moeten leiden. Capaciteitsopbouw richt zich op versterken en transparanter maken van belastingstelsels, het verbeteren van boekenonderzoeken en verdragsbeleid. Het komend jaar wordt geïntensiveerd op capaciteitsopbouw in de focus-regio's onder andere door deelname in het *Global Tax Program* van de Wereldbank en via de OECD zullen ontwikkelingslanden gesteund worden bij vraagstukken rondom internationale belasting en de implementatie van internationale belastingafspraken. De verbetering van fiscale rechtszekerheid en belastinginning komt tot uiting in de scores van landen op de *Doing Business Index* van de Wereldbank-groep en geleidelijk hogere belasting/Bruto Binnenlands Product ratio's.
- Het Vakbondsmedefinancieringsprogramma (VMP) versterkt de arbeidsrechten en recht op fatsoenlijk werk waaronder leefbaar loon voor werknemers in lage- en lage middeninkomenslanden door middel van versterking van de sociale dialoog, versterking van arbeidsrechten in de ketens van een aantal risicosectoren en het vergroten van kansen van jongeren op de lokale arbeidsmarkt.
- Het hoofddoel van het *Dutch Employers Cooperations Programme* (DECP) is het verbeteren van het ondernemingsklimaat door het versterken van werkgeversorganisaties in ontwikkelingslanden. Dit wordt onder meer gerealiseerd door *peer-to-peer* advies, het geven van trainingen en organisatie van (regionale) netwerkconferenties. De inzet richt zich onder meer op versterking van sociale dialoog capaciteit.
- Met het Programma Uitzending Managers (PUM) wordt door middel van een *peer-to-peer* benadering directe overdracht van relevante en actuele kennis bevorderd.
Agriterra, een internationale specialist in coöperatieve ontwikkeling, helpt coöperaties in ontwikkelingslanden en creëert door boeren geleide bedrijven. Agriterra maakt hierbij gebruik van Nederlandse landbouwkennis en ervaring.

Financiële sectorontwikkeling

- Het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) is een revolverend fonds dat financiering verschaft aan Nederlandse en aan lokale bedrijven voor ontwikkelingsrelevante en risicodragende investeringen en exporttransacties. Sinds 2018 zijn de financierings- en ondersteuningsmogelijkheden voor het Nederlandse midden- en kleinbedrijf verruimd om deze beter en sneller te bedienen. In 2022 wordt extra ingezet op versterking van de kapitaalpositie van lokale banken, zodat ze weer kunnen uitlenen aan het MKB na de kapitaalvlucht door COVID-19.
- Met ingang van de begroting 2021 wordt het DGGF niet meer apart vermeld in de tabel budgettaire gevolgen van beleid maar als onderdeel van Financiële sectorontwikkeling. Specifieke financiële gegevens van

- het DGGF zijn opgenomen in het overzicht risicoregelingen, het overzicht revolverende fondsen en de saldibalans. Deze laatste twee overzichten zijn onderdeel van het jaarverslag.
- Het door FMO beheerde revolverende fonds MASSIF stelt leningen beschikbaar voor kleine en middelgrote ondernemingen in ontwikkelingslanden. Specifieke aandacht daarbij voor het vergroten van toegang tot financiering van innovatieve bedrijven en vrouwelijke en jonge ondernemers.
 - *Affirmative Finance Action for Women in Africa* is het programma van de AfDB om financiering aan vrouwelijke ondernemers in Afrika te bevorderen door leningen van lokale financiële instellingen aan vrouwelijke ondernemers aantrekkelijker te maken, technische assistentie te verlenen en vrouwelijke ondernemers te helpen met hun business plan.
 - Het door IFC uitgevoerde *Private Sector Development* in het MENA-programma betreft steun aan een samenspel van activiteiten, alle gericht op het (doen) ontwikkelen van de private sector in een 8-tal landen in de MENA regio.
 - Via het *One Acre Fund* worden kleine boeren, waarvan 60% vrouw, in natura ondersteund om productie en inkomen te verhogen.
 - Het *Health Insurance Fund* wordt ondersteund bij de ontwikkeling van Carepay. Deze innovatie maakt (ziektelasten)verzekeringen betaalbaar voor een grote groep mensen in ontwikkelingslanden en bevordert op deze manier de financiële inclusie.

Infrastructuurontwikkeling

- Een subsidie is verstrekt aan FMO voor het *Building Prospects* infrastructuurfonds. Dit fonds is een voortzetting van het *Infrastructure Development Fund*. Met de extra bijdrage zal vooral meer geïnvesteerd worden in de focusregio's.
- Via RVO wordt DRIVE en haar voorganger ORIO ondersteund. Dit zijn programma's waarmee geld geïnvesteerd wordt in publieke infrastructuur die randvoorwaardelijk is gezien voor economische ontwikkeling en private sectorontwikkeling. Het betreft infrastructuur in de focussectoren transport & logistiek, water en sanitatie, voedselzekerheid, hernieuwbare energie en gezondheidszorg (met name SRGR). Dit instrument gaat over naar Invest International, conform de Machtigingswet oprichting Invest International. De overgang staat gepland in het najaar van 2021.
- In multilateraal verband wordt geïnvesteerd in de *Private Infrastructure Development Group* (PIDG), een multi-donor initiatief dat private investeringen in infrastructuur mobiliseert, met name in fragiele staten. PIDG heeft voor elke fase in de infrastructuurontwikkeling (van vroege fase ontwikkeling tot vercommercialisering) een aantal faciliteiten opgericht die aan het bedrijfsleven subsidies, garanties en leningen verstrekken.
- Via IFC wordt de *Public Private Partnership Advisory*-activiteit uitgevoerd. Dit betreft steun aan de voorbereiding en uitvoering van publiek private partnerships gericht op infrastructuurontwikkeling in verschillende landen in Afrika.

Duurzame productie en handel

- Met ondersteuning van organisaties als Initiatief Duurzame Handel (IDH) en Solidaridad wordt beoogd innovatieve, opschaalbare oplossingen te introduceren ten behoeve van het integraal verduurzamen van de productie van onder andere palmolie, textiel en cacao.

- Het Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO), uitgevoerd door RVO, steunt bedrijven om via een multi-stakeholderaanpak risico's en misstanden in hun waardeketen aan te pakken die voorbij gaan aan de verantwoordelijkheid van een individueel bedrijf. Het FVO ondersteunt daarmee ook de IMVO-convenanten.
- Door stimulering van nationale en internationale publiek-private samenwerking met het bedrijfsleven wordt een impuls gegeven aan de ontwikkeling van de lokale private sector en aan investeringen door het Nederlandse bedrijfsleven in ontwikkelingslanden. Hierbij staat het bijdragen aan de SDG's centraal. Bijvoorbeeld de SDG-partnerschapsfaciliteit die zich middels publiek-private partnerschappen inzet op innovatieve oplossingen vanuit het Nederlandse bedrijfsleven ter verbetering van inkomen, werkomstandigheden en voedselzekerheid in ontwikkelingslanden.
- Het Farmfit Fund, uitgevoerd door IDH, dient ter financiering van een programma voor versterking van en toegang tot financiële diensten voor kleine boeren en MKB in de agrarische sector in ontwikkelingslanden in samenwerking met het internationale bedrijfsleven.

(Jeugd)werkgelegenheid

- In 2019 is het *Challenge Fund for Youth Employment* (CFYE) van start gegaan. Het hoofddoel van het CFYE is het creëren van toekomstperspectief, middels fatsoenlijk werk en inkomen, voor 200.000 jongeren in het Midden-Oosten, Noord-Afrika, West-Afrika/Sahel en de Hoorn van Afrika. Het Challenge Fund zal speciale aandacht besteden aan gelijke kansen voor jonge vrouwen op de arbeidsmarkt. Het gaat om creatie van nieuwe banen door bijvoorbeeld ondersteuning van (MKB)-bedrijven met groeipotentieel en door jongeren en vrouwen te stimuleren om een eigen onderneming te starten, verbetering van de aansluiting van beroepsonderwijs bij de marktvraag, stageplaatsen en leer-werkplekken in het bedrijfsleven. Steun zal gericht zijn op innovatieve, landenspecifieke oplossingen, en moet leiden tot cofinanciering van andere financiers en eigen bijdragen van met name private partijen.
- Het subsidieprogramma *Local Employment in Africa for Development* (LEAD) is een tweede fase ingegaan en draagt bij aan de versterking van de economische positie van jongeren in Afrika.
- Nederland draagt bij aan het *Youth Entrepreneurship and Innovation Multi Donor Trust Fund* van de African Development Bank, ter ondersteuning van de AfDB Jobs for Youth in Africa-strategie gericht op bieden van perspectief aan jongeren in Afrika door werk en inkomen.

Nexus onderwijs en werk

Een fonds dat is beschikbaar voor geïntegreerde activiteiten die aansluiting tussen scholing en werk bevorderen in een aantal landen. Het beschikbare budget wordt ingezet via Nederlandse ambassades ter plekke.

Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

A. Algemene doelstelling

Toegenomen voedselzekerheid; verbeterd waterbeheer, drinkwater, sanitaire voorzieningen en voorlichting over hygiëne; toegenomen weerbaarheid tegen klimaatverandering en tegengaan van klimaatverandering; duurzaam gebruik natuurlijke hulpbronnen.

B. Rol en verantwoordelijkheid

Om deze doelstelling te realiseren, werkt de minister voor BHOS nauw samen met de minister en de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de minister en staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat.

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- De financiering van diverse programma's en fondsen gericht op duurzame economische ontwikkeling, voedsel- en waterzekerheid, toegang tot hernieuwbare energie, klimaatadaptatie en verduurzaming van grondstofwinning. In toenemende mate wordt ingezet op financiering van programma's waarin oog is voor de dwarsverbanden die tussen deze mondiale uitdagingen bestaan. Groeiende druk op natuurlijke hulpbronnen dwingt tot verduurzaming en een integrale benadering die synergie tussen de verschillende thema's bevordert. De programma's worden uitgevoerd door multilaterale instellingen, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen, (lokale) overheden, centrale uitvoerders (zoals FMO en RVO), in consultatie en samenwerking met andere donoren (waaronder DfID, BMZ, USAID en SIDA) en via publiek-private partnerschappen.
- De financiering van verschillende multilaterale en internationale instellingen, die een sleutelrol spelen bij de verzameling van gegevens, analyse en (formulering van de) aanpak van vraagstukken op het gebied van deze thema's.

Stimuleren

- Nadruk op de verduurzaming van de dienstverlening en een integrale benadering die synergie tussen de verschillende thema's bevordert.
- Het stimuleren van een inclusieve benadering met extra aandacht voor vrouwen en jongeren.
- Het intensiveren van de samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en de private sector gericht op bovengenoemde doelstellingen.
- Mobilisatie van private investeringen in klimaatadaptatie en klimaatmitigatie met gebruikmaking van begrotingsmiddelen.

Regisseren

- Inzet van Nederlandse deskundigheid en technologie bij het realiseren van de ontwikkelingsdoelstellingen.
- Coördinatie, in nauwe samenwerking met de minister van EZK en IenW, van het Nederlandse internationale milieu- en klimaatbeleid.

C. Beleidswijzigingen

Geen beleidswijzigingen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10 Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art.2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat (bedragen x € 1.000)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichtingen	901 818	785 192	636 000	750 057	450 667	564 485	429 167
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	749 997	750 096	776 880	729 470	732 024	753 882	753 882
waarvan juridisch verplicht			98%				
2.1 Voedselzekerheid	342 282	325 447	328 672	328 554	329 688	339 295	339 295
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	10 748	15 350	20 000	20 000	23 000	30 000	30 000
Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	43 510	33 125	38 000	38 000	38 000	39 500	43 500
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	1 101	2 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Uitbannen huidige honger en voeding	16 058	13 900	25 327	26 000	26 000	26 000	26 000
<i>Opdrachten</i>							
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	23 130	24 000	33 000	33 000	33 000	33 000	33 000
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	8 381	6 500	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	2 204	3 733	4 245	3 604	4 238	4 445	4 195
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Voedselzekerheid	169 573	163 339	147 650	145 950	143 450	138 350	134 600
Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	6 730	3 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	20 152	22 000	18 450	20 000	20 000	20 000	20 000
Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	27 256	26 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Uitbannen huidige honger en voeding	13 439	12 500	4 000	4 000	4 000	10 000	10 000
<i>Nog te verdelen</i>		0	0	0	0	0	0
2.2 Water	196 249	187 895	188 619	187 367	188 026	193 714	193 714
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Waterbeheer	12 908	16 651	17 045	20 060	25 969	31 057	31 057
Drinkwater en sanitatie	43 153	20 459	24 429	26 357	29 357	29 957	29 957

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	2 676	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Waterbeheer	79 329	85 790	95 050	92 950	87 700	87 700	87 700
Drinkwater en sanitatie	58 183	62 995	50 095	46 000	43 000	43 000	43 000
2.3 Klimaat	211 466	236 754	259 589	213 549	214 310	220 873	220 873
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Klimaat algemeen	35 903	32 400	32 400	32 400	32 400	32 400	32 400
Hernieuwbare energie	27 549	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000	35 000
Dutch Fund for Climate and Development	7 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
<i>Opdrachten</i>							
Klimaat algemeen	298	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	3 472	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Contributie IZA/IZT	305	357	357	357	357	357	357
Klimaatprogramma's (non-ODA)	1 108	1 150	1 150	1 555	1 555	1 555	1 555
Klimaat algemeen	110 904	100 705	123 540	77 095	77 856	84 419	84 419
Hernieuwbare energie	17 785	17 000	17 000	17 000	17 000	17 000	17 000
UNEP	7 142	7 142	7 142	7 142	7 142	7 142	7 142

Budgetflexibiliteit

Voor de thema's voedselzekerheid (artikel 2.1) en water (artikel 2.2) zijn de geplande uitgaven voor 91% respectievelijk 95% verplicht. Het nog niet juridisch verplichte budget voor deze twee artikelen is bestemd voor bijdragen aan activiteiten gericht op het versterken van de inzet via de ambassades voor het vergroten van de duurzame landbouwproductiviteit, de weerbaarheid voor het klimaat in deze sector en verbeterde voeding. Ook bestaat het voornemen om dit budget te besteden aan initiatieven voor het signaleren en helpen voorkomen van watergerelateerde conflicten en activiteiten gericht op inclusief waterbeheer. Daarnaast zal het budget ingezet worden voor het vergroten van de toegang tot drinkwater, sanitatie en hygiëne (30 miljoen mensen zullen met Nederlandse financiering in 2030 toegang hebben tot schoon drinkwater en 50 miljoen mensen tot sanitaire voorzieningen) en de verdere ontwikkeling van innovatieve financiering waarmee additionele investeringsmiddelen kunnen worden gekatalyseerd in de WASH-sector.

De in 2022 geplande uitgaven voor klimaat (artikel 2.3) zijn voor 100% juridisch verplicht. Deze verplichtingen hangen samen met lopende, meerjarige programma's waaronder het Nationaal Klimaatfonds (DFCD),

het Access to Energy Fund (AEF) en Climate Investor One alsmede verplichtingen voor de Climate Investment Funds (CIFs) en het Groene Klimaatfonds (GCF).

E. Toelichting op de financiële instrumenten

2.1 Voedselzekerheid

Realiseren van ecologisch houdbare voedselsystemen

- Via de bilaterale programma's wordt door ambassades en hun publieke, private en maatschappelijke partners geïnvesteerd in de verduurzaming van de voedselproductie. Voorbeelden zijn een subsidie ter vermindering van gebruik van pesticiden in kleinschalige verbouw van groenten in Ethiopië en een subsidie in Kenia voor klimaat-resistente innovaties in droge gebieden.
- Vanuit het ministerie wordt met subsidies en opdrachten de inzet op ecologisch houdbare voedselsystemen (inclusief klimaat) vormgegeven. Belangrijkste activiteiten zijn het SNV-programma *Climate Resilient Agriculture For Tomorrow, CRAFT* (subsidie) en het in 2020 gestarte *Dryland Sahel* Programma in West-Afrika (subsidie).
- Kennisprogramma's zoals de *Consultative Group on International Agricultural Research CGIAR* (subsidie), ondersteunen de programmatische inzet en het beleid van de landen op dit thema.

Bevorderen van inclusieve en duurzame groei in de agrarische sector

- De samenwerking aan de duurzame ontwikkeling van de agrarische sector krijgt voor een belangrijk deel vorm via de bilaterale programma's van de ambassades. Via bijdragen en subsidies investeren zij in productiviteitsverbetering, beleid, markttoegang en ketenontwikkeling. Een voorbeeld is de inzet in Soedan waar in nauwe samenwerking met de lokale private sector ingezet gaat worden op lokale voedselketenontwikkeling en productiviteitsverbetering bij kleinschalige boer(inn)en.
- Via diverse internationale NGO's worden programma's gesteund die werken aan landbouwontwikkeling in meerdere landen. Onder andere het 2-scale programma dat geleid wordt door het *International Fertilizer Development Center* (IFDC) boekt daarbij goede resultaten.
- Subsidies voor het versterken van kennisnetwerken dragen bij aan het mobiliseren en uitwisselen van beschikbare kennis en kunde vanuit NL en in de prioritaire regio's. Dit krijgt onder andere vorm via het *Netherlands Food Partnership (NFP)* -deels subsidie aan Agriprofocus, deels opdrachtverlening aan Wageningen Universiteit en Broker- en het SDG-partnerschap programma (opdracht RVO) ter ondersteuning van samenwerking tussen bedrijven in partnerlanden en NL-bedrijven en maatschappelijke organisaties.
- Nederland draagt in VN-verband belangrijk bij aan internationale landbouw en voedselorganisaties. Via bijdragen aan het *International Fund for Agricultural Development* (IFAD) wordt kleinschalige landbouw en plattelandontwikkeling ondersteund en samenwerking met de FAO krijgt vorm via het *Food and Nutrition Security Resilience Program* en programma-bijdragen vanuit de ambassades (o.a. Bangladesh en Zuid-Soedan). Met de Wereldbank werkt Nederland samen op sociale vangnetten (o.a. in Ethiopië), landbouwontwikkeling in Tunesië, en op klimaatweerbare landbouw in de Sahel. Nederland participeert ook in het door de Wereldbank beheerde *Global Agriculture and Food Security Program* (GAFSP).

Versterking van kennis en capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid

- Er wordt geïnvesteerd in samenwerkingsverbanden die kennis en kunde van de Nederlandse private sector, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties koppelen aan capaciteitsversterking in lage inkomenslanden, zoals via het kennisprogramma van het *Netherlands Food Partnership*, het door NUFFIC uitgevoerde *Orange Knowledge Programme* en de *Netherlands Academy on Land Governance (LANDac)* en het door RVO uitgevoerde *Land@scale* programma.
- Met de bijdrage aan de *Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR)* wordt internationaal landbouwkundig- en voedingsonderzoek uitgevoerd.
- Via *delegated cooperation* worden EU-middelen (*Desira*) gecombineerd met Nederlandse middelen in subsidies verstrekt aan WUR en *World Vegetable Center* voor onderzoek naar verbeterde groententeelt.

Uitbannen van de huidige honger en ondervoeding

- Via de bilaterale programma's in de focuslanden wordt door ambassades en hun publieke, private en maatschappelijke partners bijgedragen aan lokale vergroting van voedselzekerheid door te investeren in verbetering van koopkracht en toegang tot gezond en nutriëntenrijk voedsel. Zo worden bijvoorbeeld in Benin en Burundi schoolkinderen dagelijks van gezonde maaltijden voorzien die geleverd worden door lokale boer(inn)en.
- Met UNICEF (bijdrage) en de *Global Alliance for Improved Nutrition (GAIN)* (subsidie) wordt wereldwijd gewerkt aan betere voeding voor jonge kinderen en hun moeders.
- Samenwerking met andere donoren en versterken van lokaal beleid wordt versterkt door een Nederlandse bijdrage aan de *Scaling Up Nutrition (SUN) movement*.

2.2 Water

Verbeterd waterbeheer

- Financiële instrumenten zijn bilaterale programma's van ambassades in partnerlanden en centraal gefinancierde programma's via multilaterale instellingen, RVO (onder andere private sector instrumentarium) en maatschappelijke organisaties, waterbedrijven en kennisinstellingen.
- Met het nieuwe programma *Reversing the Flow* is een instrument ontwikkeld om de waterveiligheid van gemeenschappen in kwetsbare situaties te versterken. Activiteiten die door deze gemeenschappen zelf worden ontwikkeld, zullen in 2022 zijn gericht op het vergroten van weerbaarheid, incl. 'bouwen met de natuur'.
- Het Wereldbank *Global Water and Sanitation Partnership* blijft in de huidige COVID-19 crisis een belangrijke speler bij het mobiliseren van kennis om de water- en sanitatierespons binnen de *WB emergency respons* (USD 14 miljard) en de daarop volgende *recovery* (USD 160 miljard) vorm te geven en lopende programma's te herstructureren. Dit programma is binnen de WB ook van groot belang bij het adresseren van de water- en sanitatie- problematiek in de post-COVID-19 crisis.

Drinkwater en sanitaire voorzieningen (WASH)

- Kenmerkend voor het *Water, Sanitation and Hygiene* programma (WASH) is het streven naar financiële innovatie en hefboomwerking om te komen tot lokale financieringsoplossingen die bijdragen aan het vergroten van de investeringen in SDG 6. Daartoe wordt ingezet via bilaterale programma's in partnerlanden en via centraal gefinancierde

- programma's van multilaterale instellingen, RVO (onder andere private sector instrumentarium) en maatschappelijke organisaties, waterbedrijven en kennisinstellingen.
- In 2022 zullen 1,6 miljoen mensen met Nederlandse financiering toegang krijgen tot veilig drinkwater en 2,3 miljoen mensen tot sanitaire voorzieningen. De Nederlandse inzet is tevens gericht op het mobiliseren van extra geld voor deze sector en het ontwikkelen van lokale financieringsoplossingen. Teneinde het behalen van de WASH-doelstellingen zoveel mogelijk zeker te kunnen stellen, ondersteunt Nederland een nieuw wereldwijd WASH-fonds dat in 2022 operationeel zal worden en is gericht op het toegankelijk maken van verbeterde sanitaire voorzieningen en hygiëne voor mensen in landen in de Sahel en de Hoorn van Afrika met geen of weinig toegang tot deze faciliteiten.

2.3 Klimaat

Klimaatprogramma's

- Nederland zet internationaal met klimaatprogramma's, -bijdragen en -diplomatie in op alle drie de doelen van de Overeenkomst van Parijs: klimaatmitigatie, het beperken van de opwarming van de aarde tot maximaal 1,5°C; klimaatadaptatie, het minimaliseren van en weerbaar maken voor de effecten van klimaatverandering; en het in lijn brengen van financiële stromen met genoemde doelen.
- Aan adaptatie en weerbaarheid worden grote bijdragen gedaan vanuit de programma's op het gebied van water en voedselzekerheid, maar ook vanuit sub-artikel 2.3, onder andere met programma's die de landschapsbenadering hanteren en activiteiten die ontbossing tegengaan (waar adaptatie en mitigatie hand in hand gaan).
- De ondersteuning van de strijd tegen ontbossing en bosdegradatie blijft tenminste op het vorig jaar sterk opgevoerde niveau (Kamerstuk [30196, nr. 708](#)). De inzet op het tegengaan van ontbossing richt zich hoofdzakelijk op de drie grote regenwoudgebieden - Amazone, Congobekken en Zuidoost-Azië. Nederland ondersteunt onder meer het Amazone Initiatief van de Inter American Development Bank en verhoogt de bijdrage aan het Central African Forest Initiative (CAFI), een multi-donor fonds voor bosbescherming in het Congobekken.
- Om de doelstellingen op toegang tot hernieuwbare energie in OS-landen te bereiken (zo investeert Nederland in toegang tot hernieuwbare energie voor 50 miljoen mensen tussen 2015 en 2030) wordt gewerkt via verschillende programma's, waaronder het *Access to Energy Fund*, het *Energising Development Partnership*, het *Energy Sector Management Assistance Program* van de Wereldbank (ESMAP), *Climate Investor One* en *SDG 7 Results*.
- RVO beheert de energietransitiefaciliteit met activiteiten gericht op de ondersteuning van een aantal landen in onder andere de MENA-regio (Midden-Oosten en Noord-Afrika) bij hun transitie naar een duurzame energievoorziening, welke mogelijk wordt uitgebreid naar een klimaat- en energietransitiefaciliteit waarmee ook andere landen ondersteund kunnen worden.
- Ontwikkeling van innovatieve financieringsinstrumenten is een terrein waarop inzet blijft plaatsvinden om de private sector te bewegen tot versnelling en uitbreiding van klimaat-relevante investeringen in ontwikkelingslanden. Het blijft ook nodig kennis te ontwikkelen over de relatie tussen klimaatverandering, ontwikkelings samenwerking en armoede. Daartoe wordt onder andere samengewerkt met WRI, PBL en de Commissie MER.

- Het nationale klimaatfonds *Dutch Fund for Climate and Development* (DFCD) versterkt de weerbaarheid van ontwikkelingslanden tegen klimaatverandering en draagt bij aan emissiereductie.
- Voor het behoud en de versterking van biodiversiteit is de inzet gericht op verbinding van biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend onderwerp met andere doelen, in het bijzonder klimaat, water en voedselzekerheid. Verder wordt de Nederlandse bijdrage aan het *Global Environment Facility* (GEF) verhoogd. In 2021 vinden de onderhandelingen plaats over een nieuw internationaal raamwerk. Mochten de onderhandelingen leiden tot afspraken over een ambitieuzere inzet, dan zal de Nederlandse inzet opnieuw worden gewogen.

Klimaatdiplomatie

- Klimaatdiplomatie zal een belangrijke rol blijven spelen. Met gelijkgezinde landen en niet-statelijke actoren (bedrijven, steden, sub-nationale overheden) wordt wereldwijd ingezet op verhoging van de klimaatambitie om te voorkomen dat de doelen van de Overeenkomst van Parijs buiten bereik raken.
- Internationale fondsen spelen een belangrijke rol, reden voor Nederland om naast de bovengenoemde GEF-bijdrage de bijdragen te verhogen aan het *Least-Developed Countries Fund* en de *Climate Investment Funds*. Nederland draagt voorts bij aan het Groene Klimaatfonds (GCF) en UN Environment Programme (UNEP).
- Het belang van gender blijft centraal staan, zowel in de uitvoering van de door Nederland gefinancierde programma's, als in de klimaatdiplomatie. Vrouwen spelen immers ook op klimaatgebied een belangrijke rol als *agents of change*.

Circulaire economie en duurzaam gebruik van grondstoffen

- Nederland benadrukt het belang van de transitie naar een circulaire economie voor het behalen van de doelen met betrekking tot klimaat, biodiversiteit en tegengaan van vervuiling en vraagt aandacht voor circulaire aspecten bij de energietransitie.
- Nederland zet in op internationale multi-stakeholder partnerschappen om verantwoorde grondstoffenwinning in ontwikkelingslanden te vergroten en de klimaat-impact ervan te verkleinen, o.a. via het *European Partnership for Responsible Minerals* (EPRM) en de *Climate Smart Mining Facility* (CSM) van de Wereldbank.
- Nederland heeft de bijdrage aan het *Intergovernmental Forum on Mining, Minerals, Metals and Sustainable Development* vergroot. Ook blijft Nederland actief betrokken bij het *Extractive Industries Transparency Initiative* (EITI).

Artikel 3: Sociale vooruitgang

A. Algemene doelstelling

Menselijke ontplooiing en het bevorderen van sociale gelijkheid en inclusieve ontwikkeling, door:

- het bijdragen aan seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen en een halt toeroepen aan de verspreiding van hiv/aids;
- het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid
- versterking van het maatschappelijk middenveld en bevordering en bescherming van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties;
- versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen, zodat zij hun stem kunnen laten horen;
- versterken van het onderwijs en daarmee bijdragen aan het vergroten van kansen en perspectieven voor jongeren;
- een toename van het aantal goed opgeleide professionals, versterking van hoger- en beroepsonderwijsinstellingen en het bevorderen van beleidsrelevant onderzoek.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Het financieren van programma's van multilaterale organisaties, niet-gouvernementele organisaties, bedrijven, overheden en kennisinstellingen, die het meest perspectief bieden op het verwezenlijken van de beoogde resultaten op het gebied van SRGR, HIV/aids, vrouwenrechten en gendergelijkheid en het versterken van de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen.
- Het financieren van programma's gericht op het versterken van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden, via onder meer strategische partnerschappen.
- Het financieren van initiatieven op het terrein van onderwijs, onder andere via ondersteuning van het *Global Partnership for Education* en programma's gericht op het vergroten van perspectieven en kansen voor jongeren, zoals *Generation Unlimited* en de programma's die de nexus tussen onderwijs en werkgelegenheid bevorderen.
- De versterking van hoger- en beroepsonderwijsinstellingen via het OKP (Orange Knowledge Programme), NICHE (*Netherlands Initiative for Capacity development in Higher Education*) en de opleiding van professionals via het NFP (Netherlands Fellowship Program); en de Kennisplatforms voor *Development Policies* en voor SRGR (*Share-Net International*).

Stimuleren

- Het bijdragen aan structurele armoedebestrijding en bevorderen van inclusieve groei en ontwikkeling door mensen te steunen invloed uit te oefenen op beleid en hun mogelijkheden en kansen te vergroten om bij te dragen aan inclusieve ontwikkeling, specifiek voor achtergestelde of gediscrimineerde groepen waar onder vrouwen, meisjes en LGBTI.
- De Nederlandse inzet voor seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en hiv-preventie, onder meer in multilaterale fora. Nederland speelt een actieve rol in de follow-up van *ICPD beyond 2014*

- en uitvoering van SRGR en gendergelijkheid als onderdeel van de 2030 agenda, in de bilaterale dialoog in de partnerlanden, in de samenwerking met NGO's en in samenwerking met private partijen en het bedrijfsleven.
- Werken aan goede internationale kaders voor vrouwenrechten en gendergelijkheid in multilaterale fora (VN, OESO/DAC, EU) en het ondersteunen van lokale organisaties ter versterking van politieke participatie, economische zelfstandigheid, een actieve rol van vrouwen in vredesprocessen en de uitbanning van geweld tegen vrouwen. Lokale ervaringen worden ingebracht in multilaterale fora, en vice versa.
 - De samenwerking met het maatschappelijk middenveld op de internationale beleidsagenda en het bevorderen van de politieke ruimte in internationale fora, waaronder het *Global Partnership for Effective Development Cooperation* (GPEDC).
 - De Nederlandse inzet voor onderwijs om jongeren in ontwikkelingslanden meer perspectief te bieden, uitdragen in internationale fora en via internationale fondsen zoals het *Global Partnership for Education* (GPE), *Education Cannot Wait* (ECW) fonds en het Malala fonds.

C. Beleidswijzigingen

- In 2022 wordt besloten hoe de opvolger van het *Orange Knowledge Programme* wordt ingericht en beter kan aansluiten bij investeringen in onderwijs, werk en jongeren.
- De opzet van een *International Finance Facility for Education* (IFFEd) of een vergelijkbaar instrument vergt langer dan voorzien en zal ook in 2022 inzet vereisen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11 Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art. 3 Sociale vooruitgang (bedragen x € 1.000)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichtingen	1 781 617	492 209	956 568	310 630	368 235	712 969	543 421
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	747 424	817 437	847 956	743 037	745 626	767 979	767 979
waarvan juridisch verplicht			95%				
Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hiv/aids	423 151	525 316	529 119	424 578	426 899	446 784	426 784
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
SRGR en hiv/aids	134 489	85 083	104 343	91 402	98 173	118 358	103 358
Global Fund to Fight Aids, Malaria and Tuberculosis	279	0	0	0	0	0	0
<i>Opdrachten</i>							
SRGR en hiv/aids	10 497	26 562	22 000	7 000	7 000	7 000	7 000
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	92	400	100	100	100	100	100
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
WHO/PAHO	6 237	6 213	6 713	6 713	6 713	6 713	6 713
SRGR en hiv/aids	109 573	222 750	171 950	133 350	128 900	128 600	123 600
UNFPA	45 510	58 000	75 000	60 000	60 000	60 000	60 000
UNAIDS	30 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000	20 000
Partnershipprogramma WHO	11 360	12 013	12 013	12 013	12 013	12 013	12 013
Global Fund to Fight Aids, Malaria and Tuberculosis	42 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000
UNICEF	7 000	7 000	9 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Vrouwenrechten en keuzevrijheid	26 114	35 295	56 000	30 000	30 000	30 000	30 000
<i>Nog te verdelen</i>		0	0	0	0	0	0
3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid	49 239	51 405	51 643	51 667	51 743	52 439	52 439
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Vrouwenrechten	35 081	33 730	36 243	33 367	33 443	34 139	34 139
<i>Opdrachten</i>							
Vrouwenrechten	15	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
<i>Bijdrage aan agentschappen</i>							
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Vrouwenrechten	8 096	10 675	8 400	11 300	11 300	11 300	11 300
UNWOMEN	6 047	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000
3.3 Maatschappelijk middenveld	195 272	166 666	197 644	197 242	197 434	199 206	219 206
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Twinningsfaciliteit Suriname	1 150	1 616	700	700	700	700	0
Versterking maatschappelijk middenveld	178 472	141 632	184 361	184 578	185 251	188 523	213 598
<i>Opdrachten</i>							
Versterking maatschappelijk middenveld	10 459	14 000	4 000	4 000	4 000	4 000	0
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Versterking maatschappelijk middenveld	5 191	9 418	8 583	7 964	7 483	5 983	5 608
3.4 Onderwijs	79 762	74 050	69 550	69 550	69 550	69 550	69 550
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Onderzoekprogramma's	1 425	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
<i>Garanties</i>							
Onderwijs	0	0	0	0	0	0	0
<i>Opdrachten</i>							
Onderwijs	658	0	0	0	0	0	0
Onderzoekprogramma's	29	0	0	2 000	2 000	1 500	1 500
Hoger Onderwijs	34 283	47 979	48 251	46 635	46 800	47 300	47 300

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Onderwijs	2 911	9 571	9 799	9 415	9 250	9 250	9 250
Global partnership for education	40 456	15 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000

Budgetflexibiliteit

De budgetten voor alle beleidsdoelen op dit artikel zijn voor het overgrote deel juridisch verplicht. In de loop van 2021 zullen nog een aantal nieuwe verplichtingen worden aangegaan voor de decentrale budgetten voor SRGR, Vrouwenrechten en Maatschappelijk Middenveld.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

3.1 Seksuele en reproductieve gezondheid en rechten en hiv/aids

- De inzet voor Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR) blijft een belangrijke pijler binnen het Nederlandse ontwikkelings Samenwerkingsbeleid. Nederland blijft zich inzetten voor keuzevrijheid voor vrouwen en meisjes, goede informatievoorziening en toegang tot anticonceptie. De COVID-19 pandemie zet basisgezondheidszorg in veel ontwikkelingslanden verder onder druk. Dit leidt tot meer ongeplande (tiener-) zwangerschappen en moeder- en kindsterfte, en tot verminderde toegang tot hiv- en aidspreventie en behandeling
- Onder subsidies wordt via het SRGR partnerschappen programma gedurende de periode 2021-2025 zeven partnerschappen ondersteund, bestaande uit het Nederlands en zuidelijk maatschappelijk middenveld. Deze partnerschappen zijn gericht op capaciteitsversterking, waarbij de nadruk ligt op pleitbezorging voor het vergroten van kennis en toegang tot SRGR voor jongeren alsmede op meer respect voor SRGR van mensen aan wie deze nog wordt onthouden. In aanvulling hierop worden ook internationale NGO's gesteund die zich wereldwijd inzetten voor keuzevrijheid, informatievoorziening en toegang tot SRGR dienstverlening. Daarbij is het uitgangspunt voor Nederland dat politieke en diplomatieke inzet voor SRGR en gendergelijkheid en behoud van de internationale verworvenheden samengaan met financiële steun.
- Intensivering in de focusregio's krijgt voor een belangrijk deel gestalte via landenspecifieke programma's. Kennisdeling en uitwisseling van expertise vanuit bestaande en nieuwe landenprogramma's in de focusregio's, en het departement is gericht op bredere netwerken en scherpere technische dialoog en keuzes.
- Via opdrachten worden Publiek Private Partnerschappen gefinancierd gericht op het bevorderen van de ontwikkeling van geneesmiddelen, vaccins en diagnostica om armoede en SRGR-gerelateerde ziekten en aandoeningen te voorkomen en te bestrijden. Het PDP programma wordt beheerd door de RVO en wordt in 2021 geëvalueerd. Mede op basis van deze evaluatie vindt besluitvorming plaats over voortzetting van deze programma's.
- Een aantal internationale organisaties met mandaat op het gebied van gezondheid krijgt algemene vrijwillige en/of geoormerkte bijdragen (WHO, UNFPA, UNAIDS, GFATM, UNICEF, GAVI). In de samenwerking met deze organisaties krijgt versterking van de veerkracht van gezondheidssystemen, maar ook het belang van toegang tot gezondheid voor de meest kwetsbare bevolkingsgroepen en het belang van onderlinge

- samenwerking, vooral in hun landenprogramma's, bijzondere beleidsaandacht. Ook blijft Nederland een belangrijke financier van het *supplies* programma van UNFPA, dat voorbehoedsmiddelen en medicijnen aan 46 prioritaire landen levert.
- De *respons* op COVID-19 zal naar verwachting ook in 2022 aandacht vergen. Nederland draagt via verschillende kanalen bij aan de *Access to COVID-19 Tools Accelerator* (ACT-A). Naast solidaire toegang tot vaccins via COVAX legt Nederland daarbij ook nadruk op versterking van zorgsystemen in ontvangende landen.
 - Onder vrouwenrechten en keuzevrijheid is de Nederlandse bijdrage aan het *Trust Fund* van de *Global Financing Facility for Every Woman, Every Child* begroot. Dit fonds onder de Wereldbank steunt lage- en lage-middeninkomens landen in het versterken van hun gezondheidssystemen op het gebied van onder andere SRGR, maar ook moeder- en kindzorg. Tevens steunt de GFF samen met internationale en nationale partners, waaronder het maatschappelijk middenveld, overheden om hun financiering voor gezondheidssystemen te verbeteren en verduurzamen.

3.2 Vrouwenrechten en gendergelijkheid

- Gendergelijkheid vergt de inzet van alle instrumenten van buitenlands beleid. Vrouwenrechten en gendergelijkheid zijn geïntegreerd in de speerpunten en anderen prioritaire beleidsterreinen van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.
- In 2021 zijn onder het SDG5 fonds (2021 – 2025) drie nieuwe programma's van start gegaan die zich specifiek richten op vrouwenrechten en gendergelijkheid: *Leading from the South* (LFS) II, *Power of Women* (POW) en *Women, Peace and Security* (WPS). Het *SRHR Partnership Fund* onder SDG5 wordt gefinancierd vanuit begrotingsartikel 3.1. Onder het SDG5 fonds valt het leeuwendeel van de uitgaven op begrotingsartikel 3.2, naast bijdragen aan enkele andere organisaties (waaronder UN Women en Wereldbank) en bijdragen op landenniveau.
- Zuidelijke vrouwenrechtenorganisaties hebben een cruciale rol bij het aanjagen, agenderen, bepleiten en monitoren van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Het LFS II programma ondersteunt via vier vrouwenrechtenfondsen direct vrouwenrechtenorganisaties in het Zuiden en versterkt Zuidelijk zeggenschap, zoals genoemd in de BHOS-nota.
- Het POW programma is de opvolging van *Funding Leadership Opportunities for Women* (FLOW) II en wordt uitgevoerd door zes consortia van vrouwenrechtenorganisaties. Programma's zijn vooral gericht op versterking van pleitbezorging voor politieke en economische participatie en leiderschap van vrouwen en het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes. POW en LFS II laten zien dat Nederland investeert in vrouwenrechtenorganisaties en leiderschap, waar Nederland zich ook internationaal hard voor maakt als co-lead van de *Generation Equality Forum* (GEF) Actie Coalitie voor *Feminist Movements and Leadership*.
- Het WPS programma is de opvolger van het Nationaal Actieplan 1325 (NAP)-programma en wordt uitgevoerd door consortia van NGO's in het kader van het [vierde Nationaal Actieplan 1325](#) (2021 – 2025). Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de intensivering van diplomatieke inzet en steun voor de volwaardige deelname van vrouwen aan conflictpreventie, vredesonderhandelingen, vredes- en wederopbouw en bescherming van vrouwen en meisjes in conflictsituaties

- Voor alle programma's onder het SDG5 fonds geldt dat zij meer dan voorgaande programma's zijn gericht op focusregio's, deelname en leiderschap van (Zuidelijke) vrouwenrechtenorganisaties versterken en strategische partnerschappen zijn van NL overheid en maatschappelijke organisaties.
- De in de BHOS-nota aangekondigde intensiveringen voor nieuwe programma's gericht op (beroeps)onderwijs, werk en inkomen voor jongeren en vrouwen in de focusregio's en voor vluchtelingen (opvang en bescherming in de regio) zijn te vinden op artikel 1.3 en 4.2.

3.3 Maatschappelijk middenveld

- De ruimte voor het maatschappelijk middenveld staat in toenemende mate onder druk. Het kabinet blijft dan ook inzetten op steun aan het versterken van het maatschappelijk middenveld in zijn rol als pleiter en beïnvloeder. In 2020 zijn onder het nieuwe programma *Power of Voices*, 22 partnerschappen geselecteerd die vanaf 2021 voor de komende vijf jaar uitvoering geven aan deze inzet.
- Ook wordt samengewerkt met het CIVICUS-netwerk, dat de manoeuvreerruimte voor maatschappelijke organisaties mondiaal meet. ICNL ondersteunt overheden en NGO's voor een adequate wetgeving ten behoeve van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties en sociale bewegingen.
- Via het *Civic Space Fund*, sinds 2021 de opvolger van het *Accountability* fonds, gekanaliseerd via ambassades, zullen direct lokale partners gesteund worden. Het Voice-fonds, dat de meest gemarginaliseerde en gediscrimineerde groepen een stem geeft, wordt voortgezet in tien geselecteerde landen en ondersteunt gediscrimineerde groepen. Met name jongeren en ouderen, inheemse groepen en etnische minderheden, LGBTI groepen, mensen met een handicap en vrouwen en meisjes die te maken hebben met geweld en uitbuiting.

3.4 Onderwijs

- Ten behoeve van de aanpak van grondoorzaken en het creëren van perspectief voor jongeren continueert het kabinet de inzet op het gebied van (beroeps)onderwijs. Het kabinet zet in op beroepsonderwijs en de nexus tussen werk en inkomen voor jongeren in een aantal landen in focusregio's (zie artikel 1.3). Daarnaast levert Nederland aan *Generation Unlimited* (GenU), een initiatief gericht op emancipatie van jongeren en het versterken van hun vaardigheden opdat deze beter aansluiten op de arbeidsmarkt.
- Via het *Global Partnership for Education* (GPE) steunt Nederland onderwijsbeleid in ontwikkelingslanden, vooral in lage inkomenslanden waar het onderwijs achterblijft, zoals in de Sahel en de Hoorn van Afrika. Ook in 2022 zal ingezet worden op het zoeken naar innovatieve financiering voor onderwijs. Het *International Finance Facility for Education* (IFFEd), een initiatief van de *Education Commission*, blijft daartoe een mogelijkheid, maar ook andere modellen zullen worden verkend. IFFEd heeft als doel het onderwijs in lage-middeninkomenslanden te ondersteunen door middel van het verhogen van de uitvoeringscapaciteit van de multilaterale ontwikkelingsbanken.
- Het *Orange Knowledge Programme* (OKP), wordt voortgezet en in de focus regio's geïntensiveerd. OKP is een geïntegreerd programma, gericht op individuele en institutionele kennisontwikkeling. Het OKP ondersteunt de voor Nederland prioritaire thema's in de doellanden en sluit daarmee aan op andere programma's gericht op het verbeteren van kansen voor jongeren op de lokale arbeidsmarkt.

Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling

A. Algemene doelstelling

Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling door het voorkomen en terugdringen van gewelddadig conflict en het bevorderen van rechtstaatontwikkeling, vredesopbouw en legitieme staatsstructuren. Tevens het bevorderen van migratiesamenwerking, het verbeteren van de perspectieven van vluchtelingen en gastgemeenschappen (met focus op onderwijs en werk) en het verlenen van noodhulp ter leniging van humanitaire nood wereldwijd.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Programma's en partners op het terrein van veiligheid & rechtsorde, gericht op het aanpakken van de grondoorzaken van conflict, waaronder *early warning*, *early action* en conflictpreventie, veiligheid van mensen, rechtsstaatontwikkeling, vredesprocessen, politieke staatsopbouw en sociaal- economische wederopbouw met nadruk op de focus regio's (Sahel, MENA en Hoorn van Afrika). Voor een deel worden deze gefinancierd uit het geïntegreerde Budget Internationale Veiligheid (Defensiebegroting) en het Stabiliteitsfonds (BZ-begroting), waarmee het geïntegreerde karakter van de inzet van diplomatieke, civiele en/of militaire activiteiten wordt geborgd.
- Humanitaire hulpverlening door gespecialiseerde VN-organisaties, het Internationale en Nederlandse Rode Kruis, en Nederlandse NGO's (*Dutch Relief Alliance*).
- Programma's gericht op innovatie van de humanitaire hulpverlening.
- Programma's gericht op duurzame opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio.
- Het ondersteunen van brede partnerschappen op migratieterrein met prioritaire herkomst-, transit- en opvanglanden, door financiering van activiteiten die belangrijk zijn voor betrokken ontwikkelingslanden en die bijdragen aan beter migratiesamenwerking, betere bescherming en perspectieven voor vluchtelingen en gastgemeenschappen, tegengaan van uitbuiting en mishandeling van migranten en bestrijding mensen-smokkel/handel, en het bevorderen van vrijwillige terugkeer en herintegratie.

Stimuleren

- Programma's gericht op veiligheid & rechtsorde en 'legitieme stabiliteit' in partnerlanden in landen waarin zich actuele crises voordoen, met name in landen in de Sahel, MENA en Hoorn van Afrika regio's en Grote Meren van Afrika. Onder deze programma's valt ook grote inzet op fysieke veiligheid van burgers via humanitair ontmijnen en cluster munitie programma's.
- De nadruk ligt daarbij steeds meer op het bereiken van resultaten onder *Sustainable Development Goal 16*, wat zich specifiek richt op vrede, justitie en sterke (inclusieve) instellingen, als leidraad voor de Nederlandse inzet.
- Innovatie ligt vooral op een nog grotere synergie bereiken tussen de verschillende thema's en programma's binnen deze landen op het terrein van veiligheid en rechtsorde. Bijvoorbeeld door een samenwerking te

- stimuleren tussen verschillende Nederlandse partners die actief zijn op lokaal bestuur en politieke partijenversterking, waarbij ook speciale aandacht wordt gegeven aan jongeren.
- Innovatie en hervorming bij noodhulporganisaties om efficiënter en effectiever te werken en om de onderlinge coördinatie te versterken.
 - Vergroten van paraatheid voor tijdige en effectieve rampenrespons.
 - Betrekken van kwetsbare groepen in humanitaire situaties bij beleid en uitvoering en het tegengaan van seksueel geweld.
 - De positieve bijdrage van migratie aan ontwikkeling bevorderen en de negatieve effecten tegengaan door tegengaan van uitbuiting en mishandeling van migranten en bestrijding mensensmokkel/handel, en het bevorderen van vrijwillige terugkeer en herintegratie.
 - Realisatie van brede partnerschappen op migratieterrein met prioritaire herkomst-, transit- en opvanglanden, waar zowel betrokken landen, NL/EU als vluchtelingen/migranten baat bij hebben.
 - Versterking opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio, door inzet op betere bescherming en een sterkere rechtspositie voor vluchtelingen (inclusief toegang tot werk), meer en betere voorzieningen (onderwijs, gezondheidszorg, water etc.) en het stimuleren van economische ontwikkeling en banengroei, zodat vluchtelingen en gastgemeenschappen betere perspectieven en dienstverlening krijgen. Toegang tot werk en onderwijs vormen hierbij speerpunten. Speciale aandacht gaat uit naar vrouwen en jongeren.

Regisseren

- Handhaving en bevordering van internationaal humanitair recht en humanitaire principes en vergroten van effectiviteit van humanitaire hulpverlening door onder andere innovatie. Nederland blijft tevens aandringen op het nakomen en stimuleren van afspraken gemaakt in de *Grand Bargain* en tijdens de *World Humanitarian Summit* in 2016.
- Samenwerking met actoren zoals de VN, het Rode Kruis en NGO's voor een effectievere noodhulpverlening, en met de Europese Commissie *Office for Humanitarian Aid Department* (ECHO) en EU-lidstaten.
- Betere samenwerking op veiligheid & rechtsorde tussen UNDP (team rechtsstaatsontwikkeling) en VN-DPKO via multi-donor dialoog over het *Global Focal Point for Justice, Police and Corrections*.
- Meer interne cohesie tussen EU-lidstaten en -instellingen, met name de Europese Commissie en EDEO, op crisisbeheersing en conflictpreventie, onder meer via het *'Comprehensive Approach Action Plan'*, het *'EU wide Security Sector Reform framework'* en de *'Joint Communication on Capacity Building in support of security and development'* waarbij Nederland eigen *'best practices'* inbrengt.
- Bevordering van herstel na crises en stimulering van een belangrijke rol voor het maatschappelijk middenveld bij lokale conflictpreventie, het bevorderen van participatie van burgers en sociaal-economische wederopbouw.
- Nederland leidt en coördineert namens de EU en de EU-lidstaten de uitrol van het EU-programma om vluchtelingenopvang in de Hoorn van Afrika te versterken. Dit heeft als doel een betere bescherming van vluchtelingen (speciale aandacht voor vrouwen en meisjes), betere perspectieven voor gastgemeenschappen en vluchtelingen inclusief meer mogelijkheden om buiten de vluchtelingenkampen te wonen, werken en onderwijs te volgen.

C. Beleidswijzigingen

Veiligheid & Rechtsorde

- In 2022 zal Nederland via deelname aan een nieuwe coalitie van landen, organisaties en experts internationale samenwerking op mensgerichte toegang tot recht in ontwikkelingslanden bevorderen. Nederland zet hierbij in op beter gebruik van data, bewijsvoering en innovatie met speciale aandacht voor vrouwen, jeugd en andere achtergestelde groepen.
- De gevolgen van de COVID-19 pandemie onderstrepen het belang van sterk, adequaat en inclusief bestuur voor ontwikkeling. In 2022 zal het te ontwikkelen meerjarig, multi-thematisch partnerschap met VNG-international starten, gericht op het versterken van lokaal bestuur en van lokale weerbaarheid in ontwikkelingslanden.
- Als opvolging van het [voorzitterschap van het Antipersoneelmijnverbod Conventie](#) (in 2021) zet Nederland zich in 2022 in voor meer ondersteuning en capaciteitsontwikkeling in door mijnen getroffen landen. Nederland zal daarvoor twee jaar lang zitting nemen in de *Committee on the Enhancement of Cooperation and Assistance*.
- In 2022 intensificeert Nederland zijn inzet op hervormingen van de veiligheidssector, vanuit een mensgerichte benadering. Nederlands beleid op het gebied van *Security Sector Reform* wordt in 2021 in samenwerking tussen BZ, Defensie en JenV vertaald naar een interdepartementale implementatiestrategie. In 2022 wordt deze geïntegreerde aanpak toegepast met als doel de impact en meerwaarde van brede Nederlandse inzet op hervormingen van de veiligheidssector te vergroten.
- Nederland wil de Afghaanse bevolking blijven steunen. Hoe deze steun er op middellange dan wel lange termijn uit zal zien, is op dit moment nog onduidelijk – Nederland zal de mogelijkheden en opties hiervoor onderzoeken en uitwerken. Op korte termijn blijft Nederland de humanitaire noden in Afghanistan nauwgezet volgen, met het oog op het verlenen van noodhulp.

Migratie en ontheemding

In 2021-2022 voert IOB de evaluatie *Development Approaches to Forced Displacement in the Syria region* uit. Op basis van de conclusies en aanbevelingen zal vervolgens een beleidsreactie worden geformuleerd.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 12 Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art. 4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichtingen	487 737	659 267	1 000 214	397 560	652 137	643 137	458 137
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	837 332	771 296	815 152	742 212	744 812	767 260	767 260
waarvan juridisch verplicht			86%				
4.1 Humanitaire hulp	470 807	392 017	438 017	370 017	370 017	370 017	370 017
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Noodhulpprogramma's	112 262	95 000	107 000	87 000	87 000	87 000	87 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Noodhulpprogramma's	261 650	214 000	248 000	200 000	200 000	200 000	200 000
Noodhulpprogramma's non-ODA	1 895	1 017	1 017	1 017	1 017	1 017	1 017
UNHCR	33 000	33 000	33 000	33 000	33 000	33 000	33 000
UNRWA	19 000	13 000	13 000	13 000	13 000	13 000	13 000
Wereldvoedselprogramma	43 000	36 000	36 000	36 000	36 000	36 000	36 000
4.2 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking	157 560	177 000	162 000	162 000	162 000	162 000	162 000
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Opvang in de regio	16 476	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Opvang in de regio	111 592	138 000	123 000	123 000	123 000	123 000	123 000
Migratie en ontwikkeling	29 492	34 000	34 000	34 000	34 000	34 000	34 000
4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling	208 965	202 279	215 135	210 195	212 795	235 243	235 243
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Legitieme stabiliteit	7 013	7 000	7 000	7 000	7 000	16 950	16 950
Inclusieve vredes- en politieke processen	24 835	8 000	8 000	8 000	10 000	10 000	10 000
Vredesdividend: werkgelegenheid en basisvoorzieningen	10 867	6 000	2 000	0	0	0	0
Functionerende rechtsorde	11 215	17 309	21 205	22 045	22 345	33 538	33 538
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
Legitieme stabiliteit	5 561	9 000	9 000	9 000	9 000	10 000	10 000
Functionerende rechtsorde	108 329	129 970	132 930	129 150	127 450	126 950	126 950
Inclusieve vredes- en politieke processen	41 145	25 000	35 000	35 000	37 000	37 805	37 805
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0	0	0	0	0

Budgetflexibiliteit

Het budget voor humanitaire hulp (artikel 4.1) is voor 85% juridisch verplicht. Het overige deel is bestemd voor crisis-specifieke bijdragen humanitaire hulp, voor acute noodhulp en voor bijdragen thematische noodhulp, waaronder aan geestelijke gezondheid en psychosociale hulp (MHPSS). Het betreft vooral uitgaven die afhankelijk zijn van de actualiteit en de behoefte bij de inzet in noodsituaties.

Voor opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking (artikel 4.2) is 85% juridisch verplicht. Het overige deel is reeds bestemd voor het *Opportunity Fund* binnen het partnerschap Prospects (opvang in de regio) als ook voor programma's op het gebied van migratiesamenwerking.

De programma's op het gebied van veiligheid en rechtstaatontwikkeling (artikel 4.3) zijn voor een groot deel (88%) juridisch verplicht. Voor het overige deel zijn onder andere bijdragen aan het *Peace and Statebuilding Fund* van de Wereldbank en het *Peace Building Fund* van de Verenigde Naties voorzien.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

4.1 Humanitaire Hulp

Onder dit artikel vallen:

- Ongeoormerkte bijdragen aan het wereldwijde VN-noodhulpfonds *Central Emergency Response Fund (CERF)*, UN-OCHA en het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) ten behoeve van de snelle beschikbaarheid en flexibiliteit van de humanitaire hulp;
- Ongeoormerkte bijdragen aan UNHCR, UNRWA, UNICEF, WHO en WFP, eveneens ten behoeve van snelle beschikbaarheid en flexibiliteit;
- Crisisspecifieke bijdragen aan VN-organisaties, het Internationale Rode Kruis en subsidies aan Nederlandse NGO's (*Dutch Relief Alliance-DRA*);
- Bijdragen ten behoeve van versterking van de responscapaciteit van lokale actoren en innovatie van het humanitaire systeem;
- Bijdragen ten behoeve van de integratie van specifieke thema's in humanitaire hulp, zoals geestelijke gezondheid en psychosociale steun en onderwijs; en
- Bijdragen ten behoeve van de hervorming van het systeem voor internationale humanitaire hulpverlening.
- Zoals gebruikelijk informeert het kabinet de Tweede Kamer aan het begin van het nieuwe begrotingsjaar over de humanitaire crises en de Nederlandse inzet op het gebied van noodhulp in het afgelopen jaar. Deze brief zal daarnaast ook een vooruitblik op de financiële inzet van humanitaire middelen in 2022 bieden.

4.2 Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking

Opvang en bescherming in de regio

- Nederland subsidieert via het subsidiebeleidskader '[Migratie en Ontwikkeling 2019-2022](#)' activiteiten gericht op opvang en bescherming in de regio.
- Nederland draagt bij aan een partnerschap met Wereldbank/IFC/ILO/UNICEF/UNHCR in een strategisch samenwerkingskader waarbinnen landen specifieke programma's worden uitgewerkt, met de focus op onderwijs en werk voor vluchtelingen en kwetsbare lokale bevolking.

Het partnerschap voorziet eveneens in een meer strategische beleidsdialoog met deze organisaties die een voortrekkersrol spelen bij de transformatie van een humanitaire naar een ontwikkelingsaanpak in landen die veel vluchtelingen opvangen.

- Nederland steunt via deze subsidies en bijdragen programma's gericht op onderwijs voor vluchtelingenkinderen, toegang tot voorzieningen, bescherming van kwetsbare groepen en werk voor vluchtelingen en kwetsbare gastgemeenschappen.

Migratiesamenwerking

- Bijdragen aan van programma's voor migratie en ontwikkeling van IOM en maatschappelijke organisaties in Nederland ter bevordering van vrijwillige terugkeer en herintegratie van ex-asielzoekers uit ontwikkelingslanden.
- Via bijdragen het ondersteunen van brede partnerschappen op migratieterrein met prioritaire herkomst-, transit- en opvanglanden, door financiering van activiteiten die belangrijk zijn voor betrokken ontwikkelingslanden en die bijdragen aan beter migratiemanagement, betere bescherming en perspectieven voor vluchtelingen en gastgemeenschappen, tegengaan van uitbuiting en mishandeling van migranten, bestrijding mensensmokkel/-handel, datacollectie en onderzoek, voorkomen van irreguliere migratie en het bevorderen van terugkeer en herintegratie.
- Bevorderen van dataverzameling –analyse inzake migratiestromen.

4.3 Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling

- Onder legitieme stabiliteit wordt vooral via het instrument subsidies met een beperkt aantal multilaterale en niet-gouvernementele organisaties samengewerkt en is op landenniveau een aantal NGO's actief.
- Bevordering van inclusieve vredes- en politieke processen, bestaande uit conflictpreventie, *mediation* en inclusief bestuur op lokaal en nationaal niveau, wordt voor het overgrote deel uitgevoerd via subsidies aan een mix van nationale en internationale NGO's. Daarnaast wordt bijgedragen aan het [United Nations Peace Building Fund](#).
- Subsidies voor een beter functionerende rechtsorde wordt geheel gefinancierd via een aantal grote, internationaal opererende organisaties op het gebied van democratisering, lokaal bestuur, politieke partijen en parlementen samen met lokale organisaties. Via de landenprogramma's van ambassades worden zowel bijdragen als subsidies vertrekt.

Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet

A. Algemene doelstelling

Multilaterale samenwerking en inclusieve groei door versterkte multilaterale betrokkenheid en overige inzet; de inzet van cultuur en sport in ontwikkelingslanden om een sociale en kansrijke samenleving te stimuleren en het bevorderen van maatschappelijke betrokkenheid in Nederland.

B. Rol en verantwoordelijkheid

De minister is verantwoordelijk voor:

Financieren

- Het bijdragen aan organisaties die een belangrijke systeemfunctie hebben binnen het multilaterale ontwikkelingsarchitectuur.
- Het bijdragen aan organisaties die een belangrijke uitvoerende rol hebben in het bereiken van ontwikkeling en inclusieve groei.
- Het plaatsen van structureel circa 75 assistent-deskundigen, zowel Nederlandse als uit bij voorkeur de allerarmste ontwikkelingslanden op strategische posities bij multilaterale organisaties.
- Het verlenen van schuldverlichting in de Club van Parijs, de Wereldbank en de regionale ontwikkelingsbanken. Het in internationaal verband deelnemen in de kapitaal-aanvullingen van de regionale ontwikkelingsbanken.
- Het geïntegreerd met het Internationaal Cultuurbeleid 2021-2024 ondersteunen van initiatieven die cultuur inzetten voor ontwikkeling, zowel op posten in enkele landen rondom Europa als door middel van subsidies aan Nederlandse organisaties zoals het Prins Claus Fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
- Het ondersteunen van initiatieven die sport inzetten voor ontwikkeling zoals KNVB *WorldCoaches*.

Stimuleren

- Het leveren van een bijdrage in relevante fora aan het overleg over de hervorming van de multilaterale ontwikkelingsarchitectuur om zo coherentie en effectiviteit te verbeteren.
- Het toezien op de uitvoering door multilaterale organisaties van strategische aanwijzingen die de lidstaten in de VN opstellen.
- Het bevorderen van meer coherent beleid en samenwerking door multilaterale organisaties op hoofdkantoor- en landenniveau.
- Het bevorderen dat multilaterale organisaties resultaatgericht werken en hun resultaten zichtbaar maken.
- Internationaal en nationaal een bijdrage leveren aan de implementatie en monitoring van de nieuwe Duurzame Ontwikkelingsagenda en de *Financing for Development* agenda, onder andere door multilaterale organisaties te stimuleren de uitvoering gezamenlijk op te pakken.
- In de betrokken multilaterale instellingen een bijdrage leveren aan het overleg over schuldhoudbaarheid.
- Het pleiten voor een gezonde kapitaalpositie van de regionale ontwikkelingsbanken.
- Ondersteunen van organisaties en processen die een bijdrage leveren aan internationale economische stabiliteit.

- Het verbinden van culturele en sportieve initiatieven met onderwerpen van internationaal beleid, in het bijzonder ontwikkeling, democratisering, maatschappelijke transitie, mensenrechten en bevorderen van de SDG's.

Regisseren

- De coördinatie van de rijksbrede multilaterale inzet op het terrein van ontwikkelingsamenwerking.
- De coördinatie van de nationale rijksbrede implementatie van de SDG-afspraken.

C. Beleidswijzigingen

Geen beleidswijzigingen.

D. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13 Tabel Budgettaire gevolgen van beleid art. 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet (bedragen x € 1.000)							
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Verplichtingen	1 110 681	56 708	502 542	93 958	57 958	291 065	14 958
waarvan garantieverplichtingen	723 472	99 211	0				
waarvan overige verplichtingen	387 209	- 42 503	502 542				
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	282 519	308 182	275 575	774 563	929 907	1 050 555	1 262 015
waarvan juridisch verplicht			78%				
5.1 Multilaterale samenwerking	214 821	191 824	151 410	164 792	173 450	184 616	184 616
<i>Garanties</i>							
Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken	0	0	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
UNIDO	1 308	1 950	1 950	1 950	1 950	1 950	1 950
UNDP	20 000	30 000	28 814	28 250	28 500	30 000	30 000
UNICEF	33 000	30 854	31 814	31 250	31 500	33 000	33 000
Speciale multilaterale activiteiten	22 936	11 077	4 077	4 077	4 077	4 077	4 077
Assistent deskundigenprogramma	11 343	8 188	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Internationale Financiële Instellingen	35 714	35 490	5 490	4 000	4 158	8 324	8 324
Middelenaanvullingen multilaterale banken en fondsen	80 113	67 789	63 789	79 789	87 789	91 789	91 789
Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken	10 407	6 476	6 476	6 476	6 476	6 476	6 476
<i>Nog te verdelen</i>	0	0	0	0	0	0	0
5.2 Overig armoedebeleid	67 698	96 832	107 314	79 546	94 394	93 236	93 236
<i>Subsidies (regelingen)</i>							
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	5 326	7 230	9 905	9 905	9 905	9 315	9 315
Nationale SDG implementatie		800	0	0	0	0	0

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Opdrachten</i>							
Nationale SDG implementatie		50	0	0	0	0	0
<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>							
UNESCO	4 010	4 400	4 400	4 400	4 400	4 400	4 400
Diverse ondersteunende activiteiten	3 367	29 685	30 041	5 060	4 908	4 750	4 750
Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	1 134	2 435	410	410	410	0	0
Schuldverlichting	53 190	51 982	62 308	59 521	74 521	74 521	74 521
Voorlichting op het terrein van Ontwikkelingssamenwerking	671	250	250	250	250	250	250
Koersverschillen			0	0	0	0	0
Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen							
5.4 BNI en/of toerekeningen	0	19 526	16 851	530 225	662 063	772 703	984 163
Ontvangsten	75 823	45 844	45 310	42 136	40 600	36 178	32 888
5.20 Ontvangsten en restituties met betrekking tot leningen	33 824	24 668	24 134	20 960	16 174	15 002	11 712
5.21 Ontvangsten OS	18 344	21 176	21 176	21 176	24 426	21 176	21 176
5.22 Koersverschillen OS	23 655	0	0	0	0	0	0
5.23 Diverse ontvangsten non-ODA	0	0	0	0	0	0	0

Budgetflexibiliteit

In 2021 lopen de Algemene Vrijwillige Bijdragen van UNDP en UNICEF af en de nieuwe verplichtingen zullen naar verwachting in 2022 worden gesloten. Hierdoor zijn deze budgetten voor 2022 nog niet juridisch verplicht. Daarnaast zijn er budgetten op artikelonderdelen «Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling» en «Diverse ondersteunende activiteiten» nog niet juridisch verplicht. De andere artikelonderdelen zijn volledig juridisch verplicht.

E. Toelichting op de financiële instrumenten

5.1 Multilaterale Samenwerking

Onder dit artikel vallen activiteiten die armoede bestrijden in ontwikkelingslanden en een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van de duurzame ontwikkelingsdoelen en klimaatafspraken:

- Bijdragen aan VN-instellingen, zoals UNDP, UNICEF en UNIDO.
- Bijdragen aan de begrotingen van Internationale Financiële Instellingen (IFI's), waaronder regionale ontwikkelingsbanken zoals de *African Development Bank* (AfDB) en fondsen via middelenaanvullingen en kapitaalverhogingen.
- Bijdragen aan specifieke programma's, assistentdeskundigenprogramma's en trustfondsen.

5.2 Overig Armoedebeleid

Onder dit artikel vallen:

- Compensatie van de Wereldbank (IDA) en de regionale ontwikkelingsbanken voor schuldverlichtingsactiviteiten, zoals Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI). Dit geeft ontwikkelingslanden de financiële ruimte om een sterker eigen armoedebeleid te voeren.
- Activiteiten op de posten voor en cultuur en sport. Ook is er budget voor kortlopende, eenjarige ODA-activiteiten.
- Bijdrage aan UNESCO, waarvan EUR 1,8 miljoen kwalificeert als non-ODA.
- Middelen die, in het licht van het AIV-advies (Sociale Bescherming in Afrika), zijn bedoeld voor het opzetten van een duurzaam programma omtrent cash transfers.
- Eventuele koersverliezen worden op dit artikel geregistreerd. Deze verliezen kunnen zich voordoen als betalingen in buitenlandse valuta gedurende het jaar afwijken van de door het ministerie vooraf vastgestelde wisselkoersen (de zogenaamde *corporate rates*).

5.4 Nog te verdelen i.v.m. wijzigingen BNI en/of toerekeningen

Het ODA-plafond wordt aangepast op basis van ontwikkelingen van het BNI. In het kader van behoedzaamheid en stabiliteit in de begroting worden groei en krimp niet direct vertaald in de OS-programmalijnen. Deze zogeheten BNI-ruimte kan immers weer toenemen of afnemen als in de loop van het jaar de raming wordt bijgesteld. Daarnaast kan er sprake zijn wijzigingen in toerekeningen aan het ODA-budget, zoals de toerekening van kosten van de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen. Gedurende het begrotingsjaar worden de middelen op dit artikelonderdeel ingezet om fluctuaties in de BNI-ontwikkeling en toerekeningen op te vangen. Resterende middelen worden gedurende het jaar binnen de BHOS-begroting herverdeeld naar de beleidsartikelen. Voor 2022 is de ruimte als gevolg van de BNI groei herverdeeld over de beleidsartikelen.

Ontvangsten

De ontvangsten op artikel 5 betreffen restituties op ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's die een lagere realisatie kennen dan oorspronkelijk voorzien. Vanwege bevoorschotting komt het voor dat hierbij restsaldi ontstaan. Ook worden de ontvangsten met betrekking tot aflossingen op begrotingsleningen van de NIO op dit artikel verwerkt. Daarnaast worden koerswinsten, als deze zich voordoen, op dit artikel geregistreerd.

4. Bijlagen

Bijlage 1: Verdiepingshoofdstuk

In het verdiepingshoofdstuk wordt informatie gegeven over de budgettaire aansluiting tussen de ontwerpbegroting 2021 en de ontwerpbegroting 2022. De mutaties t/m de eerste suppletoire begroting 2021 zijn eerder in de eerste suppletoire begroting 2021 toegelicht. Voor nieuwe mutaties waarbij opmerkelijke verschillen zijn opgetreden worden nadere toelichtingen opgenomen.

Tabel 14 Uitgaven beleidsartikel1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen (bedragen x € 1.000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		513 365	502 455	499 606	482 553	495 046	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		7 586	7 744	5 250	4 857	2 765	
Nieuwe mutaties		18 000	40 000	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2022	569 149	538 951	550 199	504 856	487 410	497 811	498 046

Toelichting:

Er is extra budget vrijgemaakt voor de financiering van het RVO-impuls-pakket voor Nederlandse ondernemers ter bestrijding van de gevolgen van COVID-19, voor btw-compensatie in relatie tot de oprichting van *Invest International* en voor de financiering van de Dubai Wereldtentoonstelling die met een jaar is uitgesteld door de COVID-19 pandemie.

Tabel 15 Ontvangsten beleidsartikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		6 264	6 264	6 264	6 264	6 264	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		0	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties		0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2022	33 025	6 264	6 264	6 264	6 264	6 264	6 264

Toelichting:

Geen verdere toelichting.

Tabel 16 Uitgaven beleidsartikel 2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water, en klimaat (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		735 277	734 285	729 470	732 004	753 882	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		- 8 181	- 2 000	0	20	0	
Nieuwe mutaties		23 000	44 595	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2022	749 997	750 096	776 880	729 470	732 024	753 882	753 882

Toelichting:

Het uitgavenbudget voor beleidsartikel 2 neemt af als aandeel in de dekking van het saldo 'nog te verdelen' zoals toegelicht in de Miljoenennota 2021 en begroting 2021. Verder zijn in onder andere Jordanië en Ethiopië de budgetten voor bijdragen in het kader van integraal waterbeheer verlaagd met het oog op nog in ontwikkeling zijnde programma's en voor een bijdrage aan het aandeel in de dekking van openstaande verdragsverplichtingen Suriname.

Tabel 17 Uitgaven beleidsartikel 3 Sociale vooruitgang (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		744 709	747 956	743 037	745 626	767 979	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		47 728	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties		25 000	100 000	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2022	747 424	817 437	847 956	743 037	745 626	767 979	767 979

Toelichting:

Het budget wordt verhoogd vanwege extra bijdragen ter bestrijding van de impact van COVID-19 in de armste landen, te weten EUR 52 miljoen verdeeld over EUR 40 miljoen voor GAVI ten behoeve van *COVID-19 vaccines global access* (COVAX) en EUR 12 miljoen voor het COVID-19 *response mechanism* van het *Global Fund to Fight AIDS ' TB en Malaria* (GFATM).

Tabel 18 Uitgaven beleidsartikel 4 Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		748 586	747 152	742 212	744 812	767 260	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		- 4 290	0	0	0	0	
Nieuwe mutaties		27 000	68 000	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2022	837 332	771 296	815 152	742 212	744 812	767 260	767 260

Toelichting:

Het budget van de vastgestelde begroting op beleidsartikel 4 voor Inclusieve politieke en vredesprocessen wordt met EUR 10 miljoen verlaagd ten opzichte van de ontwerpbegroting in verband met de verwerking van amendement [35570 XVII nr. 11](#) van het lid Bouali cs. over opvang en bescherming van vluchtelingen in de regio.

Het budget voor Veiligheid en Rechtsorde neemt ten opzichte van de vastgestelde begroting per saldo af. Er is een extra korting doorgevoerd vanwege een bijdrage aan de dekking van nog openstaande verdragsverplichtingen Suriname die zijn opgenomen onder artikel 5.2 Overig armoede beleid.

Tabel 19 Uitgaven beleidsartikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		322 151	313 904	311 743	316 704	322 400	

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		- 31 047	55 226	313 509	452 939	552 133	
Nieuwe mutaties		17 078	- 93 555	149 311	160 264	176 022	
Stand ontwerpbegroting 2022	282 519	308 182	275 575	774 563	929 907	1 050 555	1 262 015

Toelichting:

Het budget op het 'verdeel'artikel 5.4 muteert in 2021 en volgende jaren significant. De recent bijgestelde groeiramingen van het Centraal Planbureau geven een correctie op de ramingen van vorig jaar waardoor het ODA-budget stijgt. Daarnaast geeft de lager dan verwachte toerekening voor eerste jaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen budgettaire ruimte op de BHOS-begroting. Dit maakt het mogelijk om de in 2020 doorgevoerde kasschuif voor de jaren 2021-2025 terug te draaien en zo de beoogde oplopende buffercapaciteit van het verdeelartikel te herstellen. Verder is in 2021 EUR 72 miljoen (zie de punten 2 en 4 hierboven) vrijgemaakt voor de bestrijding van de impact van COVID-19 in de armste landen.

Tabel 20 Ontvangsten beleidsartikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet (bedragen x € 1000)

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Stand ontwerpbegroting 2021		50 397	45 976	41 003	36 189	35 861	
Mutatie Nota van wijziging 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie amendement 2021		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2021		- 2 430	1 548	1 548	4 798	0	
Nieuwe mutaties		- 2 123	- 2 214	- 415	- 387	317	
Stand ontwerpbegroting 2022	75 823	45 844	45 310	42 136	40 600	36 178	32 888

Toelichting:

Geen verdere toelichting.

Bijlage 2: Moties en toezeggingen

Tabel 21 Door de Staten-Generaal aanvaarde moties, parlementaire jaar 2020-2021			
Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
3-9-2020	Motie 25 295 nr. 529 - Klaver c.s. over in gesprek treden met Philips over beademingsapparaten	Debat over de aanpak van de coronacrisis d.d. 2 september 2020	Aan voldaan met brief d.d. 12 november 2020
30-9-2020	Motie 21 501-2030-9-2020 nr. 1591 - Van den Nieuwenhuijzen c.s. over bedrijven wijzen op hun verantwoordelijkheid om zich van productie met behulp van dwangarbeid te onthouden	Debat over de Europese Top van 1 en 2 oktober 2020 d.d. 30 september 2020	In behandeling
6-10-2020	Motie 35 373 nr. 17 (gewijzigd) - De Roon/Wilders over onderzoeken of onder Nederlandse ondernemers belangstelling bestaat voor een handelsmissie naar Rusland	Notaoverleg over de Ruslandstrategie d.d. 28 september 2020	In behandeling
17-11-2020	Motie 35 570-V nr. 40 - Sjoerdsma/Van Ojik over instrumenten van het buitenlandbeleid en de diplomatie in lijn brengen met de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs	Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2021 d.d. 12 november 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 327 nr. 4 - Kröger over een betere juridische bescherming van milieuactivisten, landrechtenverdedigers en inheemse volkeren	Notaoverleg over de initiatiefnota van de leden Van Ojik en Diks: 'Behoud het woud' d.d. 30 november 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 44 - Van Haga/Baudet over het tegengaan van verdere oneerlijke concurrentie in de staalsector door de CO2-invoerheffing	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 41 - Stoffer/Voordewind over optimale continuïteit van de reguliere ontwikkelingssamenwerking met Ethiopië	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 38 - Van Raan c.s. over een sterkere borging van vrouwenrechten en gendergelijkheid in het imvo-beleid	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 11 februari 2021
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 36 - Voordewind/Kuik over het voortzetten van de steun aan maatschappelijke organisaties tegen kinderprostitutie	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 9 april 2021
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 35 - Voordewind c.s. over toegroeien naar een besteding van 0,7% van het bni aan ontwikkelingssamenwerking	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 12 februari 2021
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 32 - Van den Hul/Van Raan over een actieplan om meisjes en vrouwen tegen seksueel geweld te beschermen	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 31 - Bouali over het verlagen van de transactiekosten van remittances in Nederland	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 30 - Bouali/Alkaya over het ondertekenen van het Charter Diversiteit bevorderen onder organisaties die subsidie ontvangen van het ministerie van Buitenlandse Zaken	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 28 - Bouali c.s. over EU-maatregelen tegen producten die bijdragen aan de ontbossing van de Amazone	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 27 (gewijzigd) - Alkaya/Bouali over onverminderd doorzetten van programma's gericht op de aanpak van hiv en aids	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 9 april 2021
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 26 - Alkaya/Weverling over onderzoek naar strategische afhankelijkheden en kwetsbaarheden in Nederland, en hoe die in nationaal of Europees verband gemitigeerd kunnen worden	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 24 (gewijzigd) - gewijzigde Kuik/Amhaouch over de Afrika Taskforce en een beleidsmatige meerjarige agenda voor de relatie met het Afrikaanse continent	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling

Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 23 - Kuik over het uitvoeren van de geplande evaluatie van Product Development Partnerships	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 22 - Kuik over een Nederlandse Global Health Strategie	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 21 - Van den Nieuwenhuijzen c.s. over het aansporen van Nederlandse kleding- en textielbedrijven om uit Xinjiang te vertrekken	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 1 juni 2021
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 19 (gewijzigd) - Van den Nieuwenhuijzen c.s. over subsidiëring van maatschappelijke organisaties beoordelen op de kwaliteit van hun programma's	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 18 - Weverling over het afbouwen van de OS-status van China in diverse internationale verbanden	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 17 - Weverling over Nederlandse bedrijven een centralere rol geven in het OS-beleid	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 16 - Weverling/Alkaya over het door de Europese Unie overnemen van aanbevelingen van de Europese Rekenkamer	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 15 - Weverling over verplichtende migratieafspraken opnemen in het post-Cotonouoverdrag	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
8-12-2020	Motie 35 570-XVII nr. 14 - Weverling/Amhaouch over in uitvoering brengen van het 15/15 actieplan	Vaststelling van de begrotingsstaat van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2021 d.d. 2 december 2020	In behandeling
17-12-2020	Motie 26 485 nr. 345 - Voordewind over een algemene zorgplicht voor bedrijven overeenkomstig de OESO-richtlijnen	Notaoverleg over Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen d.d. 8 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 11 februari 2021
17-12-2020	Motie 26 485 nr. 341 - Van den Hul/Van den Nieuwenhuijzen over het continueren van de ondersteuning van en betrokkenheid bij IMVO-convenanten	Notaoverleg over Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen d.d. 8 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 11 februari 2021
17-12-2020	Motie 26 485 nr. 340 - Van den Hul/Van den Nieuwenhuijzen over een goed gerichte sectorale, sociale dialoog als criterium	Notaoverleg over Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen d.d. 8 december 2020	In behandeling
17-12-2020	Motie 26 485 nr. 339 - Van den Hul/Van den Nieuwenhuijzen over het betrekken van vakbonden en maatschappelijke organisaties bij de oprichting van een IMVO-steunpunt	Notaoverleg over Internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen d.d. 8 december 2020	In behandeling
17-12-2020	Motie 35 529 nr. 15 - Bouali/Weverling over rekening houden met bedrijfsgrootte en administratieve draagkracht	Wetgevingsoverleg Machtigingswet oprichting Invest International d.d. 14 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 29 januari 2021
17-12-2020	Motie 35 529 nr. 14 - Van den Nieuwenhuijzen/Van der Lee over de gehele investeringsportefeuille in overeenstemming brengen met de Parijsdoelstellingen	Wetgevingsoverleg Machtigingswet oprichting Invest International d.d. 14 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 29 januari 2021
17-12-2020	Motie 35 529 nr. 13 - Amhaouch/Weverling over met de regionale ontwikkelingsmaatschappijen een samenwerkingsvorm onderzoeken	Wetgevingsoverleg Machtigingswet oprichting Invest International d.d. 14 december 2020	Aan voldaan met brief d.d. 29 januari 2021
5-1-2021	Motie 35 393 nr. 26 - Bouali c.s. over wederkerige afspraken met het Verenigd Koninkrijk over diensten	Notaoverleg over de Handels- en samenwerkingsovereenkomst EU-VK d.d. 28 december 2020	In behandeling
27-1-2021	Motie 32 317 nr. 676 - de motie-Voordewind c.s. over een aanvullende financiële bijdrage aan hulporganisaties en aandringen op het overbrengen van kwetsbare vluchtelingen naar het Griekse vasteland	VSO Informele JBZ-Raad van 28 en 29 januari 2021 (vreemdelingen- en asielbeleid) d.d. 27 januari 2021	Aan voldaan met brief d.d. 11 februari 2021
2-2-2021	Motie 20 361 nr. 189 - Van Ojik c.s. over erkenning van foutief handelen jegens Anton de Kom	Notaoverleg relatie met Suriname d.d. 28 januari 2021	In behandeling
2-2-2021	Motie 20 361 nr. 187 (gewijzigd) - Van den Hul/Belhaj over een extra impuls aan culturele samenwerking met Suriname	Notaoverleg relatie met Suriname d.d. 28 januari 2021	In behandeling

Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
9-2-2021	Motie 20 361 nr. 188 (gewijzigd) - Kuzu over een staatsbezoek aan Suriname	Notaoverleg relatie met Suriname d.d. 28 januari 2021	In behandeling
24-3-2021	Motie 21 501-20 nr. 1660 - Voordewind c.s. over pas instemmen met het EU-China investeringsverdrag als de vier ontbrekende ILO-conventies geratificeerd en geïmplementeerd worden	Debat over de Europese Top van 25 en 26 maart 2021 d.d. 24 maart 2021	In behandeling
18-5-2021	Motie 35 668 nr. 33 - Agnes Mulder c.s. over een zo snel mogelijke modernisering van het ECT-verdrag	Debat inzake Wijziging van de Wet op verbod op kolen bij elektriciteitsproductie in verband met beperking van de CO2-emissie (35668) d.d. 11 mei 2021. Motie overgenomen van MinEZK d.d. 10 juni 2021	In behandeling
20-5-2021	Motie 21 501-02 nr. 2330 - Jasper van Dijk over ervoor inspanssen dat het EU-China investeringsakkoord een gemengd akkoord wordt	Tweeminutendeбат Raad Buitenlandse Zaken/ Handel d.d. 19 mei 2021	In behandeling
15-6-2021	Motie 31 985 nr. 72 - Grinwis over geen handelsverdragen sluiten die de ecologische draagkracht van onze natuurlijke omgeving overschrijden	Dertigledendeбат over het besluit van de Chinese regering om de markt te openen voor Nederlands kalfsvlees d.d. 8 juni 2021	In behandeling
15-6-2021	Motie 31 985 nr. 71 - Klink over zich inzetten voor papierloos certificeren bij de export van dierlijke producten	Dertigledendeбат over het besluit van de Chinese regering om de markt te openen voor Nederlands kalfsvlees d.d. 8 juni 2021	Behandeling overgenomen door minLNV
15-6-2021	Motie 35 570-V nr. 71 - Van der Lee c.s. over geen financiering van activiteiten en bedrijven die een bedreiging vormen voor het polaire gebied	VAO Nederlandse Polaire Strategie d.d. 10 juni 2021	In behandeling
15-6-2021	Motie 35 830 nr. 20 - Van Raan over een indicator voor de financiële waarde die Nederland onttrekt aan ontwikkelingslanden	Verantwoordingsdebat 2021 d.d. 9 juni 2021	In behandeling
17-6-2021	Motie 21 501-02 nr. 2372 - Kuzu over een aanvullende bijdrage voor het World Food Programme	Tweeminutendeбат Raad Buitenlandse Zaken d.d. 17 juni 2021	In behandeling
17-6-2021	Motie 21 501-02 nr. 2366 - Brekelmans over toegang tot essentiële grondstoffen als belangrijke prioriteit in de relatie met de LAC-regio	Tweeminutendeбат Raad Buitenlandse Zaken d.d. 17 juni 2021	In behandeling
29-6-2021	Motie 35 830-XVII nr. 8 - Kuik over zeker stellen dat een call voor nieuwe PDP's tijdig uitgezet wordt voor financiering	Wetgevingsoverleg over Jaarverslag en Slotwet BHOS d.d. 24 juni 2021	In behandeling
29-6-2021	Motie 35 830-XVII nr. 7 - Van der Lee over het uitwerken van een plan om de kwaliteit van de evaluaties en de cultuur van leren verder te bevorderen	Wetgevingsoverleg over Jaarverslag en Slotwet BHOS d.d. 24 juni 2021	In behandeling
29-6-2021	Motie 35 830-XVII nr. 6 - Van der Lee over het verder vergroenen van de programma's binnen artikel 1 van de BuHa-OS-begroting	Wetgevingsoverleg over Jaarverslag en Slotwet BHOS d.d. 24 juni 2021	In behandeling

Tabel 22 Door bewindslieden gedane toezeggingen, parlementaire jaar 2020-2021

Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om uit te zoeken wat er technisch mogelijk is in het verder doorlinken naar andere websites en beschikbare informatie op de resultatenwebsite en informeert de Kamer daar kort na het zomerreces over	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om in september het SER-advies en het ART-advies over de bouwstenen voor IMVO-wetgeving in te sturen	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om een overzicht van de partijen betrokken bij beleidsevaluaties met de Kamer delen	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken voor een in het volgende jaarverslag en resultatenrapportage een betere koppeling tussen de indicatoren, de thematische resultaten en de begrotingsartikelen	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om voor de begrotingsbehandeling terug te komen op de mogelijkheden voor het opstellen van een afwegingskader voor het informeren over malversaties	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
24-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om in het Jaarverslag 2021 een tabel op te nemen over de Revolverende Fondsen, met verwijzing naar betreffende beleidsartikelen, en de minister komt voor de begrotingsbehandeling schriftelijk terug op de mogelijkheden om dit ook in de begroting te doen.	Wetgevingsoverleg Jaarverslag en Slotwet BuHa-OS 2020 d.d. 24 juni 2021	In behandeling
10-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlands Zaken om bij de RBZ (cie. BuZa) terug te komen op de vragen van het lid Van der Lee over Oil & Gas en Myanmar	CD Noodhulp d.d. 10 juni 2021	In behandeling
10-6-2021	Toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken om de Kamer binnenkort een aparte brief over SEAH, met daarin een overzicht van de inzet van de minister van de afgelopen 1,5 jaar te sturen	CD Noodhulp d.d. 10 juni 2021	In behandeling

Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
18-5-2021	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor een brief inzake Afrika strategie	Commissiedebat Raad Buitenlandse Zaken Handel d.d. 18 mei 2021	In behandeling
18-5-2021	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking Brief inzake EKV stand van zaken Noord-Mozambique	Commissiedebat Raad Buitenlandse Zaken Handel d.d. 18 mei 2021	Aan voldaan per brief d.d. 28 mei 2021
15-12-2020	EK Toezegging: de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zegt toe om samen met het IMF, de Wereldbank, de VN en maatschappelijke organisaties te kijken hoe diep de coronacrisis in veel landen zich gaat ontwikkelen en hoe hoog de risico's op armoede en conflict zijn	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020 (Eerste Kamer)	In behandeling
15-12-2020	EK Toezegging: de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zegt de Kamer te informeren over de uitkomsten van de studie over reshoring, waarin de kwetsbaarheden, eenzijdige afhankelijkheden en strategische afhankelijkheden in kaart worden gebracht	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020	In behandeling
15-12-2020	EK Toezegging: de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zegt toe binnenkort een brief naar de Kamer te sturen met een inschatting van het tijdspad van de Europese en nationale wetgevingsvoorstellen in verband met internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020	In behandeling
15-12-2020	EK Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer te informeren over de uitkomsten van de gesprekken met onder meer de SER en maatschappelijke organisaties op Europees niveau over het klachtenmechanisme van de Europese Commissie	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020	In behandeling
15-12-2020	EK Toezegging: de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking zegt toe de Kamer per brief te informeren over wat de kabinetsinzet zal zijn van het gesprek met de directeur-generaal van de Wereldhandelsorganisatie over het maken van een duurzaamheidsplan	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020 (Eerste Kamer)	In behandeling
15-12-2020	EK Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om aan het begin van het jaar met een duidelijke analyse over wat het toegenomen geweld en conflictpotentieel betekent voor het beleid te komen	Debat met minister voor BHOS inzake begrotingsstaat BHOS d.d. 15 december 2020 (Eerste Kamer)	Aan voldaan per brief d.d. 16 april 2021
14-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de aanvullende overeenkomst te delen met de Kamer, waarin o.a. een «nee tenzij»-formulering wordt meegenomen, tijdig zodat de Kamer daarover nog met de minister kan spreken voor vaststelling van de aanvullende overeenkomst	WGO Invest International d.d. 14 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 29 januari 2021
14-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer op schrift een overzicht van de eindstructuur van Invest International te sturen	WGO Invest International d.d. 14 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 29 januari 2021
8-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer te informeren over het tijdspad voor meer informatie over nieuw beleid op het gebied van sectorale samenwerking	Notaoverleg IMVO d.d. 8 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 11 februari 2021
8-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om schriftelijk terug te komen op de positie van de Europese Commissie binnen het VN Verdrag Bedrijfsleven en Mensenrechten	Notaoverleg IMVO d.d. 8 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 24 maart 2021
8-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer te informeren over het tijdspad voor meer informatie over nieuw beleid op het gebied van sectorale samenwerking	Notaoverleg IMVO d.d. 8 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 11 februari 2021
8-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de input te delen die gegeven is aan Eurocommissaris Reynders ook met de Kamer	Notaoverleg IMVO d.d. 8 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 12 januari 2021
8-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer in februari te informeren over de vorderingen in de EU op het gebied van IMVO-wetgeving, incl. een nieuw wegingsmoment	Notaoverleg IMVO d.d. 8 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 11 februari 2021
2-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om op korte termijn kijken of er nog middelen zijn voor Moria op het gebied van sanitair, WASH en kwetsbare kinderen	Begrotingsbehandeling BHOS d.d. 2 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 14 januari 2021

Datum	Titel	Herkomst	Stand van Zaken
2-12-2020	Toezegging van de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om voor de verkiezingen terug te komen op de wijze waarop ze productiestandaarden heeft aangekaart bij de Wereldhandelsorganisatie, wat de reacties daarop waren en wat de vervolgstappen zijn	Begrotingsbehandeling BHOS d.d. 2 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 22 februari 2021.
2-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om met de minister van Buitenlandse Zaken te kijken of er binnen de huidige financiering meer mogelijk is voor het bevorderen van vrije journalistiek	Begrotingsbehandeling BHOS d.d. 2 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 27 oktober 2020
2-12-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer een brief n.a.v. de berichtgeving dat Oeigoerse gevangenen worden kaalgeschoren en het haar in Nederlandse haarproducten komt te sturen	Begrotingsbehandeling BHOS d.d. 2 december 2020	Aan voldaan per brief d.d. 17 februari 2021
30-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om het kabinet te informeren over of om de Kamer op een later moment over de voortgang en de inzet voor het verkrijgen van bredere steun voor een internationaal bosverdrag, en de rol van de Klimaatgezant daarin	Notaoverleg Initiatiefnota Behoud het Woud d.d. 30 november 2020	In behandeling
19-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer een jaarlijkse voortgangsrapportage handelsbetrekkingen Afrika te sturen	AO Handelsbetrekkingen Afrika d.d. 19 november 2020	In behandeling
19-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om de Kamer verder informatie over aasgierfondsen, zodra die beschikbaar is te sturen	AO Handelsbetrekkingen Afrika d.d. 19 november 2020	Aan voldaan per brief d.d. 8 april 2021
19-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om in de eerste termijn van het kabinet van de begrotingsbehandeling terug op de laatste ontwikkelingen omtrent de situatie in Ethiopië te komen	AO Handelsbetrekkingen Afrika d.d. 19 november 2020	In behandeling
19-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om in de eerste termijn van het kabinet van de begrotingsbehandeling terug op eventuele relevante ontwikkelingen op het gebied van exportkredietverzekeringen, als die er zijn, te komen	AO Handelsbetrekkingen Afrika d.d. 19 november 2020	In behandeling
19-11-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om terug te komen op hoe het instrumentarium voor handelsbevordering zorgvuldig geëvalueerd en eventueel aangepast wordt	AO Handelsbetrekkingen Afrika d.d. 19 november 2020	In behandeling
13-10-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking komt namens de minister van Buitenlandse Zaken en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking terug op de vragen uit het mondelinge vragenuur van 13/10 n.a.v. de uitzending van ARGOS	Vragenuur d.d. 13 oktober 2020	In behandeling
24-9-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om voor het einde van het kalenderjaar terug te komen op wat er meer mogelijk is op het gebied van meer toezicht en controle op EU Ontwikkelingssamenwerking, na nader overleg hierover	AO RBZ/OS d.d. 24 september 2020	In behandeling
24-9-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om zodra de evaluatie van het EUTF beschikbaar is, zal een kabinetsappreciatie met de Kamer gedeeld worden	AO RBZ/OS d.d. 24 september 2020	In behandeling
3-9-2020	Toezegging van de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om in overleg te gaan met M om te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de onafhankelijke journalistiek te ondersteunen en informeert de Kamer daarover	AO Nederland en wereldwijde aanpak COVID-19 d.d. 3 september 2020	Aan voldaan per brief d.d. 27 oktober 2020

Bijlage 3: Subsidieoverzicht

Tabel 23 Subsidies (bedragen x 1.000 euro)											
Begrotingsartikel	Naam subsidieregeling	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (regeling jaartal)
1.1.	Fonds Verantwoord Ondernemen 2019-2022	1.654	1.138	2.968	0	0	0	0		2023	2023
1.1.	Subsidieprogramma Fonds Bestrijding Kinderarbeid 2018 – 2022	3.004	2.694	10.533	0	0	0	0		2023	2022
1.1.	Subsidieregeling BZ 2006	6.962	5.229	10.064	7.417	6.836	532	0	2017	2022	2022
1.2.	DHI regeling	4.217	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400	2018	2022	2023
1.2.	Dutch Trade and Investment Fund	13.209	7.500	0	0	0	0	0		2023	2022
1.2.	SIB regeling	3.323	4.400	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	2020	2025	2022
1.2.	Subsidieregeling BZ 2006	13.835	17.702	18.602	18.602	18.602	18.602	18.602	2017	2022	2022
1.3.	DHI regeling	3.874	1.494	2.622	0	0	0	0	2018	2022	2023
1.3.	Dutch Good Growth Fund	11.776	0	0	0	0	0	0	2020	N.v.t.	2017
1.3.	FMO - IDF infrastructuurfonds voor de MOL's	30.000	0	20.000	20.000	27.496	0	0	2018	2023	2017
1.3.	FMO MASSIF	1.850	0	0	0	0	0	0	2021	2027	2026
1.3.	Fonds Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid	3.217	0	4.489	250	0	0	0		2022	2021
1.3.	Fonds Verantwoord Ondernemen 2019-2022	2.735	1.827	7.340	0	0	0	0		2023	2023
1.3.	LEAD	289	0	0	0	0	0	0		2024	2021
1.3.	OS pilot 2g@there	134	0	0	0	0	0	0	2018	2022	2015
1.3.	Private Sector Investeringsprogramma (PSI)	7.026	1.301	6.089	0	0	0	0	2017	2021	2014 (1)
1.3.	PSD Apps	3.302	0	6.717	0	0	0	0	2017	2022	2014
1.3.	Subsidieregeling BZ 2006	107.484	52.796	111.193	68.195	46.454	34.470	115.132	2017	2022	2022
1.3.	Subsidieregeling internationaal excelleren in verband met de invoering van de Transitiefaciliteit	464	0	0	0	0	0	0	2018	2021	2017 (2)
2.1.	Drylands Soudan-Sahel Program	2.000	7.521	11.236	11.136	9.923	6.548	51.637		2024	2030
2.1.	Fonds Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid	8.924	1.254	6.104	1.703	1.021	0	0		2022	2021
2.1.	Subsidieregeling BZ 2006	94.408	23.050	95.958	26.469	14.515	3.497	1.884	2017	2022	2022
2.2.	Fonds Duurzaam Water	10.177	2.377	31.920	0	0	0	0	2020	n.v.t.	2020
2.2.	Subsidieregeling BZ 2006	59.290	27.534	55.944	32.531	16.562	3.689	3.100	2017	2022	2022
2.3.	Access to Energy Fund (AEF)	15.000	0	5.000	5.000	5.000	0	0	2018	2023	2022

Begrotings- artikel	Naam subsidiere- geling	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (regeling jaartal)
2.3.	Subsidieregeling BZ 2006	56.159	39.352	83.154	40.473	10.144	4.068	1.698	2017	2022	2022
3.1.	SRGR Partnerschap Fonds 2021–2025	24.010	12.897	40.643	41.412	40.760	35.431	1.971		2026	2025
3.1.	SRGR partnerschappen	34.273	5.088	23.746	22.986	18.355	842	0		2022	2020
3.1.	Subsidieregeling BZ 2006	138.128	22.756	84.728	19.792	12.780	9.895	2.265	2017	2022	2022
3.2.	Flow 2016-2020	12.725	0	0	0	0	0	0		2022	2020
3.2.	Leading from the South	20.322	1.617	14.277	16.417	15.743	12.657	655		2022	2025
3.2.	Power of Women	0	12.369	13.179	12.322	11.734	3.773	184		2026	2025
3.2.	Subsidiekader vrouwen, vrede en veiligheid	164	98	25	0	0	0	0		2022	2019
3.2.	Subsidieregeling BZ 2006	2.040	1.112	651	485	472	0	0	2017	2022	2022
3.2.	Women, Peace and Security	0	7.190	7.722	6.671	5.947	1.955	101		2026	2025
3.3.	NGO's Corona crisis	2.808	0	0	0	0	0	0		2022	2021 (3)
3.3.	Power of Voices Partnerschappen	73.226	68.190	166.749	165.745	156.884	122.256	6.043		2026	2025
3.3.	Strategische Partnerschappen pleiten en beïnvloeden	98.066	0	0	0	0	0	0	2019		2020
3.3.	Subsidieregeling BZ 2006	4.408	12.391	20.288	19.306	17.393	7.566	2.580	2017	2022	2022
3.3.	Twinningfaciliteit Nederland- Suriname 2017– 2021	1.150	0	0	0	0	0	0		2022	2021
3.4.	Subsidieregeling BZ 2006	1.870	1.518	1.425	300	0	0	0	2017	2022	2022
4.1.	Noodhulp Nederlandse NGO's 2018-2021	72.290	55.675	3.672	0	0	0	0		2022	2021
4.1.	Subsidieregeling BZ 2006	40.171	7.897	8.292	4.839	918	187	0	2017	2022	2022
4.2.	Migratie en Ontwikkeling 2019–2022	9.898	1.167	3.746	1.052	179	0	0		2023	2022
4.2.	NGO's Corona crisis	2.920	0	0	0	0	0	0		2022	2021 (3)
4.2.	Subsidieregeling BZ 2006	5.910	42	0	0	0	0	0	2017	2022	2022
4.3.	Adressing Root Causes Fund 2016 – 2021	10.155	1.742	2.269	0	0	0	0	2020	2022	2021
4.3.	Mensenrechtenfonds 2019-2021	126	0	0	0	0	0	0		2022	2022
4.3.	Subsidieregeling BZ 2006	47.755	10.320	20.847	15.274	9.002	4.579	1.000	2017	2022	2022
4.3.	Wederopbouw 2012- 2015	221	0	0	0	0	0	0	2017		2015
5.1.	Subsidieregeling BZ 2006	465	1.206	182	81	81	36	0	2017	2022	2022
5.2.	Subsidieregeling BZ 2006	5.526	1.241	7.526	4.569	1.481	600	0	2017	2022	2022

Begrotings- artikel	Naam subsidiere- geling	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (regeling jaartal)
	Totaal subsidiereligen	1.072.939	425.085	916.798	569.927	455.183	278.083	213.752			

(1) : De subsidieregeling PSI is beëindigd in 2014 en de eindevaluatie is afgerond in 2017. De evaluatie van de uitvoering van PSI na die datum vormt onderdeel van de Beleidsdoorlichting BHOS art 1 die in 2021 wordt afgerond. Geleerde lessen uit de evaluatie van 2017 zijn meegenomen in het Dutch Good Growth Fund (DGGF), de opvolger van PSI.

(2): De Transitiefaciliteit is beëindigd in 2018 en de eindevaluatie is afgerond in 2021. De evaluatie van de uitvoering van de Transitiefaciliteit na die datum vormt onderdeel van de Beleidsdoorlichting BHOS art 1 die in 2021 is afgerond.

(3): De subsidieregeling NGO's Corona crisis is een regeling die is ingezet om budget binnen bestaande subsidieovereenkomsten te heralloceren voor de aanpak van de Corona crisis. De evaluatie van deze geheralloceerde budgetten gebeurt binnen de evaluaties van de afzonderlijke subsidieovereenkomsten

Bijlage 4: Strategische Evaluatie Agenda

Tabel 24 Uitwerking Strategische Evaluatie Agenda 2022					
Thema	Subthema	Type onderzoek	Afronding	Toelichting onderzoek	Begrotingsartikel
Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen		Beleidsdoorlichting	2021	Beleidsdoorlichting	BHOS art. 1
Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden	Alle sub-thema's	Periodieke rapportage	2023	Periodieke rapportage van het Nederlands klimaatbeleid tbv ontwikkelingslanden op basis van onderliggende studies	BHOS art. 2 plus deel EZK
	Klimaatadaptatie	Literatuurstudie en synthese van evaluaties naar effectiviteit van adaptatie in waterbeheer en voedselzekerheid	2022	Aanbevelingen voor toekomstige klimaatadaptatie activiteiten	Vooraf BHOS art 2
	Klimaatdiplomatie	Analyse van de effectiviteit van de Nederlandse klimaatdiplomatie, vooral de Klimaatcampagne en NDC partnership	2022	Aanbevelingen voor toekomstige diplomatieke inspanningen, op gebied van klimaat en daar buiten	BHOS art 2, plus deel EZK
Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden	Alle sub-thema's van het thema Coherentie van Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden	Periodieke rapportage	2023	Periodieke rapportage van het beleid op basis van onderliggende studies	Doelstellingen van BHOS art 2. Beleid breder.
	Interne coherentie NL en EU beleid	Literatuurstudie	2021	Literatuurstudie mogelijke incoherenties in (NL, EU) beleid voor de doelstellingen van BHOS art. 2	Breed NL beleid, effecten op BHOS art 2
	Inventarisatie lange termijn strategieën	Literatuurstudie	2021	Deskstudie van strategieën in case studie landen	BHOS 2 + internationaal klimaatbeleid
Sociale vooruitgang	Alle sub-thema's van het thema Sociale Vooruitgang	Periodieke rapportage Sociale vooruitgang	2023	Periodieke rapportage van het beleid op BHOS artikel 3 op basis van onderliggende studies	BHOS 3.1, 3.2, 3.3, 3.4
	Alle sub-thema's, met uitzondering van onderwijs	Ex durante onderzoek: opstellen baseline en mid-term review van het beleidskader versterking maatschappelijk middenveld	2023	Ex durante monitoring en evaluatie naar de resultaten van de strategische partnerschappen	BHOS 3.1, 3.2 en 3.3
	Seksuele reproductieve gezondheid en rechten en HIV/AIDS	Evaluatie van de beleidsuitvoering SRGR 2013-2020	2022	Onderzoek naar de effectiviteit van de beleidsuitvoering SRGR	BHOS 3.1
		SRGR strategische partnerschappen 2016-2020	2021	Onderzoek naar de resultaten die bereikt zijn via de strategische partnerschappen met maatschappelijke organisaties	BHOS 3.1 (en 3.3)
		Effectenonderzoek: Fonds Product development Partnerships	2021	Onderzoek naar de resultaten van de partnerschappen en de efficiëntie van het PDP fonds	BHOS 3.1
	Vrouwenrechten en gendergelijkheid	Effectenonderzoek Evaluatie subsidiekader FLOW	2021	Eindevaluatie van het FLOW programma	BHOS 3.2
		Literatuurstudie met aanvullende interviews naar mainstreaming gender-beleid	2021	In hoeverre en met welke resultaten is Gender daadwerkelijk geïntegreerd in de BZ praktijk?	BHOS 3.2
	Maatschappelijk middenveld	Syntheseonderzoek eindevaluaties partners	2021	Onderzoek naar de resultaten die bereikt zijn via het instrument «strategische partnerschappen met maatschappelijke	BHOS 3.3 (en 3.1)

Thema	Subthema	Type onderzoek	Afronding	Toelichting onderzoek	Begrotingsartikel
Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	Onderwijs	Langere-termijn instrumentevaluatie Versterking Maatschappelijk Middenveld (S&T + Power of Voices)	2023	organisaties» (wordt gecombineerd met studie naar Strat. Partnerschappen onderzoek S SRGR) Onderzoek naar de lange termijn resultaten van een aantal SP die langere tijd via meerdere opeenvolgende subsidiekaders worden ondersteund.	BHOS 3.3
		Evaluatie Orange Knowledge programma en NICHE	2022	Ex post evaluatie naar resultaten van onderwijsprogramma's	BHOS 3.4
	Alle sub-thema's	Periodieke rapportage Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling	2023	Periodieke rapportage van het beleid op BHOS artikel 4 op basis van onderliggende studies	BHOS 4.1, 4.2, 4.3
	Humanitaire hulp	Effectenonderzoek – financieel instrumentarium en diplomatieke inzet	2021	Onderzoek naar de effectiviteit van humanitaire hulp, gericht op zowel het financiële instrumentarium als de diplomatieke inzet	BHOS 4.1
	Migratie en ontwikkeling	Synthese decentrale evaluaties Opvang in de Regio	2021	Synthese van eindevaluaties van multi-donor programma's die gefinancierd zijn in het kader van Opvang in de Regio	BHOS 4.2
		Effectenonderzoek Opvang in de regio Syrië	2022	Effectenonderzoek naar de inzet op opvang in de regio Syrië	BHOS 4.2
		Effectenonderzoek Strategische partnerschappen opvang in de regio ('Prospects')	2023	Eindevaluatie van het Prospects programma	BHOS 4.2
	Veiligheid en rechtsorde	Syntheseonderzoek Addressing Root Causes ARC / grondoorzaken migratie	2022	Synthese eindevaluaties projecten in het ARC programma	BHOS 4.3
		Effectenonderzoek Nederlandse inzet op stabiliteit in fragiele contexten	2022	Onderzoek naar de effectiviteit van de Nederlandse inzet op stabiliteit in fragiele contexten	BHOS 4.3

Nadere uitwerking

Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken zijn directies zelf verantwoordelijk voor het laten uitvoeren van regulier ex ante onderzoek, mid-term reviews en methodologisch minder complexe ex post evaluaties. Ex ante onderzoek betreft in de regel geen grote, aanbestede studies en rapporten voor het parlement, maar kleinere onderzoeksanalyses, waarmee directies flexibel, inspeland op de actualiteit en beschikbare kennis het beleid kunnen bijsturen. Dergelijke analyses kunnen slechts in beperkte mate jaren vooruit gepland worden. Directies laten ook regelmatig mid-term reviews en ex durante studies uitvoeren in de vorm van reguliere rapportages aan het parlement, zoals de Resultatenrapportage Ontwikkelingssamenwerking, de Staat van het Consulaire en de Voortgangsbrief Gemeenschappelijke Buitenland- en Veiligheidsstrategie.

In de regel is bij Buitenlandse Zaken (incl. Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) de directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie IOB verantwoordelijk voor het verrichten van de methodologisch complexere ex post evaluaties en omvangrijke synthesesstudies, waaronder ook de beleidsdoorlichtingen en periodieke rapportages. Beleidsdirecties en IOB overleggen welke strategische vragen in aanvulling op de vaste set RPE-vragen relevant zijn. Het uitgangspunt van deze overleggen is maximaal eigenaarschap van de directies over het beleid en de uitvoering, en tegelijkertijd borging van de onafhankelijke werkwijze en inhoudelijke

oordeelsvorming van IOB tijdens het onderzoekproces. Zowel tijdens de voorbereiding als de uitvoering van het evaluatieonderzoek is er op belangrijke momenten interactie met relevante betrokken partijen. Dit betreft de fasen van het opstellen van startnotities, het bepalen van de voorlopige centrale vraagstelling en de Terms of Reference en de tussentijdse conceptteksten van het onderzoek in de speciaal voor elke evaluatie samen te stellen referentiegroep. Deze laatste bestaat uit vertegenwoordigers van de betrokken (beleids-)directies en (veelal wetenschappelijke) externe, onafhankelijke deskundigen. De laatste jaren is het de praktijk om de referentiegroepen voor complexere evaluaties breed samen te stellen. Ook wordt steeds vaker een bredere groep stakeholders daarbuiten geconsulteerd en bij het evaluatieproces betrokken.

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken hanteert verschillende manieren om in haar inzichtbehoefte te voldoen. Naast de evaluaties door IOB en de directies zelf, wordt er nauw samengewerkt met externe kennisinstellingen om beleidsonderzoek uit laten voeren. Voor deze meerjarige onderzoeksprogramma's wordt zowel direct samengewerkt met universiteiten en denktanks, zoals Clingendael en Wageningen University & Research, maar ook indirect, via NWO en zogenaamde kennisplatforms. Daarnaast voorziet het Ministerie in haar leerbehoefte door tevens advies in te winnen bij de adviesraden die aan het Ministerie gekoppeld zijn, te weten de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV). De Eerste en Twee Kamer wordt separaat ingelicht over de (meerjarige) werkprogramma's van deze adviesraden.

Nu het Ministerie de transitie maakt richting de Strategische Evaluatie Agenda zal de link tussen het evaluatie en het beleidsonderzoek verder versterkt worden, te meer beide manieren bijdragen aan hetzelfde doel: een meer kennis-gedreven beleid. Bij de thema's die voor toekomstige SEA's geselecteerd worden zal dan ook gestreefd worden om evaluatieonderzoek systematischer te koppelen aan beleidsonderzoek dat uitgezet wordt via de kennispartners en adviesraden. De verwachting is dat dit zal leiden tot meer aandacht voor ex ante en ex durante evaluatieonderzoek. Dat is in deze SEA nog beperkt het geval omdat eerst de reeds geplande beleidsdoorlichtingen (periodieke rapportages) worden afgerond en opgeleverd.

Voor veel van de sub-thema's die in de Strategische Evaluatie Agenda voor BHOS worden beschreven, zijn in de afgelopen jaren zogenaamde 'Theories of Change' opgesteld. Daarin wordt de beleidstheorie per thema beschreven. Deze Theories of Change zijn gepubliceerd op [Rijksoverheid.nl](https://rijksoverheid.nl).

Thema: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

De beleidsdoorlichting voor het beleidsartikel dat momenteel samenvalt met dit thema wordt in 2021 afgerond. In de loop van 2022 zullen nieuwe inzichtbehoefte worden geformuleerd, op basis van de bevindingen van de beleidsdoorlichting. Deze worden uitgewerkt in de SEA en onderzoeksagenda en worden opgenomen in de begroting voor 2023. Dit leidt mogelijk tot een andere indeling in thema's en sub-thema's dan nu het geval is.

Of het thema Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen in dezelfde vorm in de SEA zal worden opgenomen na voltooiing van de beleidsdoorlichting hangt af van de verkregen inzichten en de daaruit voortvloeiende inzichtbehoefte. In elk geval zal er in 2022 een onderzoek starten door IOB met als titel 'Beter meten is beter weten'. Dit is een

literatuur- en deskonderzoek, met als doel het verkennen van methoden om effectiviteit van IMVO- en SDG-beleid beter te kunnen meten. Ook is er aandacht voor het toetsen van de beleidslogica en het identificeren van eventuele hiaten in de interventie-logica.

Thema: Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden

Het Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden bestaat voor een groot deel uit het ondersteunen van ontwikkelingslanden in (i) het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, bijvoorbeeld door investeringen in hernieuwbare energie en het tegengaan van ontbossing (mitigatie); en (ii) het weerbaarder maken van kwetsbare landen en groepen tegen de effecten van klimaatverandering, zoals overstromingen en droogte, bijvoorbeeld door aanpassingen in voedselzekerheidsstrategieën en waterbeheer (adaptatie). Dit gebeurt zowel vanuit Nederlandse ambassades als vanuit Den Haag, via NGO's, multilaterale ontwikkelingsbanken, VN organisaties, overheden, publiek-private partnerschappen en fondsen - deels beheerd door RVO en FMO, en kennisinstellingen. Daarnaast zet Nederland via diplomatie in op hogere klimaatambities van andere overheden en organisaties. De portfolio van klimaat-specifieke en klimaat-relevante activiteiten valt grotendeels onder artikel 2 van de BHOS begroting (voedselzekerheid, water en klimaat), voor een kleiner deel onder andere OS begrotingsartikelen en voor een klein deel zelfs bij andere ministeries.

Inzichtbehoefte

De Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie IOB heeft eerdere beleidsdoorlichtingen die vallen onder artikel 2 van de BHOS begroting uitgevoerd: waterbeheer (2017), voedselzekerheid (2017), hernieuwbare energie (2015), en drinkwater en sanitatie (2012). Hierin is klimaatadaptatie en klimaatmitigatie slechts summier aan bod gekomen. Het klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden is als geheel niet eerder geëvalueerd, en hier is wel behoefte aan. Er is geen behoefte om aparte evaluaties opnieuw langs de sub-thema's voedselzekerheid, water en klimaat te organiseren.

Looptijd periodieke rapportage

Het Nederlandse klimaatbeleid zal vanaf begin 2016 worden bekeken, dus vanaf de aanneming van het Parijs Akkoord en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals of SDG's). De evaluatie van het Nederlandse klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden loopt van 2020 tot 2023. In 2023 wordt het eindrapport gepubliceerd. Voor deze eerste evaluatie van het klimaatbeleid komt dat neer op een looptijd van 7 jaar (2016-2023). In 2021 en 2022 worden verschillende deelstudies gedaan en gepubliceerd, welke gaandeweg zullen worden uitgewerkt en ingepland. Er wordt voortgebouwd op de IOB studie over 'klimaatfinanciering' die in 2021 is gepubliceerd¹.

Toelichting onderzoeksagenda klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden

¹ Zie [Terms of Reference Evaluatie Klimaatfinanciering](#), IOB 2020.

Klimaatadaptatie (Deelstudie, 2022). Nederland zet veel in op de combinatie klimaatadaptatie en waterbeheer, en klimaatadaptatie en voedselzekerheid. Er wordt onderscheid gemaakt tussen projecten waarin klimaatactie een primair doel is, en projecten waarin klimaatactie een secundair doel is. Vragen die spelen zijn: Hoe goed is klimaat ingebouwd in de water- en voedselzekerheidsprojecten? Wat weten we van de effectiviteit, van door Nederland ondersteunde activiteiten en van vergelijkbare activiteiten die door anderen zijn onderzocht? Een synthese studie van evaluaties en een *systematic review* van onderzoek kunnen aanbevelingen opleveren over welke activiteiten het meest effectief (of het meest veelbelovend) zijn in klimaatadaptatie.

Klimaatdiplomatie (Deelstudie, 2022). Nederland zet niet alleen in via financiering van projecten en programma's, maar zet ook in op diplomatie, door staf in Den Haag en op ambassades, staf gedetacheerd bij andere organisaties, en via specifieke diplomatie activiteiten zoals het NDC-Partnership en de klimaatcampagne. De klimaatcampagne liep heel 2020, en is nu verlengd tot en met 2022. Vragen die opkomen zijn: hoe effectief is Nederland in de klimaatdiplomatie, en wat is een optimale combinatie van financiering van activiteiten en diplomatie?

Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden (Periodieke Rapportage, 2023)

Dit eindrapport (Periodieke Rapportage / Beleidsdoorlichting) trekt conclusies over de Nederlandse ondersteuning aan klimaatmitigatie en -adaptatie in ontwikkelingslanden. Het bouwt voort op de deelstudies 'Klimaatadaptatie' en 'Klimaatdiplomatie' en op de IOB studie 'Klimaatfinanciering' uit 2021. Daarnaast zal de Periodieke Rapportage ingaan op de beleidscoherentie ten behoeve van klimaatactie in ontwikkelingslanden, en daarvoor gebruik maken van de onderzoeksresultaten van het thema 'Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden'.

De bovengenoemde deelstudies zijn besproken met de betrokken beleidsdirectie. Het is mogelijk dat er tussen 2021 en 2023 andere onderwerpen geagendeerd worden, die kunnen bijdragen aan de evaluatie van het klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden. Dit zal in de aanloop naar de periodieke rapportage uitgewerkt worden via overleg tussen de betrokken beleidsdirectie en IOB.

Thema: Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden

Nederland streeft naar een coherent beleid om via synergie de effecten te vergroten, en te voorkomen dat incoherenties leiden tot een uitruil van doelstellingen en verminderde effectiviteit. Beleidscoherentie is ook onderdeel van het Parijs Akkoord. We onderscheiden vier vormen van coherentie:

- Interne coherentie: in hoeverre zijn de verschillende Nederlandse beleidsonderdelen coherent met elkaar? Dit beperkt zich niet tot beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, maar kijkt juist ook ander Nederlands en EU beleid.
- Externe coherentie: in hoeverre sluiten Nederlands beleid en uitvoering aan op die van andere actoren (overheden en andere donoren) in ontwikkelingslanden?

- Coherentie in de tijd. Hoe passen de vaak korte termijn projecten (3-6 jaar) in een gedeelde visie en strategie voor de komende decennia voor de onderwerpen water, klimaat en voedselzekerheid binnen de ontwikkelingsagenda? Bijvoorbeeld: passen de huidige landbouwondersteuningsactiviteiten in een internationaal gedeelde visie op waar het qua landbouw, voeding, waterbeheer, en verwachte klimaatverandering naar toe moet?
- Coherentie tussen lokale effecten en effecten elders. Zoals dat we willen voorkomen dat het werken aan één doel negatieve effecten heeft op een ander doel, willen we ook voorkomen dat het werken op één plaats negatieve effecten heeft elders.

Inzichtbehoefte

In de periode 2019 – 2021 zijn discussies gevoerd tussen IOB en de betrokken beleidsdirectie over de behoefte aan inzichten en bijbehorende evaluatievragen voor de beleidsdoorlichting van begrotingsartikel 2. Daarbij werd duidelijk dat er behoefte is aan een evaluatie van de samenhang van de thema's voedselzekerheid, water en klimaat. Hieronder valt ook de vraag hoe projecten passen in een breed gedeelde, met kennis ondersteunde, lange termijn strategie op deze thema's. Ten slotte is er behoefte aan inzicht in de effecten van (in)coherentie van overig Nederlands beleid: leidt dit tot synergie, en een bijdrage aan transformatieve verandering op landen-niveau, of tot een uitruil, en een versnippering die weinig effecten opleveren op landenniveau?

In de discussie van het IOB evaluatierapport over klimaatfinanciering (referentiegroep en beleidsdirectie) werd duidelijk dat ander Nederlands beleid, buiten de voedselzekerheid en water ontwikkelingsdoelen, en buiten OS beleid, onbedoelde negatieve effecten kan hebben op de Nederlandse klimaatdoelstellingen, mondiaal en in ontwikkelingslanden. Deze coherentie is onderdeel van het Parijs Akkoord.

Een afbakening van deze evaluatie zal verder worden uitgewerkt in een ToR die door IOB zal worden opgesteld. Dit gebeurt in overleg met de referentiegroep en de Tweede Kamer (via de 'motie Harbers-brief'). Vooralsnog zien we de volgende afbakening:

- Het Nederlands beleid, inclusief een deel van het EU beleid, wordt eerst breed bekeken. Aan de hand van eerdere studies kan er een selectie worden gemaakt van welk NL beleid eventueel onbedoelde positieve of negatieve effecten hebben gehad en kan hebben in ontwikkelingslanden.
- Bij het bekijken van de effecten van dit bredere Nederlandse beleid beperken we ons tot effecten op gebied van voedselzekerheid, water en klimaat (inclusief toegang tot energie, tegengaan ontbossing, beheer van natuurlijke hulpbronnen) in ontwikkelingslanden.
- Deze effecten worden bekeken in een beperkt aantal case studie landen, onder andere in Bangladesh, Mali en mogelijk een derde niet-OS land in Zuid Amerika of Azië. Hier zal worden gekeken naar de resultaten van coherenties en incoherenties: is er synergie of uitruil? Wat is de bijdrage aan transformatieve verandering?

Looptijd periodieke rapportage

De evaluatie van beleidscoherentie loopt van 2021 (Pilot is in 2020 gestart), tot 2023, wanneer het eindrapport zal worden gepubliceerd. De periode van uitgaven die deze evaluatie bekijkt loopt van 2016 tot 2022.

Toelichting onderzoeksagenda Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden

IOB zal in overleg met de beleidsdirectie de studie naar beleidscoherentie verder uitwerken in een aantal deelstudies en bijbehorende planning. De volgende onderzoeken zijn vooralsnog voorzien:

Inventarisatie relevant Nederlands en EU beleid (Deelstudie, 2021)

Omdat beleidsincoherentie kan leiden tot onbedoelde (negatieve) effecten, is het vooraf nog niet duidelijk welke Nederlands en EU beleid we moeten meenemen in een evaluatie van coherentie. Een literatuurstudie van eerdere Nederlandse en Europese rapporten over beleidsincoherenties, en de eerder gevonden positieve of negatieve effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden in ontwikkelingslanden, helpt bij de afbakening.

Inventarisatie lange termijn strategieën voor voedselzekerheid, water en klimaat (Deelstudie, 2021)

Om te beoordelen of het Nederlandse beleid en de vaak korte termijn Nederlandse activiteiten passen in een langere termijn visie of strategie, moet eerst een inventarisatie gemaakt worden van wat er al is aan lange termijn strategieën, op de thema's voedselzekerheid, water en klimaat, relevant voor ontwikkelingslanden. Ook moet de kwaliteit van deze strategieën bekeken worden: in hoeverre zijn deze breed overeengekomen, ondersteund met kennis en wetenschap, en goed vertaald in relevante strategieën op landenniveau.

Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden (Periodieke rapportage, 2023)

Dit eindrapport (periodieke rapportage) maakt gebruik van de bovengenoemde deelstudies, en bouwt voor op een pilotstudie naar beleidscoherentie in Bangladesh uit 2021. Daarnaast zal IOB in ieder geval op afstand, en waar en wanneer mogelijk met eigen veldbezoeken, onderzoek doen in een aantal case studie landen in 2022. De definitieve keuze van landen moet nog worden gemaakt; de intentie is om in elk geval naar Bangladesh en Mali te kijken, en daarnaast mogelijk een land in Zuid Amerika/Azië met een belangrijke handelsrelatie met Nederland. In deze landen zal allereerst gekeken worden naar interne coherentie, externe coherentie, en coherentie met lange termijn strategieën, en naar de processen en oorzaken die leiden tot coherentie. Daarna zal ook gekeken worden naar de effecten van coherentie op landen-niveau: de bijdrage aan transformatieve verandering op de thema's voedselzekerheid, water en klimaat. Hierin zullen ook de resultaten van beleidscoherentie en incoherentie, in de vorm van synergie en uitruil, bekeken worden.

Thema: Sociale vooruitgang

Het Nederlandse beleid onder het thema Sociale vooruitgang beoogt menselijke ontplooiing en het bevorderen van sociale gelijkheid en inclusieve ontwikkeling. Er zijn vier sub-thema's: seksuele reproductieve gezondheid en rechten en HIV/AIDS; Vrouwenrechten en gendergelijkheid; maatschappelijk middenveld en onderwijs.

Sub-thema Seksuele reproductieve gezondheid en rechten en HIV/AIDS

Het bijdragen aan seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) voor iedereen en een halt toeroepen aan de verspreiding van HIV/AIDS;

Sub-thema Vrouwenrechten en gendergelijkheid
Het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid.

Sub-thema Maatschappelijk middenveld
Versterking van het maatschappelijk middenveld en bevordering en bescherming van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties.

Sub-thema Onderwijs
Versterken van het onderwijs en daarmee bijdragen aan het vergroten van kansen en perspectieven voor jongeren.

Toelichting onderzoeksagenda sociale vooruitgang

Gezien de overgangsfase naar de SEA, geldt voor dit thema:

- De reeds geplande periodieke rapportage zal gehandhaafd blijven. Oplevering hiervan is voorzien voor 2023. De in de tabel genoemde onderzoeken vormen de basis voor deze periodieke rapportage, en de inzichtbehoefte is weergegeven in de onderstaande onderzoeksvragen. In deze rapportage zal ook nader worden gekeken naar de coherentie en samenhang van het beleid tussen de verschillende sub-thema's. De inzichtbehoefte zal verder worden uitgewerkt in de Terms of Reference voor de periodieke rapportage.
- Nieuwe inzichtbehoefte worden geformuleerd op basis van de bevindingen van de periodieke rapportage en genoemde kennisvragen. Deze worden uitgewerkt in een daaropvolgende SEA en onderzoeksagenda (na 2023).

Onderzoeksvragen periodieke rapportage 2023

De specifieke onderzoeksvragen voor de periodieke rapportage van het beleidsthema Sociale Vooruitgang (dat samenvalt met begrotingsartikel artikel 3) zijn deels afhankelijk van de uitkomsten van lopende deelonderzoeken. In de loop van 2022 zal een ToR worden opgesteld voor deze studie.

De evaluatie naar beleidsuitvoering van Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten en HIV/Aids over de periode 2013-2021 is in uitvoering. De centrale vragen in deze evaluatie zijn de volgende:

- In hoeverre heeft Nederland bijgedragen aan verbeterde Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten in ontwikkelingslanden?
- In hoeverre heeft Nederland bijgedragen aan het tegengaan van de verspreiding van HIV/Aids in ontwikkelingslanden?
- Welke lessen kunnen daaruit worden geformuleerd voor toekomstige beleidsontwikkeling?

Met betrekking tot de sub thema's SRGR en HIV/AIDS en Maatschappelijk Middenveld is er een synthesestudie voorzien. Deze synthesestudie van de eidevaluaties van de partnerschappen SRGR (2016 – 2020) en de partnerschappen het programma Samenspraak en Tegenspraak (2016 – 2020) zal in de loop van 2021 een ToR worden opgesteld. De geplande onderzoeksvragen in deze synthesestudie zullen zich richten op evaluatiekwaliteit, het functioneren van de partnerschappen en de behaalde resultaten.

De studie naar mainstreaming van het gender-beleid wordt in 2021 afgerond. Deze studie richt zich op de volgende twee hoofdvragen:

- Hoe en in hoeverre is sinds 2015 gender geïntegreerd in het Nederlandse buitenland- en ontwikkelingsbeleid en wat weten we van de bereikte resultaten?
- Welke acties beveelt IOB aan om gender mainstreaming binnen het ministerie verder te versterken?

De geplande evaluatie voor maatschappelijk middenveld zal zich zowel richten op Samenspraak en Tegenspraak (2016 – 2020) als op het eerste gedeelte van Power of Voices (2021 – 2025). Door het huidige en het vorige programma gezamenlijk te evalueren kunnen zowel onderzoeksvragen met betrekking tot implementatie als onderzoeksvragen over effectiviteit en duurzaamheid van behaalde resultaten worden gesteld. In de loop van 2022 zal voor deze studie een ToR worden opgesteld.

Onderzoeksvragen PDP evaluatie

Deze studie richt zich op de volgende vragen:

- In hoeverre hebben de individuele partnerschappen bij gedragen aan een versnelling van de ontwikkeling van medische technologieën en producten voor de meest kwetsbare bevolking in ontwikkelingslanden?
- In hoeverre heeft het PDP fonds efficiënt en effectief bijgedragen aan het versnellen van de ontwikkeling van medische technologieën en producten voor de meest kwetsbare bevolking in ontwikkelingslanden?
- Welke lessen kunnen daaruit worden geformuleerd voor toekomstige beleidsontwikkeling?

Onderzoeksvragen ex durante onderzoek - baseline en mid-term review van het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld

De onderzoeksvragen van de baseline richten zich op het meten van de huidige situatie op het gebied van mensenrechten, gender, capaciteit van het maatschappelijk middenveld en de ruimte van het maatschappelijk middenveld.

De Mid Term Review zal zich richten op de volgende hoofdvragen:

- In hoeverre hebben de partnerschappen bijgedragen aan versterkte capaciteit voor het maatschappelijk middenveld?
- In hoeverre heeft het versterkte maatschappelijk middenveld kunnen bijdragen aan verbeteringen op het gebied van mensenrechten, gender, ruimte voor het maatschappelijk middenveld en relevante thematische onderwerpen?
- Welke lessen kunnen daaruit worden geformuleerd voor toekomstige beleidsontwikkeling?

Onderzoeksvragen evaluatie Orange Knowledge Programma (2017 – 2021) & NICHE

- Wat is de impact van het Orange Knowledge Programme en de nog lopende institutionele samenwerkingsprojecten van voorloper NICHE op landenniveau?
- In hoeverre hebben de programma's OKP en NICHE bijgedragen aan versterken van post-secondair onderwijs, trainingscapaciteit en individuele ontwikkeling van mid-career professionals in ontwikkelingslanden?
- Welke lessen kunnen daaruit worden getrokken voor de formulering van een nieuw programma gericht op beroeps- en hoger onderwijs / onderzoek?

Thema: Vrede veiligheid en duurzame ontwikkeling

Het Nederlandse beleid onder het thema vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling, kent drie sub-thema's: migratie en ontwikkeling, humanitaire hulp, en veiligheid en rechtsorde. Het beleid zet in op het bieden van perspectief aan mensen in veelal fragiele landen waar geweld, uitsluiting en rechteloosheid domineren, het vergroten van hun veiligheid en het behoud van de waardigheid van mensen in nood. De aanpak bestaat uit de identificatie van de grondoorzaken van instabiliteit en conflict en basisvoorwaarden voor een menswaardig bestaan, het vergroten van lokale weerbaarheid en daardoor het vinden van duurzame oplossingen voor instabiliteit en humanitaire crisissituaties. De belangen van burgers, de mensgerichte benadering, staan hierbij centraal evenals aandacht voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen.

Sub-thema Migratie en Ontwikkeling

Nederland zet in op het verbeteren van perspectief en duurzame leefomstandigheden voor vluchtelingen en gastgemeenschappen door bij te dragen aan betere bescherming, onderwijs en andere voorzieningen, en kansen op werk. Zo krijgen vluchtelingen en ontheemden dichtbij huis adequate bescherming, hulp en kansen om een nieuw (tijdelijk) bestaan op te bouwen. In lijn met SDG 10.7 zet Nederland zich daarnaast in voor veilig, ordelijk en regulier verlopende migratie. Prioriteiten hierbij zijn de bescherming van mensenrechten, het voorkomen van irreguliere migratie, het tegen gaan van mensensmokkel en -handel, het vergroten van bewustzijn van potentiële migranten van de risico's van irreguliere migratie en het faciliteren van vrijwillige terugkeer en duurzame herintegratie.²

Sub-thema Humanitaire Hulp

Het kerndoel van ons humanitaire beleid is het redden van levens, het verlichten van lijden en het beschermen en herstellen van de waardigheid van door crisis getroffen mensen.³

Concreet betekent dit dat het beleid zich concentreert op humanitaire diplomatie en noodhulp, met specifieke aandacht voor:

- Het opkomen voor de belangen van mensen in nood;
- Bescherming en empowerment van vrouwen en meisjes;
- Geestelijke gezondheid en psychosociale steun in crisissituaties;
- Versterking van de positie en capaciteit van lokale hulpverleners;
- Innovatie gericht op het effectiever en efficiënter maken van noodhulp;
- Hervorming van het systeem voor internationale humanitaire hulpverlening.

Sub-thema Veiligheid & Rechtsorde

Stabiliteit en veiligheid zijn voorwaarden voor duurzame vrede en ontwikkeling. In het V&R beleid is ervoor gekozen om het concept van «legitieme stabiliteit» centraal te stellen. V&R activiteiten zijn gericht op het vergroten van fysieke veiligheid voor mensen, het versterken van de rechtsorde met een duidelijke focus op de behoeften van de betrokken populaties zelf, vredesprocessen en legitiem politiek bestuur. De duiding van inclusief en legitiem bestuur vanuit het perspectief van de bevolking staat hierbij centraal.⁴

² [Theory of Change, Migratie en Ontwikkeling \(2018\); Kamerbrief inzake voortgang opvang vluchtelingen in de regio \(2021\)](#)

³ [Theory of Change Humanitaire Hulp \(2018\), Mensen Eerst: Nederlandse koers humanitaire diplomatie en noodhulp \(2019\)](#)

⁴ [Theory of Change Veiligheid en Rechtsorde \(2018\)](#)

Toelichting onderzoeksagenda vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling

Gezien de overgangsfase naar de SEA, geldt voor dit thema:

- De reeds geplande periodieke rapportage zal gehandhaafd blijven. Oplevering hiervan is voorzien voor 2023. Genoemde onderzoeken vormen de basis voor deze periodieke rapportage (zie tabel), en de inzichtbehoefte is weergegeven in de onderstaande onderzoeksvragen. In deze rapportage zal ook nader worden gekeken naar de coherentie en samenhang van het beleid tussen de verschillende sub-thema's. De inzichtbehoefte zal verder worden uitgewerkt in de Terms of Reference voor de periodieke rapportage.
- De Theories of Change voor elk van de drie sub-themas worden herzien en kennisvragen worden geïdentificeerd op basis van de aan het beleid ten grondslag liggende assumpties;
- Nieuwe inzichtbehoeften worden geformuleerd, op basis van de bevindingen van de periodieke rapportage en genoemde kennisvragen. Deze worden uitgewerkt in een daaropvolgende SEA en onderzoeksagenda.

Onderzoeksvragen periodieke rapportage 2023

Deze vragen worden onderzocht in de lopende evaluatie humanitaire hulp:

- Hoe effectief zijn door Nederland gesteunde humanitaire partners in het behalen van de doelstellingen van het Nederlandse humanitaire beleid?
- Welke relatie onderhoudt Nederland met de verschillende partners en in welke mate faciliteert of belemmert deze relatie de effectiviteit van de humanitaire hulpverlening.
- In welke mate dragen Nederlandse diplomatieke inspanningen bij aan de effectiviteit van de humanitaire actoren?

Deze vragen worden onderzocht in de lopende en geplande studies in het kader van Migratie en ontwikkeling:

- In welke mate draagt Nederland bij aan het vergroten van perspectieven voor Syrische vluchtelingen en kwetsbare groepen in gastgemeenschappen in Libanon, Jordanië en Irak, en wat was de bijdrage aan het verminderen van push factoren voor verdere migratie?
- Wat draagt de EU bij aan de bescherming en rechtspositie van vluchtelingen en ontheemden in de Hoorn van Afrika, de Syrië regio inclusief Turkije, en Irak, en wat kan er beter?
- Hoe effectief is het Nederlands beleid op het gebied van migratiesamenwerking inclusief het tegengaan van irreguliere migratie en mensen-smokkel?

Deze vragen worden onderzocht in de lopende evaluatie in het kader van Veiligheid en rechtsorde:

- In welke mate draagt Nederland bij aan stabiliteit, veiligheid en rechtsorde in fragiele landen en regio's, en wat kan er beter?

Overig onderzoek

Voor de thema's *Nederlands klimaatbeleid ten behoeve van ontwikkelingslanden* en *Coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat in ontwikkelingslanden* wordt een interne synthese voorzien van projectevaluaties die relevant zijn voor inzicht in beleidscoherentie. Deze synthese zal de beleidsdirectie zelf gebruiken om

van te leren, en zal ook een input geven voor de SEA en de voorziene IOB rapporten. Dit onderzoek zal in 2022-2023 plaatsvinden.

Bijlage 5: Lijst van afkortingen

ACS	Groep van landen uit Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan.
ACT-A	Access to COVID-19 Tools Accelerator
AEF	Access to Energy Fund
ACS	Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan
AFAWA	Affirmative Finance Action for Women in Africa
AfDB	African Development Bank
AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
AO	Algemeen Overleg
ARC	Addressing Root Causes
ART	Adviesbureau voor Ruimtelijke Techniek
ARGOS	Onderzoeksprogramma van Human en de VPRO
AsDB	Asian Development Bank
BHOS	Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking
BuHa-OS	Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking
BMZ	German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development
BNI	Bruto Nationaal Inkomen
Brexit	Uittreden van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie
BZ	Buitenlandse Zaken
CBI	Centrum tot Bevordering van de Import uit Ontwikkelingslanden
CAFI	Central-African Forest Initiative
CAVV	Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken
CBS	centraal bureau voor de statistiek
CEP	Centraal economische plan
CERF	Central Emergency Response Fund
CFYE	Challenge Fund for Youth Employment
CGIAR	Consultative Group for International Agricultural Research
CIFs	Climate Investment Funds
COVAX	Covid-19 vaccines global access
COVID-19	Coronavirus diseases 2019
CPB	Centraal Plan Bureau
CRAFT	Climate Resilient Agriculture for Tomorrow
CSMF	Climate Smart Mining Facility
DAC	Development Assistance Committee
DECP	Dutch Employers Cooperations Programme
DFCD	Dutch Fund for Climate and Development
DfID	United Kingdom Department for International Development
DGGF	Dutch Good Growth Fund
DHI	Demonstratie, Haalbaarheids- en Investeringsstudies
DPKO	Department of Peacekeeping Operations
DRA	Dutch Relief Alliance
DRIVE	Development Related Infrastructure Investment Vehicle
DSSI	Debt Service Suspension Initiative
DTIF	Dutch Trade and Investment Fund
ECHO	European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
ECW	Education Cannot Wait
EDEO	Europese Dienst voor Extern Optreden
EFSD	European Fund for Sustainable Development
EITI	Extractive Industries Transparency Initiative
EK	Eerste Kamer
EKV	Exportkredietverzekering
EPRM	European Partnership for Responsible Minerals
ESMAP	Energy Sector Management Assistance Program
EOF	Europees Ontwikkelingsfonds
EU	Europese Unie

EU-AU top	Europa-Afrika Top
EUTF	EU Emergency Trustfund for Africa
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
FAO	Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
FBK	Fonds Bestrijding Kinderarbeid
FDOV	Faciliteit Duurzaam Ondernemen en Voedselzekerheid
FDW	Fonds Duurzaam Water
FIB	Finance for International Business
FIND	Foundation for Innovative New Diagnostics
FLEGT	Forest Law Enforcement Governance and Trade-programma
FLOW	Funding Leadership Opportunities for Women
FMO	Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden
FOM	Faciliteit Opkomende Markten
FVO	Fonds Verantwoord Ondernemen
G20	De Groep van 20
G4AW	Geodata for Agriculture and Water
GAF	Global Acceleration Framework
GAFFSP	Global Agriculture and Food Security Program
GAIN	Global Alliance for Improved Nutrition
GAP	Gender Actie Plan
GAVI	Global Alliance for Vaccination and Immunization
GCF	Groene Klimaatfonds
GEF	Global Environment Facility
GEF	Generation Equality Forum
GenU	Generation Unlimited
GFATM	Global Fund to fight AIDS, TB and Malaria
GFF	Global Financing Facility in support of »Every Woman, Every Child«
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
GPE	Global Partnership for Education
GPEDC	Global Partnership for Effective Development Cooperation
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HHI	Hulp, Handel en Investerings
HIF	Health Insurance Fund
HIV/AIDS	Humaan Immunodeficiëntievirus / Verworven Immunodeficiëntiesyn- droom
IATI	International Aid Transparency Initiative
ICNL	International Centre for Not-for-Profit Law
ICPD	International Conference on Population and development
ICRC	International Committee of the Red Cross
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IDA	International Development Association
IDB	Inter-American Development Bank
IDF	Infrastructure Development Fund
IDH	Initiatief Duurzame Handel
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
IFAD	International Fund for Agricultural Development
IFC	International Finance Organization
IFDC	International Fertilizer Development Center
IFFEd	International Financing Facility for Education
IFI's	Internationale Financiële Instellingen
IFO	Innovatieve Financiering voor Ontwikkeling
IFRC	Internationale Federatie van Rode Kruis- en Rode Halve Maanverenigingen
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
IMVO	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
IO	Internationale Organisatie
IOB	Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie

IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
IPI	International Procurement Instrument
IRHP	Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek
ISB	International Strategic Board
ISO NL	Internationaal Strategisch Overleg
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
LAC-regio	Latijnsamerikaans en Caribische regio
LANDac	Netherlands Academy on Land Governance
LDCF	Least Developed Countries Fund
LEAD	Local Employment in Africa for Development
LfS	Leading from the South
LFSI	Leading From the South I
LGBTI	lesbian, gay, bisexual, transgender and Intersexual
LMIC's	Lage-Midden-Inkomenslanden
M	Minister van Buitenlandse Zaken
MASSIF	Micro and Small Enterprise Fund
MDRI	Multilateral Debt Relief Initiative
MENA	Middle East and Northern Africa
MER	Milieueffectrapportage
MHPSS	mental health and psychosocial support
MKB	Midden en Klein Bedrijf
MOL	Minst Ontwikkelde Landen
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NAP	Nationaal Actieplan
NBSO	Netherlands Business Support Office
NCP	Nationale Contact Punt
NDC	Nationally Determined Contribution
NDICI	Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NFP	Netherlands Fellowship Programme
NFP	Netherlands Food Partnership
NGO	Non-Gouvernementele Organisatie
NICHE	Netherlands Initiative for Capacity Development in Higher Education institutions
NIMD	Netherlands Institute for Multiparty Democracy
NIO	Nationale Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden
NLIB	NLinBusiness
NRK	Nederlandse Rode Kruis
NSO	Netherlands Space Office
NUFFIC	Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
ODA	Official Development Assistance (officiële ontwikkelingshulp)
ODSG	OCHA Donor Support Group
OESO	Organisatie Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OKP	Orange Knowledge Program
ORIO	Ontwikkelingsrelevante Infrastructuurontwikkeling
OS	Ontwikkelingssamenwerking
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PDP	Product Development Partnership
PIB	Partners for International Business
PIDG	Private Infrastructure Development Group
POP	Programma Ondersteuning Producentenorganisaties
POV	Power of Voices
PoW	Power of Women
PPP	Public-Private Partnership
PRGT	Poverty Reduction and Growth Trust

PSD	Private Sector Development
PSI	Private Sector Investeringsprogramma
PUM	Programma Uitzending Managers
PWC	price waterhouse coopers
RBZ	Raad Buitenlandse Zaken
RDPP	Regional Development Protection Programme
ROMS	regionale ontwikkelingsmaatschappijen
RPE	Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
SEA	Strategische Evaluatie Agenda
SEAH	Safeguarding against Sexual Exploitation and Abuse and Sexual Harassment
SBIR	Small Business Innovation Research
SDG	Sustainable Development Goal
SDR	Special Drawing Rights
SER	Sociaal-Economische Raad
SIB	Starters International Business
SIDA	Swedish International Development Cooperation Agency
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden
SNV	Stichting Nederlandse Vrijwilligers
SP	Strategische Partnerschappen
SPCC	Strategische Partnerschappen Chronische Crises
SRGR	Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten
SRHR	Sexual Reproductive Health and Rights
SUN	Scaling Up Nutrition
TIDE	Inclusive Dairy Enterprise Program
TINL	Trade and Innovate NL
ToR	Terms of Reference
UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/Aids
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNIDO	United Nations Industrial Development Organizations
UN-OCHA	United Nations Office for the Coordination of Human Affairs
UNRWA	United Nations Relief and Works Agency
UNWOMAN	United Nations Entity for Gender Equality and Empowerment of Women
USAID	United States Agency for International Development
USD	Amrikaanse dollar
VAO	Verslag algemeen overleg
VK	Verenigd Koninkrijk
VMP	Vakbondsmedefinancieringsprogramma
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
V&R	Veiligheid & Rechtsord
VS	Verenigde Staten
WASH	Water, Sanitation and Hygiene
WB	Wereld Bank
WEF	World Economic Forum
WFP	World Food Programme
WGO	Wetgevingsoverleg
WHO	World Health Organization
WPS	Women Peace and Security
WRI	World Resources Institute

WTO World Trade Organization (Wereldhandelsorganisatie)
WWF World Wide Fund for Nature
